

YAZAR ADI-SOYADI: Gökhan TÜRK

**BAŞLIK: ANADOLU SAHASINA AİT BİR KİYÂFET-NÂME
ÖRNEĞİ ÜZERİNE İNCELEME**

ÖZET

Bu çalışmada, istinsah tarihi ve müellif kaydından yoksun olan “Kıyâfet-nâme” adlı el yazması eser altı bölüm halinde incelenmiştir.

Birinci bölümde, çalışmamız neticesinde firâset ilmi hakkında ulaştığımız açıklayıcı bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde ise, Kıyâfet ilmi hakkında bilgiler yer almaktadır. Üçüncü bölümde, incelemeye konu olan Kıyâfet-nâme içerisinde hakkında hüküm bulunan uzuvların tasnifi yapılmıştır. Dördüncü bölümde, renklerin Türk kültüründeki bazı anlamlarına dikkat çekmeye çalışılmıştır. Beşinci bölümde eserde bulunan hükümlerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Altıncı bölümde, eserin transkripsiyonlu tam metni verilmiştir.

Sonuç bölümünde ise, firâset ve kıyâfet ilimleri ile kıyâfet ilmi çerçevesine yazılmış olan kıyâfet-nâmeler hakkında çalışmamız sonucunda varmış olduğumuz neticeler sunulmuştur. Çalışmamız kaynakça ve öz geçmiş ile sona ermiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Firâset, Firâset-nâme, Kıyâfet, Kıyâfet-nâme, Fizyonomi,

NAME AND SURNAME : Gökhan TÜRK

**TITLE : ANALYSIS ON THE SAMPLE OF
KİYÂFET-NAME BELONGING TO ANATOLIAN REGION**

ABSTRACT

The manuscript work of art ‘‘Kıyâfetname’’ lacking date of insepion and author records is analysed in 6 chapters in this study.

Explanatory information concerning Firâset enlightenmet is presented as a result of our studies in the first chapter. And in the second chapter, we give information about Kıyâfet enlightenmet. The organs that are mentioned in the ‘‘Kıyâfetname’’ are classified in the third chapter. The fourth chapter is about the evaluations of judgements in the literary work.the transcription of work is given in the fifth chapter. The transcription of text is in the sixth chapter.

In the conclusion part, the consequences that we found about Kıyâfetnames which are written in the framework of Firâset and Kıyâfet enlightenments are presented. Our study ends with bibliography and curriculum vitae.

KEYWORDS:

Firâset, Firâset-nâme, Kıyâfet, Kıyâfet-nâme, Physignomy

ÖN SÖZ

İnsanlık tarihi ile eşdeğer bir süreç içerisinde ele alınabilecek olan bilinmeyi bilme ve geleceğe yönelik eylemlerden haberdar olma merak ve isteğinden doğan gaybî ilim ve yaklaşımlar bu nitelikleri ile güncelliklerini tüm canlılığıyla günümüze değin koruyabilmiştir.

Bu doğrultuda insanın dış görünüşünden ve bazı özelliklerinden hareket ederek kişilik ve ahlakıyla ilgili bir karar vermeyi amaç edinen bir ilim dahi bulunmaktadır. Modern anlamda insanın dış görünüşünden ve bazı kalıp davranışlarından hareketle karakter ve ahlak tespitleri yapmayı ilgi haline getirmiş olmakla Eski Hint, Çin, Mısır, Yunan ve bugün Batı’da fizyonomi (physiognomy) ilmi olarak adlandırılan yaklaşımın Doğu, bilhassa İslam kültüründe ilm-i firâset terimiyle karşılandığı bilinmektedir.

Türk kültür ve medeniyetinde gerek İslâmiyet’ten önce gerekse İslâmîyet’ten sonra oldukça yaygın olan gaybî ilim ve yaklaşımlar İslâmîyet dairesine girmekle şekil ve muhtevada bir kısım değişikliğe uğramakla birlikte gaybî ilimler genel başlığı altındaki görüntüsünü sürdürmeye devam ettiği de rahatlıkla ifade edilebilir.

Çalışmamızın temel zeminini oluşturan kıyâfet ilmi, dar manada insanın kaş, göz, burun, kulak, ses, ten rengi gibi organlar ve özelliklerinden hareket ederek kişinin ahlakını anlamayı, ahlakı hakkında bir görüş bildirmeyi konu edinmektedir. Edebiyatımızda da daha çok bu anlamda kullanılmıştır. Bununla birlikte edebiyatımızda firâset-nâmeler genellikle el ilmi (ilm-i kef), seyirme ilmi (ilm-i ihtilaç) gibi kıyâfet ilminin diğer konularını da içeren mensur eserler olurken, kıyâfet-nâmeler özellikle insanın uzuvlarıyla ilgili hükümleri içeren manzum eserler olmaktadır.

Biz bu çalışmada, İzmir Milli Kütüphanesi yazma eserler bölümünde 1373/1 arşiv kayıtlı “Kıyâfet-nâme” adlı eser üzerinde incelemelerde bulunduk. Müellif kaydından yoksun olan eserin istinsah ve müstensih kayıtları da yoktur. Eser, çalışmamızda 1b-28a aralığı ile incelenmiş olup, 28b’den itibaren Kef-nâme adında başlı başına bir başka bölüme geçildiği için bu bölüm çalışmamıza dahil edilmemiştir.

Farsça bir kıyâfet-nâmeden Türkçeye tercüme edildiği ifade edilebilecek olan eser, çeviri eserlerin genel nitelikleri doğrultusunda zaman zaman üslup ve dil açısından tekdüzelikten uzaklaşmakla birlikte ana hatlarıyla tutarlılığını koruyabilmiştir.

Altı bölüm halinde düzenlemiş olduğumuz çalışmamızın birinci bölümünde firâset ilminin tanımı ve konusu ile bu ilmin alt bölümleri, ikinci bölümünde de kıyâfet

ilminin tanımı, konusu, bu ilmin tarihi gelişimi ve incelemiş olduğumuz eserin özellikleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Üçüncü bölümde hakkında hüküm bulunan uzuvların tespiti yapılarak dördüncü bölümde renklerin Türk kültüründeki yeri üzerinde durulmuş, beşinci bölümde ise üçüncü bölümde yapılan tespitler üzerinden bir kısım değerlendirmeye gidilmiştir. Altıncı bölümde de eserin transkripsiyonlu metni verilmektedir. Sonuç, sözlük ve kaynakça ile çalışma tamamlanmaktadır.

İnsanın kendisini tanıma ve geleceğe ilişkin saptamalarda bulunabilmesi hususunda bir işaretler dizisi olarak ele alınabilecek olan kıyâfet-nâmeler, barındırdıkları dinî, siyasî ve kültürel unsurlar yanında yansıttıkları genel toplumsal beklenti ve eğilimlerle canlı bir şekilde varlığını devam ettirdikleri için ilgiye değer eserlerdir.

Bu çalışmada yardımlarını esirgemeyen değerli hocam sayın Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV başta olmak üzere sayın Yard. Doç. Dr. Şahin BARANOĞLU'na, sayın Yard. Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ'ye, sayın Arş. Gör. Ali İhsan YAPICI'ya ve sayın Mehmet OKUMUŞ'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Gökhan TÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.FİRASET İLMİ	4
1.1 Tanımı, Konusu	4
1.2 Firâset İlminin Bölümleri	7
1.2.1 Şer‘î Firâset	7
1.2.2 Hükmî Firâset	8
1.2.2.1 İlm-i İhtilac	9
1.2.2.2 İlm-i Kef	9
1.2.2.3 İlm-i İsr	9
1.2.2.4 İlm-i İyâfe	9
1.2.2.5 İlm-i Riyâka	10
1.2.2.6 İlm-i Sîmâ	10
1.2.2.7 İlm-i Hutut	10
1.2.2.8 İlm-i Kıyâfet-i Beşer	10

İKİNCİ BÖLÜM

2.KIYÂFET İLMİ	11
2.1 Tanımı Konusu	11
2.2 Kıyâfet İlminin Tarihi Gelişimi	12
2.3 İncelememize Konu Olan Kıyâfet-Name	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.İNCELEMeye KONU OLAN KIYÂFET-NAME'DE HAKKINDA HÜKÜM BULUNAN UZUVLAR	20
3.1 Ağz	20
3.2 Alın	20
3.3 Ayak	21
3.4 Baş	23
3.5 Bel	23
3.6 Boy	24
3.7 Boyun	24
3.8 Burun	25
3.9 Çene	26
3.10 Diş	26
3.11 Dudak	27
3.12 Et	27
3.13 Göğüs	28
3.14 Göz	28
3.15 Karın	32
3.16 Kaş	33
3.17 Kol	33
3.18 Kulak	34
3.19 Parmak	34
3.20 Saç ve Kıl	36
3.21 Sakal	37

3.22 Sırt	38
3.23 Tırnak	38
3.24 Yanak	39
3.25 Yüz	39
3.26 Zeker	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.TÜRK KÜLTÜRÜNDE RENKLERİN YERİ	43
4.1 Ak	45
4.2 Al-Kızıl-Kırmızı	49
4.3 Siyah (Kara)	52
4.4 Gök-Mavi-Yeşil	55
4.5 Sarı	59

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.ESERDE YER ALAN HÜKÜMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1 Azlık-Çokluk	63
5.2 Büyüklük-Küçüklük	64
5.3 Darlık-Genişlik	67
5.4 Eğrilik-Düzlük	68
5.5 Hareketler	68
5.6 Kalınlık-İncelik	70
5.7 Sertlik-Yumuşaklık	72
5.8 Uzunluk-Kısalık	73
5.9 Zayıflık-Şişmanlık	76
5.10 Renkler	77
5.11 Ses	79
5.12 Diğer Şekil Özellikleri	80

ALTINCI BÖLÜM

6. TRANSKRİPSİYONLU METİN	84
----------------------------------	----

SONUÇ	109
KAYNAKÇA	111
EK 1: SÖZLÜK	114
EK 2: ORJİNAL METİN	120
ÖZGEÇMİŞ	175

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
Ank.	: Ankara
Ans.	: Ansiklopedi
Arş.	: Araştırma
Bağ.	: Bağış
Bas.	: Basım
Bl.	: Bölüm
c.	: Cilt
�ev.	: Çeviren
Erz.	: Erzurum
Fak.	: Fakülte
H	: Hicri
H�l.	: Hazırlayan
�.A.	: İslam Ansiklopedisi
�lh.	: İlahiyat
Üst.	: İstanbul
K�l. Tur.Bak	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
Ktp.	: Kütüphane
M.	: Miladi
Mad.	: Madde
Mat.	: Matbaa
No	: Numara
�l.	: �l�m�
s.	: Sayı, sayfa
S�l.	: Süleymaniye
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
�nv.	: Üniversite
Yay.	: Yayın

İncelemiş olduğumuz metnin içerisinde okunamayan kelimelerin yerlerini () işareti içine alarak boş bıraktık.

GİRİŞ

İnsanların dış görünüşüne ait özelliklerinden ahlakî ve karakteristik özelliklerine dair çıkarımlarda bulunan “kıyâfet ilmi” çerçevesinde Doğu edebiyatında gelişen “kıyâfet-nâme” türü, bizim edebiyatımıza İslâmîyet sonrası dönemde girmiş ve bu türde birçok eser verilmiştir. Batı kültüründe “fizyonomi”, doğu kültüründe ise “ilm-i firâset” olarak adlandırılan ilim dahilinde yer alan kıyâfet-nâmeler kültürel yaşantımızda kendisine yer bulabilmiştir.

Kıyâfet yada *kıyâfe*, Arapça (kvf) kfa kökünden gelir ve izlemek, birinin izinden gitmek, peşi sıra gitmek, birini taklit etmek, olasılık, görünüm vb gibi anlamlar içerir. *Kâif* sözcüğü de, eski Arabistan’da hem bir kişinin yerdeki izlerini izleyerek bunlardan anlamlar çıkaran, hem de kişiler arasındaki benzerliklerden yararlanarak onların akrabalık derecesini saptayan kişi anlamlarına gelir. Osmanlı döneminde kâiflerin mahkemelerde bilirkişi olarak yer aldığı ve çocukların babalarının belirlenmesi konusunda bilgilerine başvurulduğu bilinmektedir.

Edebiyatımız içerisinde yazılan kıyâfet-nâmelere baktığımızda bu eserlerin edebî kıymet kaygısı ile yazılmadığını, bu nedenle de sanatsal değerler içermediği bilinir. Bununla birlikte bu türdeki eserler kimi zaman manzum kimi zaman ise mensur olarak verilmiştir. Erzurumlu İ. Hakkı’nın manzum kıyâfet-nâmesi ile bizim incelediğimiz mensur kıyâfet-nâme bu duruma örnek teşkil edebilir. Mensur kıyâfet-nâmelerin yanı sıra manzum kıyâfet-nâmelerin de yazılmasını manzum eserlerin akılda daha kolay kalması ile açıklayabiliriz. Zira İslâmîyet öncesi Türk sözlü edebiyatına bakıldığında o dönem eserleri hep manzum olarak verilmiştir. Bunun sebebi de yazıya geçirilmeyen eserlerin akılda tutulmak zorunda olması ve bu nedenle manzum eserlerin tercih edilmesidir. Ayrıca manzum eserlerin tercih edilme nedenlerinin içerisinde devrin zevkleri ya da zamanın edebî geleneklerine uyma alışkanlığı da sayılabilir.

Bütün ilimler gibi kıyâfet ilmi de doğal bir gelişim evresi geçirmiş ve çeşitli kültürlerden beslenerek oldukça hacimli ve sağlam temeller üzerine oturmuş bir ilim olmuştur. Bu ilmin ortaya koyduğu sonuçlardan hareketle yazılmış olan kıyâfet-nâme türündeki eserlerde, yer yer bu ilmin tarihi gelişiminden de bahsedilmiş, ayrıca edinilen bilgilerin sağlamlığı ve gerçekliği somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte kıyâfet-nâmelerin anlattığı hususlar yüzyıllar boyunca halkımızın düşüncelerinde yer etmiş ve bu türdeki eserler kültürümüzde çeşitli izler ve etkiler bırakarak günümüze dek süregelmiştir. Ayrıca 20. yüzyılın ilk yarısında, ruhbilim alanında bilimsel değer kazanmaya başlayan bu türe ayrı bir önem verilmesi de oldukça önemlidir.

Bu türden eserlerin önemli yönleri arasında; hizmet ettiği toplumun genel eğilimleri, inanç ve dünya görüşü ile dönemin genel sosyolojik yapısından beslenmesi, bu bakımdan da halkın yaşamakta olduğu kültür dairesi hakkında sunduğu ipuçları ile folklorik materyal niteliği taşıması da söylenebilir.

Ülkemizde kıyâfet-nâmeler hakkında yapılan çalışmalara baktığımızda, bu konudaki çalışmaların maalesef yeterli miktarda olmadığını görmekteyiz. Kıyâfet-nâmeler hakkında yapılan akademik çalışmalara baktığımızda karşımıza iki yüksek lisans tezi çıkar. Bunlardan ilki 1988 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Cevat YERDELEN tarafından hazırlanmış olan “Türk Edebiyatındaki Kıyâfet-nâmeler ve Niğdeli Visalî'nin Vesiletü'l-İrfan Adlı Kıyâfet-nâmesi” adlı yüksek lisans tezidir. Bu tez incelendiğinde, içerik olarak kıyâfet-nâmelerin yaşam içindeki yerini, bazı âlimlerin kıyâfet ilmi hakkındaki görüşlerini, kıyâfet-nâmelerin doğuşunu ve Niğdeli Visalî'nin Vesiletü'l-İrfan Adlı Kıyâfet-nâmesi hakkında incelemeleri kapsadığını görmekteyiz.

Bu konudaki bir başka yüksek lisans tezi ise, 1996 yılında Erciyes Üniversitesi'nde Ali ÇAVUŞOĞLU tarafından hazırlanan “Kültür Tarihimizde Kıyâfet-nâmeler (Kaynakları, Konuları ve Hükümlerin Değerlendirilmesi)” adlı yüksek lisans tezidir. Bu çalışma daha sonra geliştirilerek “Kıyâfet-nâmeler” adıyla 2004 yılında yayımlanmıştır. Bu esere bakıldığında, eserin beş bölümden oluştuğu ve ilk bölümünün firâset ilmine, ikinci bölümünün ise kıyâfet ilmine ayrıldığı görülür. Eserin üçüncü bölümü beden diline, dördüncü bölümü kıyâfet-nâmelerde yer alan hükümlerin değerlendirilmesine, son bölümü ise “Sivrihisarlı Şaban'ın Manzum Kıyâfet-nâmesi”ne ayrılmıştır.

Hayyam Pur'un İstanbul Üniversitesi'nde hazırlamış olduğu “Manzum Kıyâfet-nâmeler” ve Hülya Demiray'ın İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü'nde hazırladığı “Seyyid Lokman Çelebi'nin Kıyâfetü'l- İnsaniye Fi ŞemÂili'l- Osmaniyye'si” adlı lisans tezleri de kıyâfet-nâmeler hakkında yapılmış araştırmalardan bazılarıdır.

Kıyâfet-nâmeler hakkında çeşitli makale ve ansiklopedi maddeleri de bulunmaktadır. Âmil ÇELEBİOĞLU'nun Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Ahmet Caferoğlu Özel Sayısı'nda yayınlanan “Kıyâfet İlmi ve Hamdullah Hamdi ile Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Kıyâfetnameleri” adlı çalışması bu konuda başvuru kaynaklarından biri olmuştur.

D.B. Macdonald'ın, MEB İslam Ansiklopedisi'nin 4. cildinde yer alan “Firâset” ve 6. cildinde yer alan “Kıyâfet” maddeleri kıyâfet-nâmeler hakkında önemli kaynaklardandır.

Mine Mengi'nin, TDAY Belleten'de yer alan "Kıyâfet-nâmeler Üzerine" adlı makalesi de kıyâfet-nâmeler hakkında oldukça yararlı bilgiler içermektedir.

İskender Pala'nın Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nin 5. cildinde yer alan "Kıyâfet-nâme" maddesi de kıyâfet-nâmeler hakkında başvurulacak kaynaklardan biri olmuştur.

Yukarıda, müstakil olarak kıyâfet-nâmeler hakkında yapılmış çalışmalardan bahsetmeye çalıştık. Bu çalışmaların kıyâfet-nâmeler hakkında önemli bilgiler içerdiği ve hepsinin de oldukça kıymetli çalışmalar oldukları şüphe götürmez bir gerçektir. Bununla birlikte, kıyâfet-nâme türünün anlaşılabilmesi ve bu türün genel özelliklerinin belirlenerek açıkça ortaya konabilmesi için bu çalışmaların yeterli olmadığını düşünmekteyiz. İşte bu yüzden, şu an için varlığı bilinen ancak kültürümüze kazandırılmamış birçok kıyâfet-nâme üzerinde çalışmalar yapılmalı ve bu çalışmalar ile bu türe ait yeni bilgiler ortaya çıkarılmalıdır. Bu sayede hem kıyâfet-nâme türü hakkında bilinmeyenler azalacak hem de gelecekte bu tür üzerine çalışmalar yapacak kişilerin başvurabileceği kaynak sayısı artacaktır.

Bu doğrultuda, altı bölüm halinde hazırlandığı ifade edilen çalışmamızda kıyâfet-nâmelerin genel özellikleri incelememize konu olan eser ekseninde dikkatlere sunulmaya çalışıldı. Çalışmamızın bu türden eserlere yönelik incelemelere az da olsa katkı sağlayacağını ümit ediyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM:

1. FİRASET İLMİ (İLM-İ FİRÂSET)

1.1 TANIMI ve KONUSU

İnsanoğlu, varolduğu günden itibaren sürekli olarak kendini tanıma ve anlama uğraşı içinde olmuştur. Bu anlama süreci hiç kesintiye uğramamakla beraber, bu süreç doğrultusunda elde edilen bilgilerin üst üste konmasıyla birlikte bu uğraşı giderek bir ilim halini almış ve bu ilim, çeşitli kültürlerde farklı isimlerle anılmıştır.

Batı kültüründe “Fizyonomi (physiomy)”, Doğu kültüründe ise “İlm-i Firâset” adlarını alan bu ilim her iki kültürde de oldukça ilgi çekmiştir.

İnsanların vücut özelliklerine bakarak karakterlerini çözmeye yönelik ilk çalışma Hippokrates tarafından yapılmıştır. Eflatun (Platon) ve Calinus(Galenus) da İslam âlemindeki bu ilimlerle ilgili eserlerde sözü geçen âlimlerdendir.¹

Fizyonomi (Physiognomi) terimi, Yunanca physis (doğa) ve gnomon (yorum) kelimelerinin birleşimidir. Giovanni Battista Della Porta (1535–1615) ya göre gnomon, aynı zamanda yasa, kural anlamına gelmektedir; yani, fizyonomi "doğa yasası" demektir. Della Porta ya göre, doğanın belli kurallarına uyarak belli vücut biçimlerine göre belli ruh hallerini öğrenebiliriz.²

Çeşitli sözlüklerde ilk anlam olarak; derhal anlama³, zihin uyanıklığı⁴, çabuk kavrama⁵ hemen anlama⁶ manaları verilir ve ikinci anlam olarak da firâset ilmi işaret edilir. Nitekim, Kâmûs-ı Türkî’de Şemseddin Sami, birinci anlamın mecazi olduğunu söyler ve bu kelimeyi “Bir ademin çehresinden ve azasının şekli ü suretinden tabiat ve ahlak istidadını istihrâc etmek” olarak açıklar ve “ilm-i firâset” tabirini kullanarak kelimenin asıl manasının bu olduğunu söyler.⁷

İlm-i firâset için Taşköprü-zâde “Mevzuatı’l Ulum” adlı eserinde şöyle der: “ Bu bir bilimdir ki onunla insanın ahlakı bilinir.”⁸

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Duvarcı ise firâset için; “İnsanların huylarını, karakter özelliklerini renk, şekil ve uzuvlarına bakarak tespit etmek demektir.”⁹ demektedir.

Dr. M. Selim Arık, firâset için terimsel manada şöyle der:

1 Pala İ., Kıyafet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Dergah Yay., 2002, c.5, s.339

2 <http://www.hekimce.com/?kiid=3013>

3 Öztuna Y. ve Kutlu Ş Hayat Büyük Türk Sözlüğü, Hayat Yay., İst. 1965

4 Devellioğlu F., Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugat, Türdav Basım-Yayım, İst, 1981

5 Ayverdi, İ., Misalli Büyük Türkçe Sözlük, , Mas Matbaacılık, İst.(tarih yok)

6 Şemseddin Sâmî, Kâmûs-ı Türkî, Enderun Yay., İst., 1989

7 age

8 Çavuşoğlu A., Kıyafet-nâmeler, Akçağ Yay., Ank., 2004, s. 15

9 Duvarcı A., Türkiye’de Falcılık Geleneği Ve Bu Konuda İki Eser, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 1983 s 31

“İstılahta firâset, keşfetme, sezme ve ileri görüşlülük anlamlarıyla beraber, insanların, diğer varlık ve olayların iç yüzünü keşfetme, gelecek hakkında doğru tahminlerde bulunma melekesi anlamında bir terimdir. Bu anlamda bir kimsenin dış görünüşüne bakarak onun ahlâk ve karakteri hakkında tahminde bulunma da bu terimin kapsamı içindedir. Dolayısıyla firâset, akıl ve duyu organlarıyla bilinemeyen, ancak sezgi gücüyle ulaşılan bilgilerdir.”¹⁰

Batı dünyasında oldukça rahat bir gelişme alanı bulan bu ilim, İslam kültürü içinde yadırganması olasılığına karşı, çeşitli ayet ve hadislerle dayandırılarak gelişme alanı bulmaya çalışmıştır. Çünkü firâset ilmi her ne kadar insanların huy ve karakter özelliklerini dış görünüşten anlamaya yönelik bir ilim olsa da kimi zaman firâset ilminin alt dalları içinde geleceğe dair çıkarımların da yapılmış olması, bu ilmin İslam kültüründe “gaibden haber verme ve falcılık” olarak algılanmasına yol açmış ve bu durum firâset ilminin yadırganmasına sebep olmuştur. Buna mukabil, gaybın yalnızca Allah tarafından bilinebileceğinin; *“Gaybın anahtarları yalnızca O’nun katındadır. Onları ancak O bilir.”*¹¹, *“Ona (peygambere) Rabbinden bir mucize indirilse ya!” diyorlar. De ki: “Gayb ancak Allah’ındır. Bekleyin, şüphesiz ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim!”*¹² *“Göklerin ve yerin gaybını bilmek Allah’a mahsustur. Bütün işler ona döndürülür. Öyle ise ona kulluk et ve ona tevekkül et. Rabbin yaptıklarınızdan habersiz değildir.”*¹³ şeklindeki ayetlerle Kur’an-ı Kerim’de ortaya konması firâset ilmine olumsuz bakılmasına neden olmuştur.

İbn Haldun, Kuşeyrî Risalesi adlı eserdeki sufileri tanıtırken sarf ettiği şu sözler ile bu tür görüşleri oldukça iyi açıklamaktadır:

“Kuşeyrî’nin Risalesinde anlattığı sufiler, büyük İslam âlimlerindendir. Bunlar gayb âlemi ile aramızda bulunan perdeleri kaldırma ve o âleme ait hususları öğrenme ihtirası içinde değillerdi. ... Tuttukları yolda yürürken, gaybe ait bir şeyi bilme gibi bir halle karşılaştıkları zaman hemen ondan yüz çevirir ve öyle şeylere önem vermezlerdi. ... Bunun için ilk sufiler, gaybe ait bir şeyi idrak ettikleri zaman bunu bahis konusu etmemişler, aksine bu nevi şeylere dalmanın mahzurlu olduğunu söylemişler, kendilerine mensub olanlar da gaybı keşfetme gibi bir hal gördükleri zaman onları bu

10 Arık M. S., Firaset ve Keramet Açısından Muvaḥḥat-ı Ömer (r.a), Yeni Ümit Dergisi, (yer ve tarih yok) sayı 65, http://www.yeniumit.com.tr/yazdir.php?konu_id=404

11 Heyet, Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Türkçe Meali, TDV Yay./86, Ank., 1983, En’âm Suresi, 59.

Ayet

12 age Yunûs Suresi, 20. Ayet

13 age Hûd Suresi, 123. Ayet

halin içine dalmaktan menetmişlerdir. ... Bir sufi ve müridin hali işte böyle olmalıdır. İşin hakikatini en iyi bilen Allah'tır.”¹⁴

Buna karşılık, bu ilimle ilgilenen İslam âlimleri ise çeşitli ayet ve hadislerle firâset ilmini meşrulaştırmaya çalışmışlardır.

Hicr Suresi 75. ayetteki “*Şüphesiz bunda düşünüp görebilen kimseler için ibretler vardır.*”¹⁵ ifadesinde geçen “el-mütesevvimin” kelimesinin “düşünenler” anlamının yanı sıra “ibret alanlar, firâset sahibi olanlar” şeklinde kullanıldığı söylenmiştir¹⁶.

Fetih Suresi 29. ayette “*Onların secde eseri olan alametleri yüzlerindedir.*”¹⁷ şeklindeki ifade de bir kanıt olarak gösterilir.

Rahmân Suresi 41. ayette de “*Suçlular simalarından tanınır da, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar.*”¹⁸ şeklinde bir ifade geçmektedir.

A’raf Suresi 46. ayette “*İkisi (cennet ve cehennem) arasında bir sur A’râf üzerinde de birtakım adamlar vardır. Cennet ve cehennemliklerin hepsini simalarından tanımaktadırlar. Cennetliklere, “Selam olsun size!” diye seslenirler. Onlar henüz cennete girmemişlerdir, ama bunu ummaktadırlar.*” buyurulmakla birlikte aynı ayetin devamında “*A’râftakiler simalarından tanıdıkları bir takım adamlara da seslenir ve şöyle derler: “Ne çokluğunuz, ne de taslamakta olduğunuz kibir size bir yarar sağladı!”*” buyurulur.¹⁹

Firâset ilmini meşrulaştırma gayesi ayetlerle birlikte hadislerle de sürer.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Mârifetnâme adlı ünlü eserinde şöyle der: “Peygamberimiz buyuruyor ki : “ *Mü’minin firâsetinden sakının, çünkü o, Allah’ın nuruyla bakar.*”²⁰

Bu hadis-i şerif, firâset ilmiyle uğraşan birçok âlim tarafından bir kanıt olarak gösterilmiştir. Bu doğrultuda İbn-i Ebs Hâtim’in Ebu Said’den rivayet ettiğine göre Hz. Muhammed bu hadis-i şerifi söyledikten sonra Hicr Suresi’nin 75. ayeti olan “*Şüphesiz bunda görebilenler için ayetler vardır.*” ayetini okumuştur.²¹

14 Uludağ, S., Kuşeyrî Risalesi, Dergah Yay., İst., 1978 s.41

15 Heyet, Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Türkçe Meali, TDV Yay./86, Ank., 1983,

16 İbni Kesir Tefsiri, Çağrı Yay., İst., 1988, s.2962

17 Heyet, Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Türkçe Meali, TDV Yay./86, Ank., 1983,

18 a.g. e

19 a.g.e

20 Erzurumlu İbrahim Hakkı, Marifetnâme, Çev. Abdullah Aydın, Seda Yay., İst., 2005, s.154

21 İbni Kesir Tefsiri, Çağrı Yay., İst., 1988 c.9, s. 4404

Bu şekilde, ayet ve hadislerle meşrulaştırılmaya çalışılan firâset ilmi, halk arasında oldukça kabul görmüştür. Zira tarihin başlangıcından itibaren kendini tanımaya çalışan insanoğlu, bu ilimle birlikte merakını gidermeye çalışmıştır.

İlm-i firâsetin revaçta olduğu dönemlerde insanların bu ilme karşı çekingenlikleri yukarıda söylenen yollarla kırılmış ve insanların bu ilimle ilgilenebilmeleri sağlanarak bu ilmin halk arasında kabul görmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Çünkü genel anlamda firâset ilmi falcılık değil insan ruhunu tanıma ile ilgilenen bir ilim olmuştur.

Sonuç olarak firâset ilminin konusu hakkında şunu söyleyebiliriz ki; insan, maddî varlığı olan beden ve manevî varlığı olan ruhtan oluşmuş bir varlıktır. Bununla birlikte maddî varlığı ile manevî varlığı arasında birtakım bağların bulunduğu düşünülmektedir. Mevlânâ da; “*Beden candan, can da bedenden gizli değil*”²² derken bunu açıkça ortaya koymuştur. Sürekli olarak çözümlenmeye çalışılan manevî varlık için de aralarında mutlak bağlar bulunduğu düşünülen maddî varlıktan hareket edilmiştir. Zira canlı ya da cansız tüm varlıkların maneviyatlarının giysisi olarak maddî varlıkları bulunur. Tüm varlıklar gibi insanoğluna da giysi olarak bedeni giydirilmiştir. İşte bu ilim, insanların maddî varlıklarından hareketle onların manevî varlıklarını çözümlenmeye çalışan bir ilimdir.

1.2 FİRÂSET İLMİNİN BÖLÜMLERİ

Doğu kültüründe verilmiş birçok orijinal ve tercüme eserde firâset ilminin tanımı yapılırken bölümleri de belirtilmiştir. Zira bu ilim dahilinde eser veren âlimler, öncelikle firâset ilminin tanımını yaparak bu ilmin gerekliliğini ortaya koymuş, sonra da bölümlerini belirtmişlerdir. Yapılan bu tasniflerde firâset ilmi çoğunlukla iki ana bölümde incelenmiş ve bu durum âlimler arasında genel kabul görmüştür. Bahsi geçen iki bölüm; “şer’i ve hükmi” olarak adlandırılır.

Osmanzade Taib, Ahlak-ı Ahmedi adlı eserinde; “*Firâset iki nev’dür. Biri firâset-i şer’î biri firâset-i hükmi*”²³ diyerek bu ortak görüşü bildirmiştir.

1.2.1 Şer’î Firâset :

Firâset ilminin bu bölümü tamamen sezgi ve tecrübelerle dayandırılır ve bu bölümde, edinilmiş bilgi söz konusu değildir ve asıl olan insanın sezgi ve basiretidir. Bu

22 Gölpinarlı, A., Mesnevi Tercemesi ve Şerhi, İnkılap Kitabevi, İst., 1984, c.1, s.14

23 Yerdelen, C., Türk Edebiyatı’ndaki Kıyafet-nâmeler ve Niğdeli Visalî’nin Vesiletü’l- İrfan adlı Kıyafet-nâmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988, s. 32

durum da sonradan kazanılamaz ve yetenek işidir. İnsanın fıtratında yer alan birçok kabiliyet gibi, firâset ilminin bu derecesi de insanda fıtrat yoluyla bulunur.

Bu konuda görüş bildiren âlimlerden Osmanzade Tâib şer‘i firâset için; “*Şer‘i firâset, nefsin ve kalbin temizlenmesi, gaflet örtüsünün kaldırılması ve basiret pınarıyla yüceltilip suret ile bilmenin nuruyla görmektir.*”²⁴ diyerek firâset ilminin şer‘i firâset bölümüne açıklık getirir.

Bu konuda yazılan kitaplarda şer‘i firâset için sıkça verilen şu örnek yine Osmanzade Tâib tarafından da nakledilir:

“İmam Şafi‘i ve İmam Muhammed (rahimehumallâhu ta‘âlâ) bir gün harem-i şerifte bir kimse görürler. İmam Şafi‘i Hazretleri ‘bu şahsın demirci olduğu anlaşıyor’ der. İmam Muhammed de ‘Bu şahsın marangoz olduğu anlaşıyor.’ der ve o şahsa mesleği sorulur. Şahıs; ‘Önceden demirci idim, şimdi marangozum’ der.”²⁵

1.2.2 Hükmi Firâset :

Firâset ilminin bu bölümü ise sezgiye değil, sonradan edinilmiş tecrübeler, bilgilere ve gözlemlere dayanır.

Hükmi firâset, doğrudan doğruya insanın ve varlığın dışı bakan tarafla ilgili olup tabiat bilimlerine daha yakın olduğundan asıl firâset ilminden sayılmaz. Hükmi firâset denmesinin sebebi de tamamen tecrübeye ve gözleme dayanmasındandır. Çünkü asıl firâset ilminden maksat, zahiri ahlak ve durum bilinmeden bir gözleme dayanmaksızın bâtinî ahlak ve durumu bilmektir.²⁶

Bu konuda Osmanzade Tâib şöyle görüş bildirir : “Hükmi firâset ekseri tecrübe ile malum olur ve kişinin şekli ile dış görünüşünden anlaşılır.”²⁷

Sonuç olarak diyebiliriz ki, hükmi firâset, firâset ilminin, bilgi ve tecrübe ile gözlemlere dayanan ve sonradan öğrenilen bölümüdür.

Hükmi firâsetin alt bölümleri ise kısaca şu şekilde açıklanabilir:

24 Yerdelen, C.,Türk Edebiyatı’ndaki Kıyafet-nâmeler ve Niğdeli Visali’nin Vesiletü’l- İrfan adlı Kıyafet-nâmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988, s. 32

25 a.g.e,

26 Çavuşoğlu A., Kıyafet-nâmeler, Akçağ Yay.,Ank.,2004, s. 26

27 Yerdelen, C.,Türk Edebiyatı’ndaki Kıyafet-nâmeler ve Niğdeli Visali’nin Vesiletü’l- İrfan adlı Kıyafet-nâmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988, s. 33

1.2.2.1 İlm-i İhtilac:

İnsan bedenindeki bir kısım organın – özellikle yüzün ve gözün – seğirmesinden türlü anlamlar çıkarma ilmi olmakla birlikte, Mustafa Bin Bâli’ye göre; “Küllî kurallar altında olmayıp, yüzdeki ve bedendeki seğirme ve hallerden çıkarılan hükümlerden ibarettir.”²⁸

1.2.2.2 İlm-i Kef :

Avucun ve avuçta yer alan çizgilerin yorumlanmasıdır. Günümüzde el falı olarak bilinen ve kullanılan bu ilim özellikle avuç içindeki çizgiler ve bu çizgilere karşılık gelen yıldızların simgelediği anlamların birleşimi ile sonuca varmaya çalışır. İncelememize konu olan eserin ikinci bölümü, Türk edebiyatında yer alan kıyâfet-nâmelerin ağırlıklı konusunu teşkil eden bu türe ayrılmıştır. El ilminin diğer firâset ilimlerinden farkı, diğer bölümlerde tecrübe ile çözümlendiği düşünülen ortak özelliklere göre değil tamamen kişiye özel olan el çizgilerine göre çıkarımlarda bulunmaktır. Zira, avuçta yer alan çizgiler de aynı parmak izi gibi kişiye özeldir ve kesinlikle bir eşi yoktur. “Dolayısıyla, daha önceden tecrübe ile sabitlendiği düşünülen ortak özellikler bu durumda işe yaramaz. Bu nedenle, genellikle bu ilim insanlar için her zaman revaçta olmuştur.”²⁹

1.2.2.3 İlm-i İsr :

Lûgatta, “Ayak izi” olarak karşılığı bulunan “İsr” kelimesinden de anlaşılabilceği gibi ayak izlerini inceleyen ve bu izlerden çeşitli çıkarımlar yapan ilimdir. Bu ayak izlerine bakılarak, izlerin sahibinin cinsiyeti, yaşı, o anki sağlık durumu, fiziksel özellikleri gibi birçok konuda çıkarımlarda bulunulur. Bu ilim, “İz Kıyâfeti” olarak da bilinir ve daha çok kaçan ya da kaybolan insan veya hayvanların izini sürmek için kullanılır³⁰. Özellikle Arap kültüründe “iz sürücülük” bir uzmanlık alanı olmuş ve bu ilmi kullanmıştır.

1.2.2.4 İlm-i İyâfe :

Kuşların uçuşundan anlamlar çıkarmaya dayanan ilimdir.³¹

28 Sümbüllü Y. Z., ‘Seğir-nâme ve Seğirmek Manaları Üzerine Bir İnceleme’, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erz., 2007, sayı:32, s. 55

29 Çavuşoğlu A., Kıyâfet-nâmeler, Akçağ Yay.,Ank.,2004, s. 29

30 Yerdelen, C.,Türk Edebiyatı’ndaki Kıyâfet-nâmeler ve Niğdeli Visalî’nin Vesiletü’l- İrfan adlı Kıyâfet-nâmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988, s. 42

31 Pala, İ., Kıyâfet Maddesi,Türk Dili ve Edebiyatı Ans.,Dergah Yay.,2002, c.5, s.339

1.2.2.5 İlm-i Riyâka :

Dağ ve sahralarda su bulmak için kullanılan ilimdir.³² Bu ilme sahip olanların toprağı koklayarak suyun yakınlığını ve uzaklığını bildikleri söylenir.³³

1.2.2.6 İlm-i Sîmâ :

İnsanın simasından ahlakına dair çıkarımlarda bulunma³⁴ ilmidir.

1.2.2.7 İlm-i Hutut :

Alın çizgilerinden çıkarımlarda bulunma.³⁵ Bu ilmin gelişiminde “alın yazısı” kavramının rolü olduğu da düşünülebilir. Zira, alın çizgileri ve kader bağıntıları İslam kültürü içinde yeri olan durumlardır.

1.2.2.8 İlm-i Kıyâfet-i Beşer:

İnsanların azalarının ve organlarının şekil ve özelliklerinden hareketle ahlakî özelliklere dair çıkarımlarda bulunan ilimdir. İslam edebiyatında oldukça önemli bir yeri olduğundan bu ilim için ayrı bir bölüm açılmıştır.

32 Pala, İ., Kıyâfet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Dergah Yay., 2002, c.5, s.339

33 Çavuşoğlu A., Kıyâfet-nâmeler, Akçağ Yay., Ank., 2004, s. 30

34 Yerdelen, C., Türk Edebiyatı'ndaki Kıyâfet-nâmeler ve Niğdeli Visalî'nin Vesiletü'l- İrfan adlı Kıyâfet-nâmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988, s.43

35 age

İKİNCİ BÖLÜM:

2. KİYÂFET İLMİ (İLM-İ KİYÂFET)

2.1 TANIMI VE KONUSU

Kıyâfet ilmi, insanın vücut yapısı ve organlarının şekillerinden hareketle onların ahlakı ve kişilik özellikleri hakkında hükümler çıkaran bir ilimdir. Çoğu zaman firâset ilmiyle karıştırılan hatta firâset ilminin karşılığı manasında kullanılmış olan bu isim “kıyâfetü’l-beşer, kıyâfet’ül-insaniyye, kıyâfetü’l- ebdan” olarak da anılmıştır. Bu karıştırılma durumu ve kıyâfet-nâme türünün edebiyatımızda oldukça çok kullanılmış olması nedeniyle bu tür için ayrı bir bölüm açma gereğini duyduk.

Öncelikle ilmin ismi köken bakımından incelenecek olursa, kıyâfet kelimesi “bir kimsenin ardınca gitmek³⁶, iz takip etmek, peşi sıra gitmek³⁷” manalarına gelir ve Arapçadaki “kavf” kökünden müştaktır.³⁸ Bu kelime Türkçe’de galat olarak; elbise, şekil, suret, kılık manalarında kullanılmış olup muhtemelen bize Farsça’dan geçmiştir³⁹ ve bir kişinin saç, göz, kulak, el gibi organlarına ve dış görünüşüne bakarak karakter yapısı hakkında görüşler ortaya koyan bilim dalına “kıyafe(t)”, bu görüşleri ortaya koyan esere de “kıyâfet-nâme” adı verilir⁴⁰. Yine bu bilimle uğraşan kişiye de “kâyif” veya –Türkçe ve Farsçadaki kullanılışıyla – “kıyâfetşinas” denir.⁴¹

İlm-i kıyâfet, çeşitli gruplara ayrılabilirse de umumi mahiyette “kıyâfetü’l-isr” ve “kıyâfetü’l- beşer” olmak üzere ikiye ayrılır. Bunlardan ilki, ayak izlerinden bahseden ve onlara göre hükümler veren ilim dalıdır. Konumuzu ilgilendiren ise, “kıyâfetü’l- insaniyye” veya “kıyâfetü’l- ebdan” da denilen ikinci bölümdür.⁴² Bu bölümde de insanların insanın beden ve organ yapılarıyla ahlakı ile karakteri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilimdir.⁴³

İlm-i kıyâfetin ikinci bölümü çerçevesinde bir başka deyişle kıyâfet-nâme türünde Arap edebiyatında ve bizim edebiyatımızda birçok eser verilmiştir. Bunun nedeni insanların tarih boyunca taşımış olduğu ve fazlaca ilgi duyduğu “bilinmeyeni bilmek arzusudur”. İşte bu bilinmeyen içerisinde öncelikli olarak yer tutan “insanın

36 Pala İ., Kıyafet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Dergah Yay.İst., 2002, c.5, s.339

37 Mcdonald D.B, Kıyafet Maddesi, MEB İA, c.6, s.775

38 Pala İ., Kıyafet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Dergah Yay.İst., 2002, c.5, s.339

39 age

40 Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, AKM Yay., Ank., 2006, s. 139

41 Pala, İ., Kıyafet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Dergah Yay.İst., 2002, c.5, s.339

42 age

43 Yerdelen, C., Türk Edebiyatı’ndaki Kıyafet-nâmeler ve Niğdeli Visalî’nin Vesiletü’l- İrfan adlı Kıyafet-nâmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988, s.43

bilinmeyenleri” olmuştur. Bu bilinmeyenleri öğrenmenin önemli bir yolu da kıyâfet ilmi olmakla birlikte bu bilim çerçevesinde yazılan kıyâfet-nâmeler çokça rağbet görmüştür. Zira insanın iç dünyası ile onun bir nevi kıyafeti olan bedeni arasında kuvvetli bağlar olduğuna inanılmıştır. Ebu Hafs Nişaburî’nin zikrettiği “*Dış terbiyedeki güzellik iç terbiyedeki güzelliğin aynasıdır*”⁴⁴ sözü de bu inancı göstermektedir. Bu gibi durumlar çerçevesinde Arap edebiyatında ve bizim edebiyatımızda kıyâfet-nâme türünde eserler verilmiştir.

İlm-i kıyâfet alanında yazılan kitaplarda bazı hikayeler anlatılmış ve bu hikayeler ile kıyâfet ilminin gerçekliği ve fazileti ortaya konmaya çalışılmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz, İmam Şâfi’î ve İmam Muhammed’e ait olduğu söylenen hikaye bunlara örnek gösterilebilir. Ayrıca bu yönde anlatılan hikayeler arasında şunlar da yer almaktadır:

Bir rivayete göre; bir kâif, firâseti ile Hz. Peygamberimizin daha çocukken, öksüz olduğunu ve büyüdüğünde büyük adam olabileceğini söylemiştir.⁴⁵

Buhârî kaynaklı bir başka rivayet de şöyledir:

“Hz. Osman, yanına gelen birine, ‘Gözünde zina eseri var. Bir kadına bakmışsın’ buyurdu. O kimse ‘Nereden bildin’ dedi. Hz. Osman da, ‘Mü’minin firâsetinden korkun, o Allah’ın nuru ile bakar’ hadis-i şerifini bildirdi. (Buhârî)”⁴⁶

Bu gibi rivayet ve hikayeler ile doğruluğu somutlaştırılmaya çalışılan kıyâfet ilmi, uzunca bir zaman kıyâfet-nâme türü olarak edebiyatımızda yer almış ve insanların yaşayışlarında önemli roller oynamıştır. Bu açıdan, öneminin yadırganamayacak derecede fazla olduğu da aşîkârdır.

2.2. KIYÂFET İLMİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

İlm-i kıyâfet de dediğimiz kıyâfet ilmi, diğer ilimler gibi bir gelişim aşaması geçirmiş ve çeşitli kültürlerde kendine yer edinmiştir. Bu ilim çerçevesinde verilmiş olan kıyâfet-nâme türündeki eserlerde, yer yer bu ilmin tarihi gelişiminden de bahsedilmiş ve edinilen bilgilerin sağlamlığı ve gerçekliği somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

İnsanı, tiplere göre ayırma önce MÖ. V. yüzyılda yaşamış Hipokrat tarafından yapılmıştır. Katip Çelebi ve Osmanzâde Tâib bu ilk devre ait hikayeler anlatırlar.

44 Uludağ S., Kuşeyrî Risalesi, (Yayınevi yok) İst.,1978,s.41

45 Yerdelen, C.,Türk Edebiyatı’ndaki Kıyafet-nâmeler ve Niğdeli Visalî’nin Vesiletü’l- İrfan adlı Kıyafet-nâmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1988, s. 48

46 <http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=1714>

Eflatun'un insanları derin ve sathi olarak ikiye ayırdığı ve Bukrat, Calinus (Galien), Eflatun, İladus ve Aristo'nun kıyâfet ilmi ile alakalı söz ve eserlerinin bahsi ve tecrübeleri, İslam alemindeki bu konuyla ilgili eserlerde de geçmektedir. Yine Sasani hükümdarı Nuşirevân için memleketin hükeması bir firâset kitabı yazmış ve Nûşirevân bu kitapla hükmetmeye başlamıştır.⁴⁷

Keşfüzzünun'da, Bukrat (Hippocrates) ile alakalı şöyle bir hikaye de nakl olunmaktadır:

“Firâset ilminde üstat olan İflimun (Polemonis, İlemon) adında birisi, insanın terkiinden ahlakına dair delil getirebileceğini iddia etmiştir. Bukrat'ın talebeleri bunu imtihan etmeyi düşünürler. Bukrat'ın bir resmini yaparak İflimun'a verirler. İflimun, üzerinde derin derin düşünür ve ‘- Bu resmin sahibi zinaya düşkün biridir.’ der. İflimun'a ‘- Yalan söylüyorsun, bu Bukrat'ın resmidir.’ derler. Resmin kime ait olduğunu bilmediğini ifade eden İflimun; ‘-Bukrat'a gidiniz. Ona sorunuz, şüphesiz benim ilmimi takdir edeceksiniz.’ der. Böylece ona gidip denileni aynen söylerler. Bukrat da, “-İflimun doğru söylemiştir. Ben zinayı severim lakin nefsim malik bir insanım.” der.⁴⁸

Görüldüğü üzere kıyâfet ilminin tarihi geçmişi, İslam kültüründe verilen kıyâfet-nâmelerde oldukça eskiye dayandırılmaktadır. Bu ilmin kaynağı, parçası olduğu firâset ilmiyle birlikte birçok İslam âlimi tarafından MÖ. V. yüzyıla kadar dayandırıldığına göre, İslam kültüründe yer alan kıyâfet ilminin Batı kaynaklarının üzerine kurulmuş olduğu ve sonradan İslam kültürüne ait değerlere göre yeniden şekillendirildiği açıktır. Zira bu türdeki eserlerin ve incelememize konu olan kıyâfet-nâmenin mukaddimelerinde, yukarıda bahsettiğimiz eski Yunan döneminin bilginlerine yer verilmekle birlikte, bu ilim hakkında İslamî görüşlerin zikredilmesi bu durumu daha iyi ortaya koymaktadır.

Elbette hiçbir ilim sadece kaynağını aldığı coğrafyayla sınırlı kalmamış, evrensel olması sayesinde çeşitli coğrafyalara yayılıp o coğrafyaların kültürel özelliklerine uygun bir şekilde gelişimini sürdürmüştür. Bu açıdan, kaynak olarak Eski Yunan kültürüne dayandığı İslam âlimlerince de belirtilen kıyâfet ilmi, sadece Grek kültüründe var olmamıştır. Kültürel alışveriş sayesinde İslam kültürüne etki eden bu ilim, İslam kültürünce yorumlanmış ve İslamî bir kimlik kazanarak bu kültür içerisinde gelişimini sürdürmüştür.

47 Pala İ., Kıyâfet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Dergah Yay.İst., 2002, c.5, s.339

48 Çavuşoğlu A., Kıyâfet-nâmeler, Akçağ Yay., Ank., 2004, s. 36

Kıyâfet-nâme türü, İslam kültürü içerisindeki gelişim sürecinde ilk olarak Arap edebiyatında, daha sonra da Fars edebiyatında yer almış, bu sırayı takiben de Türk edebiyatında kıyâfet-nâme türünde eserler görülmeye başlamıştır.

İslam kültürü çerçevesinde Arap edebiyatına ait kıyâfet-nâmeler sırasıyla şu şekildedir:

1. İlk sırada İmam Şafiî (m.768-819)'nin varlığı bilinen ancak elde herhangi bir nüshası bulunmayan eseri yer alır.

2. El-Kindî lakabıyla tanınan Yakup bin İshak, Yunanca'dan Arapça'ya tercüme ettiği Aristo'ya ait Siyaset-nâme adlı eserin ikinci bölümünü firâsete ayırarak İmam Şafiî'den sonra ikinci sırayı alır.

3. Yuhanna İbnü'l Bıtrik (m. 10. yy)'in Aristo'dan çevirdiği ve Kitabü's- Siyase fi Tedbiri'r- Riyase adını verdiği eseri bu konuda verilen üçüncü eser olmuştur.

4. Muhammed ibni Zekeriyâ Râzî (m.854-932)'nin tıp alanında vermiş olduğu el-Mansurî isimli on makaleden oluşan eserinin ikinci makalesi firâset konusudur.

5. Katip Çelebi'den öğrendiğimiz üzere İbn-i Sînâ (m.980-1036) da bu konuda bir risale hazırlamıştır, ancak bu eser elde bulunmamaktadır.

6. Gevrek-zâde'nin Kıyâfet-nâme adlı eserinde Ebu Sehl Mesihî'nin de Arapça bir Kıyâfet-nâme yazmış olduğu bildirilmektedir.

7. Ebu Kasım Abdülkerim ibni Havazin Kuşeyrî (m.986-1072) "Etvar-ı Selâtin-i Müslimîn" adlı eserinin bir bölümünde firâset hükümlere yer vermiştir.

8. Fahreddin Râzî (m.1149-1206)'nin de Arapça olarak kaleme aldığı "Kitabü'l- Firâset" adlı eseri mevcuttur.

9. Muhyiddin Arabî (m.1164-1240)'nin de Et-Tedbirât-u İlahiye fi İslâhi'l- Memleketi'l- İnsâniyye adlı eserinin sekizinci bölümü firâset ile ilgilidir.

10. Bu konudaki Arapça eserler arasında, Ebu Abdullah ibni Muhammed ibni Ebu Tâlib Ensârî ed-Dımişkî'nin "Kitabü'l-Âdab ve's- Siyâse fi İlmi'n-Nazarî ve'l- Firâse" adlı eserini de sayabiliriz.

Kıyâfet-nâme türünde, Fars edebiyatında yazılmış eserler de şöyledir.

1. Kemaleddin Abdürrezzak Kaşanî (öl.730/1329)'nin elimizde nüshası olmayan eseri ilk sırada gösterilebilir.

2. Derviş Abdurrahman Mîrek (m.14.yy)'in Sultan Said Bahadır'a ithafen yazdığı "Tuhfetü'l-Fakîr" adlı eseri de bu konuda Fars edebiyatında verilmiş ikinci eser sayılabilir.

3. Seyyid Ali Hemedânî (öl.786/1384) de beşinci babının sonları kıyâfet-nâme sayılan Zahiretü'l-Mülûk adlı bir eser vermiştir

4. Hüseyin Vâiz Kâşifî (öl.910/1504)'nin firâsetle ilgili bir bölümü bulunan Aklâk-ı Muhsin adlı eserini de bu tür içinde gösterebiliriz.⁴⁹

Arap ve Fars edebiyatlarında kıyâfet-nâme türünde eserler verilirken Türk edebiyatında da bu türde eserler verilmiştir. Zira o dönem Türk edebiyatının Arap ve Fars edebiyatından etkilendiği göz önünde bulundurulursa bu türün Türk edebiyatında görülmesi olağan bir sonuçtur.

Kaynağı Grek kültürüne kadar uzanan, Arap ve Fars edebiyatında İslamî bir kimlik kazanan ve bu şekil ile de Türk edebiyatına giren kıyâfet-nâmeler, Türk kültürü ile daha da zenginleşerek varlığını uzun bir süre devam ettirmiştir. Kendine özgü kültürel özelliklerini kıyâfet-nâmelere katan Türk alimleri, bu türün gelişimine büyük katkıda bulunmuşlardır.

Bu türde Türkçe olarak verilen ilk müstakil eser Hamdullah Hamdi'ye ait "Kıyâfet-nâme" adlı eser olsa da bu türden daha önceleri de bahsedildiği bilinmektedir. Bedr-i Dilşâd bin Muhammed Oruç 'un XV. yüzyılın ilk yarısında yazmış olduğu ve Sultan II. Murad'a ithaf ettiği "Muradnâme" adlı eserin 34. ve 40. bablarında kıyâfet ilmiyle ilgili bazı beyitlere rastlanmaktadır.⁵⁰ Ayrıca Sarıca Kemal, "Selatin-nâme" adlı eserinde:

Ki düzdüm Türkî dilde iki nâme

Firâset-nâmedir bir Sûz-nâme

beytiyle iki kitabının daha varlığından bahsetmektedir. Ancak bu iki eserin de herhangi bir nüshası elde yoktur. Bu nedenle Hamdullah Hamdi'nin "Kıyâfet-nâme" adlı eseri bu türde verilen ilk müstakil eser olma özelliği gösterir. Bu eserle birlikte Türk edebiyatında kıyâfet-nâme türünde verilen diğer eserler de şu şekilde sıralanabilir:

49 Bu bilgiler Ali Çavuşoğlu'nun Kıyâfet-nâmeler adlı eseri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

50 Pala İ., Kıyâfet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans., Dergah Yay.İst., 2002, c.5, s.339

1. Hamdullah Hamdi'ye ait "Kıyâfet-nâme".
2. Sivri Hisarlı Şaban'ın 1531'de Damat İbrahim Paşa'nın emriyle yazmış olduğu manzum ve mensur çeviri eser.
3. İlyas ibni İsa-yı Saruhanî'nin yazdığı "Kıyâfet-nâme"
4. Abdülmecid ibni Şeyh Nasuh'a ait "Kıyâfet-nâme"
5. Mustafa ibni Evrenos'un kaleme aldığı "Kıyâfet-nâme"
6. Bali-zade Mustafa Efendi'nin III. Murad'a ithaf ettiği bilinen eseri
7. Bali-zade'nin çağdaşı Nesîmî'nin "Kıyâfetü'l-Firase" adlı eseri
8. Niğdeli Visalî'ye ait "Vesiletü'l-İrfan" adlı eser
9. Lokman bin Hüseyin'in 1601'de yazdığı "Kıyâfetü'l-İnsaniye fi Şemâil-i-Osmanî" adlı eser
10. Şeyh Ömer Halveti'nin 1620 tarihli manzum tercümesi
11. Ömer Fani Efendi'ye ait "Kıyâfet-nâme"
12. Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın yazmış olduğu "Kıyâfet-nâme"
13. Mustafa Hami Paşa'ya ait "Fenn-i Kıyâfet-nâme"
14. Hafız Hasan Gevrek-zâde'nin tercüme eseri⁵¹

Görüldüğü gibi, tarihi oldukça eskiye dayanan kıyâfet-nâme türü uzun bir gelişim sürecinin ardından Türk edebiyatında da kendini göstermiş ve oldukça önemli bir tür olmuştur.

51 Bu bilgiler Ali Çavuşoğlu'nun "Kıyâfet-nâmeler" adlı eserinden faydalanılarak hazırlanmıştır.

2.3 İNCELEMEMİZE KONU OLAN KİYÂFET-NÂME

Batı literatüründe fizyonomi; Doğu literatüründe ilm-i kıyâfet veya ilm-i firâset terimleri ile karşılandığını ifade ettiğimiz ilim şubesi, insanın fiziksel niteliklerinden hareketle karakter ve ahlak tespitleri yapmayı ilgi alanı haline getirmiş olan bir ilimdir.

Algı olarak bu ilim dalında “Küp içindekini sızar” atasözünün ifade etmek istediği ile bireylerin genel yapısal özellikleri ve karakter donanımlarının kıyâfet olarak adlandırılacak bedene yansıması arasında aslında pek fark yoktur.

Kıyâfet-nâme edebî türü ve bu türün genel hususiyetleri ile gelişim süreci hakkında giriş bölümünde gerekli açıklamalar yapıldığından bu bölümde tekrardan ziyade üzerinde incelemelerde bulunduğumuz kıyâfet-nâmeyi ana hatlarıyla tanıtmaya çalışacağız.

İzmir Milli Kütüphane yazma eserler bölümünde 1373/1 arşiv kayıtlı “Kıyâfet-nâme” adlı el yazması eser müellif kaydından yoksundur. İstinsah ve müstensih kayıtları da olmayan eserin 1b-28a aralığı Kıyâfet-nâmeye ayrılmış 28b’den itibaren Kef- nâme adında başka bir bölüme geçilmiştir.

1b-28a arasında bulunduğu ifade edilen eser 17 satır halinde düzenlenmiş, oldukça akıcı bir üslupla ve düzgün nesih yazıyla kaleme alınmıştır ve mensurdur. İsmi tespit edilemeyen müellif tarafından Farsça bir kıyâfet-nâmeden Türkçeye tercüme edildiği ifade edilen eser çeviri eserlerin genel nitelikleri doğrultusunda zaman zaman üslup ve dil açısından tekdüzelikten uzaklaşmakla birlikte ana hatlarıyla tutarlılığını koruyabilmiştir.

210 ×130 mm çapında deri filigranlı bir ciltle kaplı olan eserin incelememize konu olan birinci bölümü de ana hatlarıyla iki kısım halinde düzenlenmiştir. Birinci kısımda Arapça duanın ardından insan vücuduna ait uzuvlar şekil özelliklerinden hareketle olumlu veya olumsuz karakter niteliklerini işaret edecek şekilde ele alınmıştır.

Ele alınan vücut özellikleri uzunluk-kısalık, düzlük-yuvarlaklık, sertlik-yumuşaklık, kalınlık-incelik gibi şekil hususiyetleri yanında renk bakımından da değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Bu değerlendirmelerde çok fazla ayrıntıya girilmemiş, genel itibarıyla bu özelliklerin taşıyıcısının hangi olumlu veya olumsuz ruh halinin, ahlak yansımasının ve davranış akışının temsilcisi olduğu üzerinde durulmuştur.

Eserimizin birinci bölümünün ikinci kısmında ise, tamamen insan eli incelenmiş ve el üzerinde bulunan tüm ayrıntılar tanıtılmıştır. Bu bakımdan bu kısım sanki eserin ikinci bölümüne bir hazırlık özelliği taşır.

Müellif giriş bölümünde tercüme ettiği bu risâlenin önemini artırmak adına Hz. Muhammed, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın kıyâfet ilmi konusundaki yaklaşımlarını kısa rivayetler şeklinde anlatmaktan da geri kalmamıştır.

Müellif aynı zamanda okuyucuyu risalenin önemine çekmek adına her türlü amelin bu risalenin ifade ettikleri doğrultuda cereyan edeceği ve insanın doğumundan ölümüne başına gelenleri ve gelecek olanların yine firâset ilmi ile bilinebileceği gibi iddialı bir açıklamaya da gitmiştir.

Ona göre nasıl ki atların genel görüntüsünden hareketle değerlendirmeler yapan esb-nâmeler varsa veya yırtıcı kuşların genel görüntüsünden hükümler çıkaran baz-nâmeler varsa ve bu iki türün sultanlar ve hanlar için tertip edildiği düşünülürse insanı ilgi odağı haline getirmiş olan kıyâfet-nâmelerin önemi hiç de küçümsenmemelidir.

Bu tür yaklaşımlar kıyâfet ilmi ile birlikte bu ilmin alt dallarını oluşturan ilm-i iyâfe, kef-nâme, seğir-nâme, tefe'ül-nâme vb. tarzındaki eserlerde de olmazsa olmaz yaklaşım ilkesi gibidir.

Eserin ikinci bölümü yukarıda ifade edildiği üzere modern anlamda el falı olarak adlandırılabilen olan kef-nâme türüne ayrılmıştır. Sağ el ve sol el ile parmakların taşıdığı çizgiler, bu çizgilerin birbirleri ile olan geometrik durumu, çizgilerin derinliği ve yüzeyliliği, tırnak rengi, tırnaklar üzerindeki renk dalgaları gibi şekil özellikleri bir önceki bölümün ikinci kısmında olduğu gibi yine kişinin ileriki yaşamına dönük bazı varsayımlar sunmakla veya kişinin genel karakter tablosu ile yaşam serüveninde yaşayacaklarının bir habercisi olmakla dikkatlere sunulmaya çalışılmıştır. Bu bölüm giriş bölümünde olduğu gibi yine Arapça bir dua ile sona ermektedir.

Eserin ikinci bölümünde müellif ifade ettiklerini somutlaştırmak veya daha anlaşılır kılmak adına dört adet el şekli vermiş ve bunlar üzerinde hayat, kader, nasip, ömür vb. çizgileri ve bir kısım diğer geometrik şekilleri belirgin hale getirmiştir.

İnsanın var olma süreci ile birlikte başlayan geleceğe dönük kehanetler arama arzusunun en somut numunelerinden biri olmakla dünden bugüne ilgi odağı olmayı

başarabilmiş kıyâfet-nâme türünden eserlerin bir örneği olan bu eser de dikkate değerdir. Gerek içindekiler ve gerekse nitelik itibari ile istinsah edildiği anlaşılan eserin türün güncelliğinin gelecek kuşaklara aktarılmasında kendine düşen görevi yerine getirmiş olduğu açıktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

3. İNCELEMeye KOnU OLAN KIYÂFET-NÂMEDE HAKKINDA HÜKÜM BULUNAN UZUVLAR

3.1 AĞIZ

*Geniş ağzın bahadır olmaya delil olduğu söylenir

gîr ‘ağız bahâdırlığa delîldir

*Orta büyüklükteki ağzın faziletli, dindar, din işleriyle uğraşan ve insani yönü kuvvetli bir insan olmaya delil olduğu söylenir.

orta ‘ağız şâlih mütedennî vü müteşerri’ olub insâniyeti ziyâde olmağa delîldir

*Dar ağızlı olmanın çirkin olmaya, hileci olmaya delil olmakla birlikte çabuk anlama kabiliyetine sahip olmaya delil olduğu söylenir.

dar ‘ağız çirkinliğe ve hîlekârlığa ve firâsetliğe delîldir

3.2 ALIN

*Geniş olmakla birlikte üzerinde belirgin damarların bulunmadığı alının düşmanlığa delil olduğu gibi aynı zamanda da densizliğe ve tembelliğe delil olduğu söylenir.

gîr alın ki üzerinde ‘urûk olmaya huşûmete delîldir ve tensizliğe ve kâhilliğe delîldir

*Dar alının hasta olmaya ve cahil olmaya, kendini bilmezliğe delil olduğu söylenir.

dar alın nâ-dānlığa ve hastalığa delîldir

*Büyük alının tembelliğe ve cahillliğe delil olduğu söylenir.

büyük alın kâhilliğe delildir ve demişler ki nâ-dānlığa delildir

*Orta büyüklükteki alnın normal bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

orta alın ‘itidāle delīldir

*İki kaş arasının buruşuk olmasının yanı sıra kaş başından kulağa kadar kırışıkların olmasının kederli ve sinirli olmaya; bir kulaktan diğer kulağa kadar kırışıklıkların bulunduğu alnın ise anlayışlı ve uyanık olmaya delil olduğu söylenir.

kaş arası buruşuk başdan tuvuna gelince guşşaya ve ğazaba alın buruşuk kulağdan kulağa zîreklige delīldir

*Alında belirgin bir hat olmasının bir anda sinirlenmeye ve gelip geçici kızgınlıklara sahip olmaya delil olduğu söylenir.

alında haṭ anlık huşūmete delīldir

*Alında birçok çizgi bulunmasının karşıdaki insana laf vurmaya delil olduğu söylenir.

alın yol yol olmak laf urmaqlığa delīldir

3.3 AYAK

*Ayağın etli ve sert olmasının ulu bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

ayağ etlü ve ḳatı olmak fehmiyetlülüge delīldir

*Ayağın çok büyük olmasının kuvveli bir kişi olmaya delil olduğu söylenir.

eger ayağ ḳatı büyük olur ise ḳuvvete delīldir

*Ayak ökçesinin küçük olmasıyla birlikte uzun boylu olmanın mutlu, ferah olmaya delil olduğu söylenir.

eger ayağ ökin uşak olub ve ḳalan endām üzere olmak şādlığa delīldir

*Ayak parmaklarının birbirine dolanmış durumda olmasının bir suç işlemiş olmaya ve yüzüzlüğe delil olduğu söylenir.

eger barmağı sarmaşık olub yüzüzlüğe ve kabāḥaṭe delīldir

*Ayak ve topuğun fazlaca sinirden oluşmuş olmasının kuvvetli olmaya delil olduğu söylenir.

ayaḡ ve topuḡ sinīrlü olmaḡ kuvvete delīldir

*Ayağın ökçesinin ince olmasının gönül yaramazlığına delil olduğu söylenir.

ökçe ince olmaḡ gönül yaramazlığına delīldir

*Ayağın ökçesinin büyükçe olmasının kuvvetli olmaya delil olduğu söylenir.

ökçe yoğun olmaḡ kuvvete delīldir

*Ayağın bütün parmaklarının büyüklüklerinin normal biçimde olmasının cömerdliğe, saf kalpliliğe, insafı ve zeki olmaya delil olduğu söylenir.

eger ayaḡın baş parmaḡından küçük parmaḡa varınca birbirinden aşağılığı ‘adl üzere olub saḡāvete ve şāfi kalbe ve ehl-i inşāf ve zekī olmaḡa delīldir

*Ayak başparmağının orta parmağın kısa olmasının çabucak sinirlenip çabucak sakinleşen bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

eger büyük parmaḡ orta parmaḡdan kıṣa olsa ma‘rifeti ve ḡāzabı tiz gelüb gitmesine delīldir

*Başparmağın yuvarlak, tırnak dibinin sarıya kaçır renkte ve başparmağın diğer parmaklara bakan tarafının yüksek olmasının zeki, cömert ve az sinirli olmaya, aynı zamanda öfkesinin az olmasına rağmen çabuk sinirlenip geç sakinleşmeye ve bazen de hileci bir kişiliğe delil olduğu söylenir. Ayak başparmağının bu durumun tersi durumda olmasının ise cimri olmaya delil olduğu söylenir.

baş parmak müdevver olub tırnağın hâli tarafı cānibi eşkarlık olsa parmaklar tarafı cānibi yüksek olsa zekāvete ve saḥāvete ve gāzabı az olub tiz gelüb geç gitmesine ve fikre ve ba‘zı mekre delīldir eger bunuñ ‘aksi olsa buḥla delīldir

*Ayak başparmağının kısa ve sivri olmasının kahramanlığa, bazen de keramet sahibi ve cömert olmaya delil olduğu söylenir.

imdi eger kısa olub sivri olsa bahādırlığa delīldir ve ba‘zı eyyāmda kerāmetle saḥāvete delīldir

3.4 BAŞ

*Büyük başın oldukça himmetli olmaya delil olduğu söylenir.

büyük baş himmet-i ‘āliye delīldir

*Orta büyüklükteki başın vasat derecede sıfatlara sahip olmaya delil olduğu söylenir.

orta baş şıfatların i‘tidāline delīldir

*Küçük başın akılsızlığa delil olduğu söylenir.

küçük baş ‘akılsızlığa delīldir

3.5 BEL

*İnce ve göğüsten yanı yassı ve kısa olan bele sahip, aynı zamanda ayağı küçük olan bir kimsenin oldukça kuvvetli ve çok yürüyebilen bir kişi olduğu söylenir.

ince olub gögsünden yanı yaşı ve kısa ayāğ cānibli uzun olsa gāyet kuvvetlü olub ve yürügen olmağa delīldir

*İnce ve göğüsten aşağısı uzun olmakla birlikte alt ve üst tarafları eşit olan belin oldukça büyük bir kişi olmaya, aynı zamanda mutlu ve hoş sözlü bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

bel ince olub gögsünden aşagısı uzun ve aşagısı ve yukarusu berāber olub incelikde gāyet büyüklüğe şādlığa ve laṭīf sözlüğe delīldir

*Belin eklem yerleri orta halli, normal olmasının nefis kuvvetine, nefsine hakim olmaya delil olduğu söylenir.

eger belin egüleri mu‘tedil olsa nefis kuvvetine delīldir

*Belin eklem yerlerinin uygun derecede olmamasının nefsine hakim olmamaya, zayıf nefisli delil olduğu söylenir.

eger belin egüleri i‘tidāl üzere olmasa nefis za‘afına delīldir

3.6 BOY

*Uzun boyun mutluluğa ve mübarek bir kişiliğe delil olmakla beraber gaflete düşmeye delil olduğu söylenir.

uzun boy şādlığa ve mübāreklige delīldir ammā gāfletten hālīdir

*Orta boyun anlayışlı ve çabuk kavrayışlı olmaya, hikmete ve boş inançlara orta derecede inanmaya delil olduğu söylenir.

orta boy hikmete ve zīreklige ve bāṭıl şıfatların i‘tidālīne delīldir

*Kısa boyun düşmanlığa, fitneciliğe, kinli ve husumetli olmaya delil olduğu söylenir.

kısa boy düşmānlığa ve fitneye ve kīne ve ‘adāvete ve yaramazlığa delīldir

3.7 BOYUN

*Kısa boyunun hain olmaya delil olduğu söylenir.

kısa boyun hıyānete delīldir

*İnce boyunun zayıf yönlerin bulunmasına delil olduğu söylenir.

ince boyun za‘afa delīldir

*Uzun ve ince boyunun korkaklığa, ahmaklığa ve feryad etmeye delil olduğu söylenir.

uzun boyun ince yüreksizlige delîldir ve ahmaklığa ve feryâd itmesine delîldir

*Büyük ve kalın boyunun öfkeli ve ahmak olmaya delil olduğu söylenir.

büyük yoğun boyun gâzab ve ahmaklığa delîldir

3.8 BURUN

*Dolgun bir şekle sahip burunun akıl ve anlayış azlığına delil olduğu söylenir.

yoğun ve dolu burun ‘akıl ve fehîm azlığına delîldir

*Burun üstünün yassı olmasının yaratılış güzelliğinden mahrum olmaya ve kalles, değer bilmez kişiliğe delil olduğu söylenir

burun üstü yaşı olmak hüsî ü halk azlığına ve daîhi kalleslige ve ‘ahdsizlige delîldir

*Yay şeklindeki burunun kötü bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

burun yay gibi olsa şerre delîldir

*Burnun uzun ince bir şekle sahip olmasının akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

uzun ince burun olmak ‘akla delîldir

*Yassı burunun şehvetli bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

yaşı burun şehvete delîldir

*Geniş burunun düşmanlık ve öfkeli olmaya delil olduğu söylenir.

gîñ burun hasede ve gâzaba delîldir

*Biraz dik şekildeki burunun bir kişinin insaniyet duygusunun, mal ve mülkünün çok olmasına delil olduğu söylenir.

az dikilü burun insāniyeti var mülki çokluğuna delîldir

*Orta büyüklükteki burunun boş duygulara ve sağlıklı olmaya delil olduğu söylenir.

orta burun havās-ı bātına şıḥḥate delîldir

3.9 ÇENE

*İnce çenenin akıllı olmaya delil olduğu söylenir

ince eñek ‘aqla delîldir

*Yuvarlak çenenin kibirli olmaya delil olduğu söylenir.

yūş eñek tekebbürlüğe delîldir

*Orta büyüklükteki çenenin akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

orta eñek ‘aqla delîldir

3.10 DİŞ

*Dişlerin küçük ve aralarının çok açık olmasının kararsız olmaya delil olduğu söylenir.

uşaḳ diş arası çok ola niyet za‘afina delîldir

*İri dişlerin kötülük ve fitneciliğe delil olduğu söylenir

iri diş şerre ve fitneye delîldir.

*Orta büyüklüğe sahip olan dişlerin yalancı olmamaya delil olduğu söylenir.

orta diş gerçek söylemege delîldir

*Dişlerin eğri olmasının hileci, aldatıcı olmaya delil olduğu söylenir.

egri diş mekre delîldir

3.11 DUDAK

*Dudakların kalın olmasının ahmaklığa ve olgun bir kişiliğe sahip olmaya delil olduğu söylenir

kalın dıdağ ahmaqlığa ve tabî'at yoğunluğa delîldir

*Yumuşak dudağın anlayışlı, nazik, mülayim yaratılışlı olmaya delil olduğu söylenir.

yufka dıdağ fehm ü latîf tabî'ate delîldir

*Dudakların renginin beyaza yakın olmasının uğursuz, kötü kişiliğe ve yaramaz huylara delil olduğu söylenir.

ağ dıdağ yatluluğa ve yaramaz huya setrlige delîldir

3.12 ET

*Yumuşak etin anlayışlı olmakla birlikte güzel yaratılışlı olmaya delil olduğu söylenir.

yumuşak et fehm ve leâfê-i tab'a delîldir

*Sert etin anlayışlılık bakımından zayıflığa ve kötü bir tabiata sahip olmaya delil olduğu söylenir.

katı et za'af-ı fehme ve kesâfet-i tabî'ate delîldir

*Orta sertlikte etin iyiliğe delil olduğu söylenir.

orta et eyülüğe delîldir

3.13 GÖĞÜS

*Büyük göğsün tembelliğe ve ahmaklığa delil olduğu söylenir.

büyük şadr kâhillige ve aḥmaklığa delîldir

*Çıkık göğsün umumi yoldan ayrılmış olmaya ve yüzüzlüğe delil olduğu söylenir.

gögsü çıkup olsa şâzlığa ve katı yüzüzlüğe delîldir

*Vasat ölçülere sahip olan göğsün yetenekli olmaya, insaniyete ve yumuşak huya delil olduğu söylenir.

ne enlû ve ne uzun yoğun ola ma‘rifete ve ḥilme şayruluğa iḥsâna ve insâniyete delîldir

*Ensiz ve düz göğsün anlayışlı olmaya, ayrıca daha önceden yapılan işlerde başarılı olunmasına rağmen daha sonra bu işlerde başarısız olmaya delil olduğu söylenir.

gögsü ensüz tahta gibi olmak zîrek olub ve tutdığı işde dün himmet olub başa çıkamayub orta ḥâl olmağa delîldir

3.14 GÖZ

*Birbirine yakın büyük gözün tembelliğe ve şaşkınlığa, ahmaklığa delil olduğu söylenir.

muttaşıl ve başda iken büyük göz kâhillige ve gevdenlige delîldir

*Küçük gözün hafifmeşrepliğe delil olduğu söylenir.

küçük göz yeyniceklige delîldir

*Orta büyüklükteki gözün kötü ve ağırbaşlı olmayan bir ruha sahip olmaya delil olduğu söylenir.

orta göz ve kara ve sebük rûḥluğa delîldir

*Yumru ve çok hareketli gözün hileciliğe, hainliğe ve hırsızlığa delil olduğu söylenir.

tomalıç göz tiz tiz hareket itmek mekre ve hıyānete ve uğrı olmağa delīldir

*Gözün oldukça yavaş hareket etmesinin anlayışsızlığa ve ahmaklığa delil olduğu söylenir.

geç geç hareket itmek ve açub yummak fehimsizlige ve eblehlike delīldir

*Gözün yavaş hareket etmesinin endişeli olmaya ve hileci olmaya delil olduğu söylenir.

geç hareket itmek endiŝe ve mekre delīldir

*Gözün hareketlerinin orta hızda olmasının akıllı ve anlayışlı olmaya delil olduğu söylenir.

tizde ve geçde ‘î’tidālle olmağ ‘ağla ve fehme delīldir

*Mavi gözün utanmazlığa delil olduğu söylenir.

gök göz hayāsızlığa

*Açık mavi gözün cahilliğe ve korkaklığa, yüreksiz olmaya delil olduğu söylenir.

göklükden aklığa mā’il olmağ cāhillige ve kırkuluğa ve yüreksizlige delīldir

*Koyu siyah olmayan gözün çabuk kavrayışlı, anlayışlı ve akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

ikin katı kara olmayan göz zīreklige ve ‘ağla delīldir

*Çocuk gibi bakmanın ve gülmenin ferah ve uzun ömre delil olduğu söylenir.
oğlancıklar gibi bakmak ve gülmek ve ferāhlık zāhir olmak uzun ‘ömre delīldir

*Mavi ve küçük olmakla birlikte titreyen gözün utanmazlığa, hileciliğe ve şehvet-perest olmaya delil olduğu söylenir.

gök gözlü ve küçük gözlü ditregen ola hayāsızlığa ve mekre ve hīleye ve şehvet-perestlige delīldir

*Kararsız gözlü olmanın tembelliğe ve kadınlara meyilli olmaya delil olduğu söylenir.

merc-çeşm olmak kāhillige ve ‘avratlara ma’il olmağa delīldir

*Ateş gibi kızıl gözün öfkeli olmaya, kötülük yapmaya, yiğitliğe ve çok cima etmeye delil olduğu söylenir.

od gibi kızıl göz gāzaba ve şer koparıcılığa ve bahādırlığa ve cimā‘ çok itmege delīldir

*Sarıya kaçır mavi renkte olan gözün sahibinin oldukça kötü özelliklere sahip olmakla birlikte, kötülük ve hilecilik gibi kötü huylarının da olmasına delil olduğu söylenir.

gök şaruya ma’il ola zağferān gibi çok yaramaz sıfatları olmağa delīldir ve şerre ve mekre ve gayırısı gibiye

*Göz bebeği arasında noktaların olmasının kötülüğe delil olduğu söylenir.

bebek arasında noktalar olmak şerre delīldir

*Mavi ve bebeği çevresinde noktalar bulunan gözün kıskançlık ve kötülüğe delil olduğu söylenir.

eger gök gözde bebek çevresinde noktalar gibi olsa hased ve şerīrlige delīldir

*Sağır gibi bakan gözün ahmaklığa delil olduğu söylenir.

eger sağır gibi baksa ahmak olmağa delîldir

*Bebeği sarı olan gözün fitneciliğe ve kan dökücülüğe delil olduğu söylenir.

bebeği şaru altun gibi olmak fettānlığa delîldir ve kan dökmege

*Kızıl renkli gözün değerbilmezliğe ve mestliğe delil olduğu söylenir.

kızıl göz ağın deprenici ve kırkınga bakıcı şıgır gibi ola nā-dānlığa ve ziyāna ve mestlige ve gaflete delîldir

*Şehla gözlerin zararsız olmaya delil olduğu söylenir.

şehlā gözleriñ ayıksızdır bu gözlü adamdan kendi hālîne koyucağ ihsān ve en‘āmdan ğayrı hiç kimseye zararı olmaya

*Yeşil, yanık ve sarıya kaçır gözün beğenilmeyen kötü huylara delil olduğu söylenir.

yeşil göz pirūze gibi ve yañuğ göz şaru gibi evşāf-ı zemīmesi ğāyet yaramazdır

*Yeşil veya mavi gözlerde kızıl ve beyaz noktalar olmasının bu gözlere sahip kişinin insanların hilecisi ve yaramazı olduğuna delil olduğu söylenir.

yaşıl gözün veyāhūd gök gözün kızıl ve aq noktaları olsa ādemleriñ mekirlisi ve yaramazı olmağa delîldir

*Büyük, mavi ve yumru gözün ahmak olmakla birlikte bazen insaniyetli olmaya delil olduğu söylenir.

eger büyük gök tomalıç göz ahmak olub ba‘zı insāniyeti olmağlığa delîldir

*Alt tarafı çukur gözün ahmaklığa delil olduğu söylenir.

bakısı çukur göz hamākata delîldir

*Küçük ve yumru gözün cahilliğe ve şehvet-peresstliğe delil olduğu söylenir.

küçük göz küllisi tomalıca olsa cāhillige delīldir ve daḥi şehvet-perestlige delīldir

*Kırpikleri birbirine dokunacak ölçüde küçük olan gözün halkı aldatmaya ve yaramaz özelliklere delil olduğu söylenir.

eger küçük gözlü kipriğin birbirine dokunur aḡın olsa ḥalkı aldatmaḡa ve yaramaz şıfata delīldir

*Büyük ve titreyen gözün yaramaz huylara delil olduğu söylenir.

büyük göz ditregen olmak yaramazlığa delīldir

*Şaşı gözün hoş ve oldukça ölçülü olmaya delil olduğu söylenir.

şaşı gözlü bu bongūlüge ve ziyāde evzānlığa delīldir

3.15 KARIN

*Küçük karnın akıllılığa ve anlayışlı olmaya delil olduğu söylenir.

küçük karın ‘aḡla ve fehme delīldir

*Büyük karnın nikah çokluğuna delil olduğu söylenir.

büyük karın nikāḥ çokluḡına delīldir

3.16 KAŞ

*Çok (kalın) kaşın dostluğa delil olduğu söylenir.

kaşda çok kaş ülfete delīldir

*Yüz tarafı alçak kulaktan tarafı yüksek olan kaşın kibirliliğe ve lafçılığa delil olduğu söylenir.

kaşın yüzünden yanı alçaḡ olub ḡulaḡdan yanı yüksek olsa kibre ve lafa delīldir

*İnce kaşın ferahlığa ve şenliğe delil olduğu söylenir.

ince kaş güşâdelige delîldir ve şâd-mânlığa delîldir

*İncelik, kalınlık ve kısalık olarak vasat ölçülerde olan kaşın vasat bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

incelikde ve yoğunlukda ve kısalıkda orta kaş i'tidâle delîldir

3.17 KOL

*Uzun kolun kibirliliğe delil olduğu söylenir.

eger kol ve baldır uzun olsa a'tâyâ ve kibre ve manşıb sevgüsüne delîldir

*Aşağı ve yukarı kısmı birbirine denk ve aynı zamanda ince olan kolun oldukça yetenekli olmaya delil olduğu söylenir.

eger koluñ aşağısı yukarusına muvâfık olub ince olsa ziyâde kâbiliyete ve ma'rifete delîldir

*Alt kısmı ince ve yukarı kısmı kalın olan kolun kuvvetli olmaya, bazen de cahillliğe delil olduğu söylenir.

eger aşağısı ince ve yukarusı yoğun olsa kuta delîldir ve daği cehl-i mürekkeblige delîldir

*Aşağısı ve yukarısı kalın olan kolun önderliğe delil olduğu söylenir.

eger aşağısı yukarusı yoğun olsa kâbilliğe ve yörük olmağa delîldir

*Doğru durulduğunda dizlere değecek kadar uzun olan kolun yürekliliğe, cömertliğe, nefis iyiliğine, iyi ahlaka delil olduğu söylenir.

eller kollar ile ol kadar uzun olsa ki hattā adam toğru turıcağ dizlerine yakın yetiſe yüregın kutuna ve yürekligine ve cömerdligine ve ‘izzetine ve nefsi eyilügüne ve fi’l-cümle ahlāk-ı haseneye delālet ider

*Kısa kolların oldukça kavgacı ve korkak kişiliğe delil olduğu söylenir.

eger kolları kıſa olsa idi bunun ſađibi katı ğavgacı ve korđakđdır

3.18 KULAK

*Büyük kulağın cehalete, tembelliğe, yiğitliğe ve uzun ömre delil olduğu söylenir.

büyük kulağ cehle ve kāhillige ve bahādırlıđa delıldir ve uzun ‘ömre dağı delıldir

*Küçük kulağın hastalığa ve gaflete delil olduğu söylenir.

küçük kulağ hastalığa ve ğaflete delıldir

*Uzun kulağın hafızlığa ve gaflete delil olduğu söylenir.

uzun kulağ hıfz u ğaflete delıldir

3.19 PARMAK

*Uzun parmağın çabuk kavrayışlığa ve cömertliğe delil olduğu söylenir.

uzun parmağ tiz fehm ve ſađāvete delıldir

*Uzun ve düz olmakla birlikte her yeri eſit kalınlıkta olan parmağın eli uzun olmaya, laf vurmaya ve gerçek söylemeye delil olduğu söylenir.

eger toğru olsa ve eger uzun olub et miner olsa ya‘nı ardına kayđı olmasa olmaz yere el uzadıp laf urmağa ve adını nesne ‘-i haç söze delıldir

*Düz parmağın ahmaklığa, budalalığa delil olduğu söylenir.

eger doğrı olub hamākata delıldir

*Fazla kalın olmayan, vasat kalınlıktaki parmağın cömertliğe, zekat vermeye ve kuvvetli olmaya delil olduğu söylenir.

eger etsüz vasať olsa zekāta ve saĥāvete ve kuvvete delīldir

*Kısa ve kalınlığı her bölgesinde birbirine eşit olan parmağın insaniyetli olmaya, cömertliğe ve yumuşak huylu olmaya delil olduğu söylenir.

eger güdük olub etlü olsa incelikde ve yoĥunlukda berāber olsa ba‘zı saĥāvete ve insāniyete ve ĥalīm olmaĥa delīldir

*Kısa parmağın sersemliğe, ahmaklığa delil olduğu söylenir

kısa parmaĥ gevdenlige delīldir

*Ayanın kısa olup parmağın uzun olmasının anlayışlılığa, deliliğe ve cömertliğe delil olduğu söylenir

eger aya kısa ve barmaĥ uzun olub zīreklige delīldir ve delülüge ve saĥāvete delīldir

*Hem ayanın hem de parmağın kısa olmasının hasta olmaya delil olduğu söylenir

eger aya kısa barmaĥ kısa olsa ĥastalığa delīldir

*Orta uzunluktaki parmağın firâsetli olmaya, yumuşak huylu ve merhametli olmaya delil olduğu söylenir.

eger kısa olub uzun olmaĥda barmaĥ münāsib olsa fıkır ü firāsete ve ĥılme ve ĥalbiñ teraĥĥumuna delīldir

*Uzun ve uç tarafı kalın olan parmağın hırslı olmaya, ahmaklığa ve bazen de insaniyetli olmaya delil olduğu söylenir

eger barmağ uzun ve kısa ucu kendün yoğun olsa hırşa ve hamākata ve ba‘zı insāniyete delālet ider

*Ayanın ve parmağın yumuşak olmasının akıllı olmaya delil olduğu söylenir
eger aya ve barmağ yumuşak ola ‘aqla delīldir

*Yuvarlak biçimli parmağın yumuşak huyluluğa, ilim sahibi olmaya, sabırsız olub başkalarının hakkına tecavüz etmeye delil olduğu söylenir
eger müdevver ola ‘ilme ve hilme ve şabırsız olub haddinden mütecāviz olmasına delīldir

*Küçük ve arka tarafına doğru eğik olan parmağın olgunluğa, anlayışlı, cömert ve fikir sahibi olmaya delil olduğu söylenir.
eger barmağ hurda olub ardına egri olsa ba‘zı kemālāt ve idrāke delīldir ve laf ile ‘abeş yerde şahāvete ve fikre delīldir

3.20 SAÇ VE KIL

*İri telli saçın yokluğa, fakirliğe delil olduğu söylenir.
iri saç yokluğa delīldir

*Yumuşak saçın korkaklığa delil olduğu söylenir.
yumuşak saç yüreksizlige ve korçuluğa delīldir

*Çok saçın olgunluğa delil olduğu söylenir.
çok saç yoğunluğa delīldir

*Sırtta çok kıl olmasının şehvetli olmaya delil olduğu söylenir.
arçada çok kıl bitse şehvete delīldir

*Vücudun çok kıllı olmasının yiğitliğe ve bazen de ahmaklığa delil olduğu söylenir.

gövdeniñ kıllı çok olmağı bahâdırlığa delîldir ve derler ki hamâkâta delîldir

*Karın ve göğüste çok kıl olmasının lekeliğe (mecazi anlamda kötü şeyler yapmış olmaya) delil olduğu söylenir.

karında ve göğüste kıl çok olsa lekeliğe delîldir

*Vücutta kılın az olmasının zariflik ve anlayışlılığa delil olduğu söylenir.

kıl azlığı leţâfet ve zîreklige delîldir

*Koyu renk kılın iyiliğe delil olduğu söylenir.

koyrıcağ kıl eyüligе delîldir

3.21 SAKAL

*Hem orta boylu hem de köse olmanın anlayışlılığa ve zarifliğe delil olduğu söylenir.

eger köse olub orta boylu olsa zîreklige ve leţâfete delîldir

*Siyah sakalın iyiliğe delil olduğu söylenir.

digeri şağal ki kara ola eyülik delîldir

*Yumuşak sakalın hoş yaratılışlı olmaya delil olduğu söylenir.

yufka şağal fehm ü leţâfet-i tab‘a delîldir

*Çok (sık) sakalın olgun tabiatlı, bazen de hırçın, sert karakterli olmaya delil olduğu söylenir.

çok şağal tabî‘at-ı yoğunluğa ve huşûnete delîldir

*Uzun sakalın akıl azlığına delil olduğu söylenir.

uzun şaḳal ḳillet-i ‘aḳla delīldir

3.22 SIRT

*Yassı sırtın kuvvetli ve öfkeli olmaya delil olduğu söylenir.

yaşşı arḳa ḳuvvete ve ğazaba delīldir

*Eğri şeklindeki sırtın kötü uylara delil olduğu söylenir.

egri arḳa yaramaz ḥuya delīldir

*Düz sırtın iyi huya delil olduğu söylenir.

doğru arḳa eyü ḥuya delīldir

*İnce sırtın akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

ince yağrın ‘aḳıl eyülügüne delīldir

*Eğri sırtın anlayışlı ve fikir sahibi olmaya delil olduğu söylenir.

egri yağrın fikir ve zîreklige delīldir

3.23 TIRNAK

*Tırnağın yumuşak ve düz olmasının çok konuşmaya, bazen olgunluğa, bazen de çekememezliğe delil olduğu söylenir.

eger ṭırnaḳ yufḳa ve silke mā’il olub leffāf ola ba‘zı kemāle ve ḥasede delīldir

*Beyaz tırnağın mübarek olduğu söylenir.

aḳ ṭırnaḳ mübārekdir

*Kalın tırnağın ayıplandığı, sevilmediği söylenir.

eger ḳalın olsa ‘ayıpludur nāḳ-yamāndır

*İnce ve renkleri hoş olan veya uzun ve kızıl olan tırnakların akıl ve huyların hoşluğuna delil olduğu söylenir.

eger tırnaklarıñ ince ve renkleri laṭīf olub yāḥūd kıızıllık olub uzun olsa ‘aqlıñ ve huylarıñ hoşluğına delīldir

*Çok kısa tırnağın hiç kimseye karışmayan, hatırlı, sözü geçen bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

eger tırnak kıatı kışa ola adama karışmayub ḥatır-nāk kimseye delīldir

3.24 YANAK

*Geniş yanağın olgunluğa delil olduğu söylenir.

eñlū yañaq ṭabī‘at-ı yoğunluğa

3.25 YÜZ

*Ateş renkli kırmızı yüzün deliliğe delil olduğu söylenir.

od gibi kıızıl yüzlü çokluluğa delīldir ve delülüge delīldir

*Ortası kızıl yüzün utanma duygusuna delil olduğu söylenir.

miyānı kıızıl yüz ḥayāya delīldir

*Hastaliksız sarı yüzün hıyanete delil olduğu söylenir.

‘illetsüz şarı yüz ḥıyānet-i bātına delīldir

*Sarı, yeşil ve siyah renge kaçır renkteki yüzün kötü huylara delil olduğu söylenir.

şaru ve yeşillüğe ve karaya mā‘il yüz yaramaz ḥuya delīldir

*Esmer buğday renkli yüzün anlayışlı, çabuk kavrayışlı olmaya delil olduğu söylenir.

esmer buğdāy renklü yüz zīreklige delīldir

*Geniş yüzün tembelliğe delil olduğu söylenir.

eñlü yüz kâhillige delîldir

*Utanan yüzün utangaç bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

utanan yüzlülük hayāya delîldir

*Ensiz yüzün anlayışlılığa ve yardımsever olmaya delil olduğu söylenir.

ensiz yüz fehm ü himmete delîldir

*Çok düz olan yüzün tembelliğe delil olduğu söylenir.

katı doğru yüz kâhillige delîldir

*Çok küçük yüzün huzura delil olduğu söylenir.

ziyāde küçük yüz huzurluğa delîldir

*Oorta büyüklükteki yüzün iyi işler yapmaya delil olduğu söylenir.

orta yüz eyü işlere delîldir

*Açık renkli yüzün iyi yaratılışa delil olduğu söylenir.

açık yüz eyü halka delîldir

*Ekşi yüzün kötü yaratılış ve kötü huylara, çirkinlik ve düzensizliğe delil olduğu söylenir.

ekşi yüz yaramaz halka delîldir ve daği çirkinlik düzensizlige delîldir

*Çevresi şişik yüzün öfkeye ve kötü huylara delil olduğu söylenir.

çevresi şişik yüz gâzaba ve yaramaz huya delîldir

3.26 ZEKER

*İnce, uzun ve eğri olan zekerin acıyan bir kalbe ve kin gütmemeye, aynı zamanda ağırbaşlı olmaya delil olduğu söylenir.

eger zeker ince ve uzun olub egri olsa müterahhîmü'l-ğalb olub hıkd u hasedi olmayup ehl-i vakâr olmağa delîldir

*İnce ve düz zekerin az cima etmeye ve aklın iyiliğine delil olduğu söylenir.

ve eger ince olsa zeker toğrı olub kıllet-i cimâ'a ve letâfet-i 'aqla delîldir

*Kalın ve uzun zekerin cimadan haz almaya, cehalete ve ahmaklığa delil olduğu söylenir.

eger yoğun ve uzun cimâ' vaktında gâyet lezzet bulup hamâkâta ve cehle delîldir

*Kısa ve kalın zekerin şehvetli olmaya, gaflete, çok konuşup her şeye inat etmeye delil olduğu söylenir.

eger kısa olub yoğun ola şehvet-perestlige ve gaflete delîldir ve laf urup muṭṭali' olmayub her şeye 'inâd itmeğe delîldir

*Kısa ve ince zekerin oldukça zeki ve insafli olmaya, inatçı olmamaya ve çok cima etmeye delil olduğu söylenir.

eger kısa olub ince olsa gâyet zekî ve ehl-i inşâf olmağa ve 'inâd itmeyüp ehl-i teşeyyuhdan kaçmasına ve ziyâde cimâ' olmasına delîldir

*Hayaların geniş ve büyük olmasının utanmazlığa delil olduğu söylenir.

eger zeker vâsi' olsa yâ'nî beyzası büyük olsa hâyâsızlığa delîldir

*Hayaların küçük olmasının akıllı ve yumuşak huylu olmaya delil olduğu söylenir.

beyza küçük olub hurda olsa 'aqla ve hılme delîldir

*Zekerin oldukça büyük ve ince olmakla birlikte geniş olmasının ahmaklığa, tembelliğe ve bazen de yetenekli olmaya delil olduğu söylenir.

eger katı zāhir büyük ve ince vasi' olsa hamākata ve kāhillige va bā'zı ma'rifete delīldir

*Vasat ölçülerde olan zekerin utanma duygusuna sahip olmakla birlikte birçok iyi huylara delil olduğu söylenir.

eger vasaṭü'l-ḥāl olub ḥayānıñ zāhiri ve bātın eyü huylara delīldir

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

4. TÜRK KÜLTÜRÜNDE RENKLERİN YERİ

Doğada bulunan renkler ulusların kültürel yaşamı içerisinde, ifade ettikleri birincil anlamlarının yanında çeşitli anlamlar da kazanmıştır. Renklere yüklenen bu anlamlar, oldukça uzun bir tarihsel sürecin ardından ortaya çıkmakla birlikte bu tarihsel süreç içinde kazandığı çeşitli anlamların üst üste bina edilmesiyle günümüze kadar gelmiştir. Bu nedenle renklerin bugünkü anlamlarının temelinde tarihî ve mitolojik unsurların yattığı aşikardır.

Türk kültürel yaşamı çerçevesinde renk kavramı çok eski devirlerden beri var olmuştur. Özellikle beş ana rengin dünyanın dört yönünü ve merkezini ifade ettiği konusunda çeşitli araştırma sonuçları bize kaynaklık etmektedir.

Prof. Dr. Reşat Genç'in yazdığına göre; "Bunlardan, A.Alfoldi şu bilgileri vermektedir: 'Moğol kavimlerinin bayrak direklerinde sallanan beş renkli hamailer (yeşil, beyaz, kırmızı, kara ve sarı), şüphesiz Çinlilerde olduğu gibi onlarda da dört kutbun ve dünyanın merkezinin renklerine tekabül eder. Menşei göçebe olup Çin kaynaklarında hayatını idame ettiren ve gök atlarına beş renkli bir kısrak gönderildiğini ifade eden efsane de, bu fikir çerçevesine işaret eder. İşte bundan dolayıdır ki, Asya Hunlarının meşhur kralı Mo-tun'un garp (batı) tarafına (yani esas tarafa) ancak beyaz atlarla; şarka (doğuya) mavi (yani kır) atlarla; şimale (kuzeye) yağız (kara) atlarla ve cenuba (güneye) al atlarla taarruz ettiğini öğreniyoruz.'

Bahaeddin Ögel de, bu konu ile ilgili olarak, Mete Han'ın Çin ordusunu kuşatması münasebetiyle Çin kaynaklarından naklen şu bilgiyi vermektedir: 'Hun atlı birlikleri Çin ordusunun çevresinde, şöyle düzenlenerek yer almışlardı: Beyaz atların hepsi batı yönünde yer almışlardı. Mavi (yani kır) atlar ise doğuda sıralanmışlardı. Bütün siyah atlar kuzeyde; kırmızı (yani doru veya al) atlar ise güneyde yer almışlardı.'

Bu bilgilerden açıkça anlaşıldığına göre, Türkler tarihlerinin en eski zamanlarından başlayarak, uzun zaman beş ana renk olarak kara, ak, kırmızı, yeşil ve sarı renkleri esas görmüş ve bu renklerden her birini dünyanın dört yönü ile merkezini ifade etmekte kullanmışlardır. Buna göre, tekrar hatırlatmak gerekirse merkez=sarı, doğu=yeşil (veya gök; gök renk günümüz Türkiye Türkçesinde de olduğu gibi bazen

yeşil, bazen de mavi anlamını ifade eder şekilde kullanılmaktadır); batı = ak, güney=kızıl (kırmızı, al) ve kuzey = kara renklerle ifade edilmiştir.”⁵²

Tarihsel süreç içerisinde renklerin bu türlü çeşitli sembolik anlamlar kazanmasının yanı sıra manevî anlamlar kazandığı da bilinir. Türk kültürel yaşamında da renkler sembolik anlamlarla beraber başka manevî anlamlar da taşımışlardır. Çeşitli kültürel değişiklere neden olan din değişikliği gibi unsurlarla birlikte renklerin kazandığı anlamlar daha önce sahip oldukları anlamlara eklenerek veya bu anlamlarla karışarak varlığını günümüze dek sürdürmüşlerdir. Bu gibi durumların kültürel yaşantımıza da etki etmesi kaçınılmazdır. Bu etkinin, kültürümüzü oluşturan diğer unsurların yanında dinî, folklorik ve edebî ürünlerde de kendini hissettirmesi kaçınılmazdır. Aynı zamanda renklerin insanların kültürel yaşantısının yanında onların psikolojik durumlarını da etkilediği bilinir. “Renklerin insanlar üzerinde, özellikle sinir sistemi üzerinde etkisi çok eski zamanlardan beri bilinmektedir. Bu alanda yapılan laboratuvar çalışmaları bu olayı bilimsel olarak kanıtlamıştır. İnsanlar üzerinde oluşan psikolojik ve duygusal reaksiyonların sonucu olarak renkler, sıcak ve soğuk gruplara ayrılmışlardır. Kırmızı, sarı, turuncu ve kahverengi, insanda canlandırıcı duygular uyandırdığı için onları ‘sıcak renkler’ grubuna dahil etmişlerdir. Mavi, yeşil ve gri renkler ise sakinleştirici, rahatlatıcı, barıştırıcı ve serinletici etki bıraktıklarından dolayı ‘soğuk renkler’ olarak bilinmektedirler.”⁵³

Görüldüğü gibi renkler hem taşıdıkları manevî anlamlar hem de yapmış oldukları psikolojik etki nedeniyle insan hayatında önemli yer tutarlar. Bu nedenle biz, çalışmamızda yer alan renklerin taşıdığı manevî anlamlarının anlaşılması veya çalışmamızda kullanılan renk adlarının mitolojik ve kültürel bağintılarını anlamak amacıyla renklerin Türk kültürü içerisinde kazandığı anlamlar hakkında bazı saptamalar yapmanın uygun olacağı görüşündeyiz. Bu saptamaları, çalışmamızın amacına hizmet etmesi açısından, Türk mitolojisinde ve Türk kültüründe yer alan tüm renklerden bahsetmek yerine, çalışmamıza konu olan eserde adı geçen renklerle sınırlı tutacağız.

52 Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 4

53 Avşar M., Türk Kültür ve Sanatından K esitler I,Kömen Yay. : 26, Konya, 2007, s. 181

4.1 AK :

Ak rengin, çok eski devirlerden itibaren kültürel yaşantımız çerçevesinde çeşitli sembolik ve manevî anlamlar taşıdığı bilinir. Ak rengin, Türk kültüründe sembolik anlam olarak bir yön ismi mahiyetinde kullanıldığını ve “batı” anlamını içerdiğini söylemiştik. Bu sembolik anlamın yanında ak renk, kültürümüzde başkaca manevî anlamlar da taşımıştır.

Türk kültürünün tarihî seyri incelendiğinde, Şamanist dönem ve İslamî dönem içerisinde hep kendini gösteren ak renk, Şamanist dönemden kaynaklanarak genellikle olumlu anlamları temsilen kullanılmış ve İslamiyet sonrası Türk kültüründe de olumlu manada çeşitli anlamlar taşımıştır. Bununla birlikte ak rengin kimi zaman çeşitli kötü durumlarda da kendini gösterdiği bilinmektedir.

“Türk Şamanizminde Ülgen, hayır ilâhıdır. Ülgen’in altın kapılı sarayı ve altın tahtı vardır. Şaman dualarında ona Beyaz Parlak (Ak Ayas), Parlak Hakan (Ayas Kaan) vb. şekilde hitap edilir. İnanişâ göre Ebem Kuşağını (Gök Kuşağı) da o yaratmıştır. Aynı inanca göre Tufan’dan sonra Ülgen, insan yaratmağa girişti. Kardeşi Erlik de (yeraltı ilâhı, kötü ruhların ilâhı), onun adam yarattığı çiçeğin bir parçasını alarak bir insan yarattı. Ülgen, kardeşine darıldı ve onu tel’in ederek, (lânetleyerek) ‘Senin yarattığın kavim Kara Kavim olsun. Benim yarattığım Ak Kavim şarka, senin yarattığın kavim garba gider’ diye ilâve etti. Bu inanışlardan kaynaklanarak, Altay Türk halk edebiyatında hayır ilâhı Ülgen’i temsil eden ak, cennet anlamında da kullanılmaya başlanmıştır. Bu sebeple Şamanlar külâhlarını bilhassa beyaz kuzu derisinden yaptırırlardı. Çünkü itikadlarına göre beyaz renk temiz ruhların hoşuna giderdi. Buradan giderek Ak sözü ve rengi şamanî Türk inançlarında arılık ve yüceliğin bir sembolü hâline gelmiştir. Bu yüzden da, ak renk için ‘baş renk’ de diyebiliriz”⁵⁴

“Altay Türklerinde ak ata destanları vardı ve ak renk insanlığın babasının (Âdem) simgesiydi. Öte yandan yine konuyla ilgili olarak meşru sayılan hükümdarların ak han, düzeni yıkmak isteyen düşman hanların ise kara han olarak adlandırılması gök ve yer diktomisine uymaktadır. Demek ki ak renk eski tanrılarla ilgili simgecilikten kaynaklanan bir etkiyle hükümdarlık simgeciliğine de girmiştir. Bu etki İslam döneminde de sürer. Nitekim *Kutadgu Bilig*’de sıradan kişilerin siyah ve beylerinse

54 Genç R., Türk İnanişları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 6

beyazla nitelendirildiği söylenmektedir. Siyah kul rengidir, beyin rengi ise beyaz olur.”⁵⁵

Kitab-ı Dede Korkut'ta beyaz renkteki ev ya da otağ uğuru simgeler. “Bir gün Bayındır Han yine böyle bir ziyafet hazırlığı yaparken bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere de kara otağ kurdurur. ‘Oğlu olanı ak otağa, kızı olanı kızıl otağa kondurun, oğlu kızı olmayanı kara otağa alın, altına kara keçe döşeyin, önüne kara koyun yahnisinden getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin.’ der.”⁵⁶

“Diğer taraftan, Hazret-i Peygamber'in kullandığı üç sancaktan (Beyaz, Yeşil ve Siyah) birinin rengi olması dolayısıyla, özellikle Osmanlı dönemi yazarları, Selçuklular ve Osmanlılardaki ünlü ‘Ak Sancaklar’ı genellikle Peygamber ile İslâmiyete bağlamışlardır. Nitekim bu konuda ciddî çalışmalardan birini yapmış olan Miralay Ali Bey, Anadolu Selçuklu hükümdarı II. Gıyaseddin Mesud'un H. 688 yılında Osman Gazi'ye hükümdarlık fermanı ile birlikte bir de alem (sancak) gönderdiğini ve bu sancağın beyaz renkli kumaştan yapılmış olması sebebiyle Türkler tarafından ak sancak olarak adlandırıldığını kaydetmektedir. Gerçekten de biz, ilk dönemlerde Osmanlı Saltanat Sancakları arasında Ak Alem, yani ak sancağın başta geldiğini, asıl saltanat sancağının bu olduğunu, meselâ Fatih Sultan Mehmet zamanında doğrudan doğruya padişaha mahsus sancağın Ak Sancak olduğunu, bu yüzden de Osmanlılarda bu Ak Sancağa ‘Baş Alem’ de dendiğini biliyoruz. İşte İslâmiyet öncesi Türk manevî ve millî inanışlarından süzülüp geldiğinde hiç şüphe bulunmayan bu beyaz bayrak geleneğinin, Konya'daki Selçuklu hükümdarının Osman Gazi'ye gönderdiği hâkimiyet alâmetleri arasındaki beyaz bayraktan kaynaklandığını zanneden Miralay Ali Bey, bunun Hz. Peygamber'in beyaz sancağının bir ifadesi olduğu görüşünü ortaya koymakta ve buna Osmanlıların Liva-i Resulullah adını verdiklerini ifade ettikten sonra ‘Liva-i Resulullah'tan maksat Ak Sancak'tır’ demektedir.

İslâm öncesi Türk geleneklerini bilmeyen Osmanlı yazarları için, sadece İslâmî dönemi görmek de kaçınılmaz olmuştur. Oysa yukarıdan beri söylemeye çalıştığımız gibi Ak'ın kutluluğu ve uğurluluğu, millî ve manevî üstünlüğü Şamanizm'deki Ülgen inanışından kaynaklanmakta ve kökleri Hunlar çağına kadar gitmektedir. Bu itibarla, Osmanlı devri yazarlarının tesirinde kalarak, Osmanlıların Liva-i Resulullah veya Liva-i Beyza olarak adlandırdıkları ak sancağı yalnız Peygamber ile İslâmî geleneklere

⁵⁵ Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.191

⁵⁶ Ergin M., Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile), Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 169, Ankara, 1997, s. 4

bağlamaya çalışanlar; yani, Selçuklular ile Osmanlıların ünlü ‘Ak Sancak’larını Türklerin Müslüman oluşu ile başlatmak eğiliminde olanlar bu konuda da esnek davranmak ve eski Türk inanç ve geleneklerini göz önünde bulundurmamak durumunda olmalıydılar. Nitekim Fuat Köprülü de Selçuklu sultanı tarafından Osman Gazi’ye gönderilen Ak sancak için ‘Bunun İlhanlılara (Cengizlilere) mahsus beyaz bayrak olacağı pek tabiidir’ demek suretiyle bu konudaki yanılgıyı bir nebze olsun düzeltmiş, ama asıl kaynağı o da görememiştir.”⁵⁷

“Şimdiki Türkmen dilinde ‘ak’ kelimesi kullanılmaktadır ve bu Türkiye Türkçesindeki ‘beyaz’ anlamına gelmektedir. Ak renk Türkmenlerde çok sevilen bir renktir. Gelecek, bahtiyarlık, mutluluk, temizlik ve sevgi bu sözün üzerinden derin bir mana kazanmaktadır.”⁵⁸

Görüldüğü üzere hem Şamanist hem de İslamî gelenekte ak renk birçok olumlu anlam içermektedir. Ak renk, bu anlamların temelini Şamanist kültürden almakta ve daha sonra İslam kültürü çerçevesinde anlam yoğunluğunu genişleterek günümüze dek gelmektedir. Kaynağı ne olursa olsun şu an itibariyle bu rengin içerdiği anlamlar ve bu anlamlara ilişkin bilgiler çalışmamıza yön vermesi açısından oldukça yararlıdır. Buradan hareket ederek biz bu rengin tarihsel süreç içerisinde genellikle olumlu manalar içerdiğini anlamaktayız; ancak bu durum bize bu rengin kültürel yaşantımız içerisinde sadece olumlu anlamlarıyla var olduğunu göstermez.

Gerçekten de Türk kültürel yaşamı içerisinde hep olumlu anlamlar taşıyan ak renk, aynı zamanda şehadet ve yas rengi olarak da kullanılmıştır. Bu şekilde hem olumlu hem de olumsuz anlamlar taşımamasını Kamil Veli Nerimanoğlu; “Sorulabilir ki ne için ak renk hem matem hem de sevinç rengi gibi kullanılıyor. Aynı ayrı zaman ve mekan şeraitinde inam simgelerinin değişik olması, bazen çok anlamlı fonksiyon taşımaktadır.”⁵⁹ şeklinde açıklar. Yaşar Çoruhlu ise bu duruma; “Bu rengin yas rengi olmasının sebebini Maniheizme, dolayısıyla Uygur devrine bağlamak pek yanlış olmasa gerek. Zira Maniheizmde ışığı temsil ettiği için çok önemli olan bu renk bu özellikle rahip elbiselerinin rengi olarak karşımıza çıkar.”⁶⁰ şeklinde bir açıklama getirir.

57 Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 6-7

58 Nurmehmet, A. “Türkmenlerde Renk Dünyası ve Nevruz”, Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.81

59 Nerimanoğlu K. V., “Türk Dünya Bakışında Reng”, Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.70

60 Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.191

Net bir ifade ile kaynağı ortaya konamasa da ak rengin olumlu anlamlarının yanı sıra şehadet ve yas rengi olmasına çeşitli örnekler vardır.

“Türklerde yas elbisesi kara olduğu halde şehit bayrağı aktır. Anadolu’nun fatihi Alp Arslan, Malazgirt Meydan Savaşı’na giderken ak elbise giymiş ve atının kuyruğunu kestikten sonra namazını kılıp savaşa hazırlanmıştır. At kuyruğunu kesmek ölüme hazırlık ve aynı zamanda bir yas işaretidir. Tabi Alp Arslan Müslüman olduğu için bu işiyle kefen de giymiş oluyordu.”⁶¹

“Yas anlamına gelen kara rengin yanında tarihimizin bazı bölümlerinde Ak ve Gök rengin de yas manasında kullanıldığını görüyoruz. Bu nokta üzerinde bir araştırma yapmaya ihtiyaç olmakla beraber, bu iki rengin kullanıldığı yerlerdeki ölüm hadiselerinde şehadet hali vardır. Öyle zannediyoruz ki, bu renkler herhangi bir ölüm için değil, zulümle veya şehadet halindeki durumlar için değerlendirilmelidir.”⁶²

“Kazaklarda yas zamanlarında beyaz, siyah ve kırmızı renk giyme geleneği var. Eskiden Kazak kadını, kocası öldüğünde siyah elbise giyer, kızı ise beyaz elbiseyle kırmızı börük takardı. Eğer oğlu ölse beyaz başörtü bağlardı. Güney Kazakistan’da biri vefat ettiğinde erkekler beline beyaz kumaş parçasını bağlardı. Bu, yas tutanı gösterirdi.”⁶³

Aynı durum Dr.Yaşar Kalafat tarafından şöyle aktarılır:

“Kazaklar’da ölünün gömüldüğü zaman arkada bıraktığı dul zevcesinin, kızlarının saçlarını kesmesi adettir. Bunlar (saçlar) ölü ile beraber mezara gömülür. İnsan saçları gibi, ölenin atının kuyruğunu kesmek de bir matem alameti idi. Matemde, yasta olmanın bir işareti olarak Türkler, yas sırasında beyaz elbise giyerlerdi.”⁶⁴

Yukarıdaki örneklerle anlatmaya çalıştığımız gibi ak renk Türk kültürü içerisinde oldukça önemli bir yere sahiptir ve kimi durumlarda olumlu kimi durumlarda ise olumsuz manalar içerir şekilde kullanılmıştır. Çalışmamız içerisinde de üç kez karşımıza çıkan bu renk birinde olumlu, birinde olumsuz anlam ifade etmekle birlikte üçüncü seferde farklı renklerin birleşimiyle birlikte olumsuz anlam içerir şekilde kullanılır.

61 Hey’et C., “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri,” Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.56-57

62 Kafalı M., “Türk Kültüründe Renkler”, Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.52

63 Kadişeva K., “Kazak Medeniyetindeki Semboller”, Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.96

64 Kalafat Y., Doğu Anadolu’da Eski Türk İnançlarının İzleri, AKM Yay., Ankara, 1995, s.126

Bunlardan ilkinde ak rengin mübarekliğe işaret ettiği söylenir:

ak tırnak mübârekdir

İkincisinde ise ak renk olumsuz bir anlamı işaret eder ve dudakların beyaza yakın olmasının yaramaz huylara ve kötü bir kişiliğe işaret olduğu söylenir:

ak dudak yatlıluğa ve yaramaz huya setrliğe delîldir

Eser içinde ak renk üçüncü kez ise karşımıza mavi veya yeşil renk ile birlikte kullanılarak çıkar ve yeşil veya mavi gözün kızıl ve beyaz noktaları olan gözlere sahip kişinin insanların hilecisi ve yaramazı olduğuna delil olduğu söylenir:

yaşıl gözün veyâhûd gök gözün kızıl ve ak noktaları olsa adamların mekirlisi ve yaramazı olmağa delîldir

Bu durumda ak rengin, çalışmamıza konu olan eser içerisinde sabit bir manevî anlamının bulunmadığını söylemek daha doğru olacaktır.

4.2 AL – KIZIL - KIRMIZI:

Bu renk hakkında konuya başlamadan önce şunu belirtmek gerekir ki, tarih boyunca al ve kızıl renkler ayrı manalar içermiştir. Al renk daha çok koyu turuncu ya da alev rengini andıran kırmızıyı ifade ederken, kızıl ise daha çok açık renkteki parlak kırmızı olarak ifade edilebilir. Ancak bu renkler tarihi dönemler içinde zamanla birbirinin yerine de kullanılmıştır. Çalışmamıza konu olan eserde ise hep “kızıl” ifadesi geçmekte, al ifadesine ise yer verilmemektedir. Bu durumda, incelediğimiz eserde bahsedilen kızıl rengin al ile alakasının bulunup bulunmadığını saptamak güçtür. Dolayısıyla çalışmamıza ışık tutması açısından bu bahiste kızıl ile birlikte al rengini de açıklamak gerekir.

“Türklerin en eski inançları ile ilgili olarak onlarda ‘Al Ruhı’ veya ‘Al Ateş’ adları verilen bir ateş tanrısının yahut da hâmî (koruyucu) bir ruhun varlığı bilinmektedir. İşte Türklerin en eski devirlerden beri Al Bayrak kullanmalarının bu Al Ateş kültü (inancı) ile bağlı bir gelenek olacağı hatıra geliyor. Abdülkadir İnan, bu hususta bize şu bilgileri vermektedir: ‘Kazak- Kırgızlar bayrak kelimesi yerine Yalav kelimesini kullanırlar ki, aslı alav - alev’dir. Al Ruhı’nun adı ile al rengin münasebeti şüphesizdir. Türk hurafelerine göre ruhlar, ak, kara, sarı, kuba (esmer) diye renklere ayrılırlar. Albastı ile beraber Karabastı da vardır. Her halde al rengi de ruhlardan birinin rengini göstermiştir. Şamanizm’de ruhlar şerefine bayraklar (Altaycada Yalama = Yalav) dikmek âdetti. Al Ruhı’nun hâmî (koruyucu) ruh sayıldığı devirde bunun

şerefine dikilen bayrak ateş rengine yakın bir renkte olmuştur. Bizim fikrimize göre Türklerin Albayrak'ları Al Ruhü'nun ateş tanrısı veya hami ruh sayıldığı devirden kalma bir hatıradır ki, yedi-sekiz bin yıllık demektir. Hülâsa en eski zamanlarda Al Ruhü, ateş tanrısı veya hami ruh olmuştur.

Abdülkadir İnan, al ile ilgili olarak şunları da kaydetmektedir: 'Al kelimesinin ateş kültü ile bağlı olduğunu gösteren bir emare de bütün Türk kavimlerinde yaygın olan Alaslama merasimidir. Alaslama, orta ve doğu Türklerinde ateşle temizleme ve takdis merasimidir. Anadolu'da da Alazlama bir tedavi usulüdür. Bunun için kırk bir tane al renkli keten bezinden, okuya okuya parmağa bir ip yumağı yapılır. Sonra bu yumak ateşte yakılarak külü tekrar bir al bez üzerine konur ve bununla alazlanır. Al ruhu, eski Türk panteonunda kuvvetli, belki hami tanrılardan biri olmuştur. Al kelimesinin ateş kültüyle alâkalı olması bilhassa bu ruhun en eski devirlerde hami ruh, ateş ve ocak ilâhesi olduğunu göstermektedir'.”⁶⁵

Bu konuda Bahaeddin Ögel , “Al rengin bütün Türklerce mukaddes sayılmasının ve Türklerin en eski devirlerden beri al bayrak kullanmalarının bu Al Ateş ve Al Tanrısı kültü ile bağlı bir an'ane olacağı hatıra geliyor” demektedir.⁶⁶

Al rengin koruyucu olduğu inancına tanıklık edebilecek bir iz halen kültürümüzde yaşamaktadır. Albasması inancı çerçevesinde Albastı ruhunu korkutmak yahut uzak tutmak amacıyla halen loğusa dönemindeki kadınların başına al renkli örtü bağlanır. Çünkü inanışa göre Albastı, aldan korkmaktadır ve koruyucu anlam taşıdığına inanılan al renk bu gelenekte bu manasıyla yerini alır. Ancak burada bir başka durumu daha belirtmek gerekir ki o da bu kötü ruhun adının al renk ile birlikte kullanılmasıdır. Ateşin rengi olan al aynı zamanda bu kötü ruhun da adı olmuştur.

“Doğu Anadolu'da doğum sırasında anayı kötü ruh olan Al, Alkarısı, Albasması'na karşı korumak, onu böyle bir durumla karşı karşıya bırakmamak için geceleri yanında bulunmaya çalışırlar. Erzurum, Kars, Ağrı ve Muş illeri çevresinde doğum yapan kadınlar, geceleri albasması tehlikesine karşı yalnız bırakılmazlar. ... Türk inançları arasında yaşayan Al ve Alkarısı'ndan hamile kadınları doğum öncesi ve doğum sonrasında korumak yolunda muhtelif tedbirler alınır.”⁶⁷

“Kırmızı sözü eski Türkçede yoktur. Onun yerine kızıl sözü kullanılmıştır. Kırmızı sözü Soğdca veya Farsçadan geçmiştir. Kanın rengi de kızıldır. Kızıl rengi

65 Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 8-9

66 Ögel B., Türk Mitolojisi, TTK Yay., Ankara, 2003, c. II, s. 516.

67 Kalafat Y, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, AKM Yay., Ankara, 1995, s.90

birkaç manada kullanılmıştır. Mesela hile ve kurnazlık için. Türkçede hile sözünün karşılığı aldır. ‘Al etmek’, hile yapmak demektir. Eski Türk edebiyatında hilenin sembolü ‘kızıl tilki’dir. Kutadgu Bilig’de ‘Ala bolsa kızıl tilki teg’ sözü buna misaldir. ‘Kızıl dil’ kötü dil demektir. Kutadgu Bilig’de böyle bir cümle vardır: ‘Kızıl dil seni kısa yaşlı kılar’.”⁶⁸

“Al sözü 11. yüzyıl kaynaklarında bir bayrak adı gibi geçmiştir. Kaşgarlı Mahmud’un Divan’ında al veya turuncu rengini Türklerin uğurlu saydığı ifade edilmektedir. Hakanlık sembolü olan Al Damga, Çingiz Han ile şöhret kazanmıştır. Al uğurlu bir renktir ve hakanların rengidir. Oğuz Destanı’nda Oğuz Han’ın gözlerinin al olduğunu öğreniyoruz. Al kırmızı rengin solgunudur. Dinde ve sihirde al rengi iyi ve uğurlu değildir. Mesela, gebe kadınlara kötülük yapan ‘albastı’ veya ‘al kavalı Azrail’ (Dede Korkut) olduğu gibi.”⁶⁹

“Günümüz Türkmenistan Cumhuriyeti’nde de ilki daha eski olmak üzere kızıl ve kırmızı aynı rengi ifade etmektedir. Orada da daha çok bu renge daha çok kız ve gelinlerin elbiselerinde rastlanır ve bu renk Türkmenler için güneşe atıfta bulunan kutsal bir anlam taşır. Burada İslam öncesi inanışlar ve mitlerinden gelen etkiler sezilmektedir.”⁷⁰

“Kırmızı aynı zamanda savaşın ve zaferin rengidir.”⁷¹

Görüldüğü üzere Türk kültürel yaşamında zaman zaman birbirinin yerine kullanılan al, kırmızı ve kızıl renkler manevî anlam açısından kimi zaman olumlu ve iyi kimi zaman ise kötü anlamlar taşımaktadır. Daha önce de belirttiğimiz üzere, incelememize konu olan eserde kırmızı ve al sözleri kullanılmamış, sadece kızıl renk kullanılmıştır. Bu bağlamda, eserde geçen kızıl rengin al veya kırmızı anlamına da gelip gelmediği tartışmaya açıktır.

İncelememize konu eserde kızıl renk beş kez kullanılmıştır ve bunlardan sadece birinde olumlu mana ifade eder. Bu rengin, olumsuz manada kullanıldığı bölümlerde ise ateş ile bağdaştırılması da dikkat çekicidir.

*Ateş renkli kızıl yüzün deliliğe delil olduğu söylenir.

od gibi kızıl yüzlü çokluluğa delildir ve delülüğe delildir

68 Hey’et C., “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri,” Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.58

69 age, s.60

70Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.187

71 age

*Ortası kızıl yüzün utanma duygusuna delil olduğu söylenir.

miyānı kızıl yüz hayāya delīldir

*Ateş gibi kızıl gözün öfkeli olmaya, kötülük yapmaya, yiğitliğe ve çok cima etmeye delil olduğu söylenir.

od gibi kızıl göz ğazaba ve şer kıparıcılığa ve bahādırlığa ve cimā‘ çok itmege delīldir

*Kızıl renkli gözün değerbilmezliğe, cahilliğe, zarar verici olmaya ve mestliğe delil olduğu söylenir.

kızıl göz aĝın deprenici ve kırkınga bakıcı şıĝır gibi ola nā-dānlığa ve ziyāna ve mestlige ve ğaflete delīldir

*İnce ve renkleri hoş olan veya uzun ve kızıl olan tırnakların akıl ve huyların hoşluğuna delil olduğu söylenir.

eger tırnaqlarıñ ince ve renkleri laţīf olub yāhūd kıızıllık olub uzun olsa ‘aqlıñ ve huylarıñ hoşlığına delīldir

4.3 SİYAH (KARA)

Siyah renk, Türk kültürel yaşamında al ve ak renkler gibi bazen olumlu bazen de olumsuz manalar içerir şekilde kullanılmıştır. Bununla birlikte siyah rengin taşıdığı olumsuz anlamlar daha ön planda görülmektedir ve bu durum araştırmacılar tarafından sıkça ifade edilmiştir.

“Kara’nın Şaman Türkler açısından ifade ettiği anlamlar ile ilgili olarak, Abdülkadir İnan şu bilgileri veriyordu: ‘Altaylıların akidelerinde ruhlar aru (pâk, temiz, arı) veya kara (habis) zümrelerine ayrılırlar. Bunlara Tös de denir. Tös denilen bu ruhlardan Karatös grubuna yer altı tanrısı Erlik de dahildir. Altaylılar en ağır ve elemli felâketleri Erlik’in faaliyetiyle alâkadar bilirler. Erlik, yeraltında kara çamurdan yapılmış sarayında oturur. Erlik, büyük kara ruh sayılır. O’nun kızlarını da ‘dokuzu da müsavi karalar’ olarak adlandırırlar’. Yine, Kazak-Kırgız Türklerinin hurafelerinde

Albastı'nın iki çeşit olduğuna, birinin Kara albastı diğerinin de Sarı albastı olduğuna işaret edilmişti. Bu Kara veya Kara Albastı, ciddî ve ağırbaşlı bir ruh olarak da telâkkî edilirdi. Şamanist Türkler lohusa kadınları Kara albastı (karabastı-karakura)'dan korumak ve karayı defetmek için kara baksı çağırırlardı. Diğer taraftan Türk mitolojisinde kara, umumiyetle toprak rengi olarak, yağız yer anlayışı ile birlikte kullanılmıştır. Her halde önce yağız yer kullanılmış, kara toprak sonradan söylenir olmuştur. Daha önce ifade edildiği üzere eski Türklerde halk tabakasına mensup olanlara da kara (karabudun-avam) denildiği gibi kara kul, karavaş veya karabaş deyimleri de 'köle' anlamında kullanılmıştı.”⁷²

“Kara renk genellikle uğursuzluk ve yas alametidir. Dede Korkut'ta 'kara donlu kâfir' sözü Hristiyan keşişlere işaret etmektedir. Dede Korkut'ta 'ak çıkarıp kara giyme' sözü de yasa alamet eder. Yalnız şehid bayrakları aktır.”⁷³

“Yeraltı dünyasındaki birçok unsur kara renkle ifade edilir. Öte yandan kara renk Türk dünyasında yaygın bir biçimde ölümün ve ölümden duyulan yasin ifadesidir. Mezarlara kara renkli paçavra ya da flama asılması, Dede Korkut gibi önemli eserlerde yas olan evden söz edilirken 'karalı göklü otağ' tabiri kullanılması, yine aynı kitaptaki hikayelerden birinde (Dirse Han Oğlu Boğaç Han Hikayesi) oğlu-kızı olmayan hanın kara çadıra konulması gibi hususlar kara rengin ölüm, yas ve üzüntünün ifadesi, olduğunu bize göstermektedir.”⁷⁴

“Karakalpak Türkleri'nde kara ve gökmavi giyilir. Yas süresi iki yıl kadar sürebilir.”⁷⁵

Kara rengin yas rengi olarak kullanılması geleneği Anadolu Türk kültüründe de görülür.

“Siverek kasabasında, ölü çıkan evin mensupları ve akrabaları ile yakın komşuları da yas alameti olarak kara giyerler. Üç gün süren yas sonunda, akraba ve komşular kara elbiseleri çıkarıp renkli giyinirler ve yas evine de renkli elbiseler götürüp oradakilere giydirirler. Böylece ölü çıkan evde 'yas kaldırma' yapılmış olur ve hane halkı normal hayatına dönmek imkanı bulur.”⁷⁶

72 Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 18

73 Hey'et C., “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri,” Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.56

74 Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabaıcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.184

75 Kalafat Y., Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları -I-, T.C. Kültür Bakanlığı Yay.,Ankara, 2002, s.75

76 Kalafat Y., Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, AKM Yay., Ankara,1995, s.130

Anlattıklarımıza ek olarak, dilimizde yaşayan bazı deyimler de kara rengin kötü anlamlarına işaret eder. *Karalar bağlamak, kara gün, kara giymek, kara bağır* gibi deyimler kara rengin olumsuz anlamlarını yüklenerek oluşmuşlardır.

Kara rengin yas anlamında kullanılmasına örnek teşkil edecek durumlar çokça karşımıza çıksa da bazı durumlarda kara rengin olumlu anlamlar ifade ettiği de görülür.

“Kara aynı zamanda büyüklüğü gösteren bir mefhum gibi de kullanılmıştır. Mesela, Çağatay kültür çevresinde ‘Kara Çerik’ büyük ve yürüyüş halinde olan ordu demektir. ‘Kara orman, Karayış’ da büyük, kalabalık orman manasını ifade etmekte, aynı zamanda karanlık ve sihirli bir düşünce anlamına gelmektedir. Karadağ; yüce, göklere yükselen büyük dağdır. Bu sözle korku ve saygı yan yana ifade edilmiş olmaktadır.”⁷⁷

İncelememize konu olan eserde kara renk dört kez karşımıza çıkar. Bunlardan ikisinde müstakil olarak kullanılırken, birinde başka renklerle birlikte kullanılır. Ayrıca biz “esmer” olarak geçen kelimeyi de açık siyah olarak yorumlamanın doğru olacağı düşüncesindeyiz. Bu dört örnek çerçevesinde kara renk sadece bir kez olumsuz anlam ifade eder. Bir örnekte ise kara renk başka renklerle birlikte olumsuz bir anlam taşımaktadır.

*İki kat siyah olmayan gözün çabuk kavrayışlı, anlayışlı ve akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

ikin katı kara olmayan göz zırekliğe ve ‘aqla delildir

*Siyah sakalın iyiliğe delil olduğu söylenir.

digeri şakal ki kara ola eyülik delildir

*Sarı, yeşil ve siyah renge kaçır renkteki yüzün kötü huylara delil olduğu söylenir.

şaru ve yeşillüğe ve qaraya m̃’il yüz yaramaz huya delildir

77 Hey’et C., “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri,” Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.57-58

*Esmer buğday renkli yüzün anlayışlı, çabuk kavrayışlı olmaya delil olduğu söylenir.

esmer buğdāy renklü yüz zîreklige delîldir

4.4 GÖK-MAVİ-YEŞİL

Gök renk, Türk kültüründe her zaman diğer renklerden daha farklı bir konumda olmuştur. Çünkü çeşitli kaynaklarda gök renk, bazen yeşili bazen de maviyi karşılar olmakla birlikte Gök Tanrı'yı ifade etmektedir ve bu özelliği ile de özel bir yere sahip olmuştur. İçerdiği bu kutsal mana her zaman gök rengin değerini üst seviyede tutmuştur. "Gök, göğün rengi hem de göğün adıdır. Türkler eskiden Gök Tanrı'ya taptikları için gök, Tanrı'nın ululuğun ve yüceliğin bir sembolü olmuştur."⁷⁸

"Gök renginin Türklerde hudutları geniştir; göğermek, yeşermek yani yeşillik de buna dahildir."⁷⁹

"Gök rengi genellikle olumlu anlamları ifade eder. Bir unsura bu renk izafe edildiğinde o şey saygın bir öge haline gelir; örneğin eski Türkçe metinlerde geçen gök kurt, gök böri terimi bu hususa işaret eder. Gök renkli erkek kurt gök Tanrı'nın bir simgesidir."⁸⁰

"Kazak medeniyetinde beyaz, siyah ve mavi renklerinin özel anlamları vardır. Bunlar daha çok kullanılır. Mavi renge karşı saygı, bütün Türk halklarında vardır. Eski inançlara göre bu renk Tanrı'nın rengidir. ... Kazak inançlarında gök rengi, ebediliği, uzun yaşamı bildirir."⁸¹

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere gök veya gök ile ifade edilen mavi renk genelde kutsallığı ve olumlu anlamları ifade eder şekilde kullanılmıştır; ancak bazı kaynaklarda mavi rengin olumsuz anlamlar ifade edecek şekilde kullanıldığını da görmekteyiz.

"Öte yandan Türklerde –muhtemelen su unsuruyla ilişkili olmasından kaynaklanan- mavi rengin bazı olumsuz anlamları da vardır. Ortaçağ Türk metinlerinden anlaşıldığı üzere bu en çok cenaze, cenaze evi, ölümle ilgili yas ifadelerinde karşımıza çıkıyor. Özellikle Manas Destanı ve Dede Korkut'ta bu tip

78 Hey'et C., "Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri," Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.58

79 age

80 Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.188

81 Kadişeva K., "Kazak Medeniyetindeki Semboller", Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.95

ifadelere rastlıyoruz. Türk minyatür sanatı örneklerinde matemi simgeleyen mor, siyah bazen beyaz yanında mavi rengin kullanıldığını da görmekteyiz.”⁸²

Bazı kullanımlarda gök rengiyle de ifade edilen yeşil, bazı kaynaklarda da yaşıl veya yeşil şeklinde geçer.

“Bu sözcüğün eski Türkçede ‘yaşıl’ olarak kullanıldığı bilinmektedir. Şimdiki Türkmen dilinde de bu kelime aynen ‘yaşıl’ olarak geçmektedir. Kökü ‘yaş’ kelimesindendir ve genç anlamındadır. Bu Türkmenlerde baharın rengi olarak benimsenilmiştir. Bu Oğuz Türkmenlerinin daha eski zamanlardan beri sevilen bir rengidir. Bazen yeşil yerine gök kelimesinin kullanıldığını bazen bu iki rengin kelime olarak karıştırıldığını bilmekteyiz. Kaşgarlı Mahmud’da bu kelime her zaman ‘gök’ olarak geçmiş, Kutadgu Bilig’de ise ‘yeşil’ olarak kullanılmış. Şöyle bir örnek getirelim: Türkiye Türkçesinde ‘yeşermek’ kelimesi vardır, bu Türkmencede ‘göğermek’ anlamındadır.”⁸³

“Türk mitolojisine göre hayır İlâhı Ülgen’in, koruyucu ruh olarak kabul edilen yedi oğlundan birinin adı Yaşıl (yeşil) Kaan idi ve umumiyetle bitkilerin yetişip-büyümesini düzenlediğine inanılırdı. Ayrıca, yeşilliklerin Ülgen inancı ile bağımlı gösteren mitolojik inanmaya göre Ülgen, insan vücudunu yarattıktan sonra Kудay’ın yüksek ulûhiyetinin huzuruna kuzgun denilen kuşu göndererek yarattığı insan için can ister. Kuzgun semaya uçar. Canı alıp dönerken yerde bir leş görür. Dayanamayarak leşi yemek için ağzını açar. Gagasındaki can, çam ormanına düşerek dağılır. Bundan dolaydır ki çam ve ardıç gibi ağaçlar kış ve yaz yeşilliklerini muhafaza ederler. Görülüyor ki beyaz ve al ile ilgili olduğu gibi yeşil ile ilgili olarak da Türklerin manevî inanmalarının kökü, onların en eski dinî inanmalarından kaynaklanmaktadır.”⁸⁴

Görüldüğü üzere yeşil renk, Türk inancı sistemi içerisinde olumlu anlamlar içermektedir. Bu renk içerdiği olumlu anlamların yanında bazı Türk topluluklarında hükümdarlık simgesi de olmuştur. Ayrıca İslamiyet ile birlikte yeşil sancak kavramı oldukça önem kazanmıştır.

“Diğer taraftan, M.S. 629 yılında Batı Göktürk kağanının hakanlık otağına giden ünlü Çinli seyyah Buda rahibi Hüan Tsang’ın, ‘... Kağan yeşil satenden bir kaftan giymişti... Çevresi, brokat (altın işlemeli) kaftan giymişti. Askerler uzun mızraklar,

82 Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.189

83 Nurmehmet A., “Türkmenlerde Renk Dünyası ve Nevruz”, Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.78

84 Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 12

bayraklar ve güçlü yaylar taşıyorlardı' şeklindeki kaydı ise, yeşil rengin Türklerde hâkimiyet sembolü olarak kullanılmaya başlandığını da göstermektedir. Orta Asya'da egemenlik kuran Kırgız Türklerinin de IX. yüzyılda yeşil kumaştan bayrak kullandıklarına dair Arap seyyahı Ebû Dülef'in kaydı, artık Orta Asya Türklerinde yeşilin hâkimiyet sembolü ve bayrak rengi olarak yaygınlık kazandığının bir işareti olmalıdır."⁸⁵

"İslâmiyetle birlikte yeşil rengin, Hazret-i Peygamber'in üç sancağından birinin rengi olarak ayrıca manevî bir anlam kazandığı ve Müslüman Türklerin hayatında müstesna bir yer işgal ettiği de bilinmektedir. ... Anadolu tarihine baktığımız zaman ise, öncelikle Aydınogullarından Gazi Umur Bey'in gemisinde yeşil sancak bulunduğunu *Düsturnâme-i Enverî* 'den öğreniyoruz ki, bu renk belki de kuvvetli bir cihad ruhu ile mücehhez bulunan Anadolu gazilerinin tercih ettikleri bir renkti. Osmanlılarda da yeşil renkli sancağın eskiden beri kullanıldığı söylenebilir. Gerçi, ilk dönemlerle ilgili yeterli bilgiye şimdilik sahip bulunmuyoruz. Ancak, meselâ İstanbul'un kuşatılmasında Fatih'in gemisinde yeşil sancak olduğunu biliyoruz. Aynı şekilde Çaldıran Savaşı'nda Bolu ve Kastamonu süvarileri yeşil sancak kullanmışlardı. Kanunî devrinde ise Kapıkulu ocaklarında da yeşil sancak kullanılmıştır."⁸⁶

Yeşil renk yukarıda da örneklerle açıklamaya çalıştığımız gibi İslam öncesi ve İslam sonrası Türk topluluklarında genelde olumlu anlamlar içermiştir. Bununla birlikte kimi zaman olumsuz anlamları da içerdiğine dair görüşler vardır.

"Türklerde görülen yeşil renk ile ilgili anlamlar genel dünya simgeçiliğindeki anlamlarına uygundur. Bu bakımdan ele alındığında gençliğe, umuda, yeniden doğuşa, cennete, koyu olduğu takdirde ise ölüme işaret edebilir. Ayrıca gençlik ve kıskançlığı da ifade edebilir."⁸⁷

Bizim incelememize konu eserde gök kelimesi maviye işaret etmektedir. Çünkü bu eserde yeşil renk yine "yaşıl" olarak kullanılmış, "mavi" ise hiç geçmemiştir. Bu nedenle gök rengin bu eser dahilinde hem mavi hem de yeşil anlama gelecek şekilde kullanılmadığını, sadece maviyi kastettiğini düşünüyoruz.

85 Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 12

86 Reşat Genç, Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı yay., Ankara, 1999, s. 14

87 Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.193

Konu edindiğimiz eserde mavi (gök) renk sadece bir kez tek başına kullanılmakla birlikte genelde başka renkler ile kullanılmış ve her kullanımında da olumsuz anlamlar ifade etmiştir.

*Mavi gözün utanmazlığa delil olduğu söylenir.

gök göz hayâsızlığa

*Açık mavi gözün cahilliğe ve korkaklığa, yüreksiz olmaya delil olduğu söylenir.

göklükden aklığa mâ'il olmak cāhillige ve kırkuluğa ve yüreksizlige delildir

*Mavi ve küçük olmakla birlikte titreyen gözün utanmazlığa, hileciliğe ve şehvet-perest olmaya delil olduğu söylenir.

gök gözlü ve küçük gözlü ditregen ola hayâsızlığa ve mekre ve hîleye ve şehvet-perestlige delildir

*Sarıya kaçır mavi renkte olan gözün sahibinin oldukça kötü özelliklere sahip olmasına, kötülük ve hilecilik gibi kötü huylarının olduğuna delil olduğu söylenir.

gök şaruya ma'il ola zağferân gibi çok yaramaz sıfatları olmağa delildir ve şerre ve mekre ve gayrısı gibiye

*Mavi ve bebeği çevresinde noktalar bulunan gözün kıskançlık ve kötülüğe delil olduğu söylenir.

eger gök gözde bebek çevresinde noktalar gibi olsa hased ve şerîrlige delildir

İncelediğimiz eserde geçen yeşil renk ise hep başka renklerle birlikte karşımıza çıkmış ve müstakil olarak hiç kullanılmamıştır. Bu kullanımlar çerçevesinde de yeşil renk olumsuz anlamlar ifade edecek şekilde bulunmaktadır.

*Yeşil, yanık ve sarıya kaçır gözün beğenilmeyen kötü huylara delil olduğu söylenir.

yeşil göz pirûze gibi ve yañuğ göz şaru gibi evşâf-ı zemîmesi gâyet yaramazdır

*yeşil veya mavi gözün kızıl ve beyaz noktaları olan gözlere sahip kişinin insanların hilecisi ve yaramazı olduğuna delil olduğu söylenir.

yaşıl gözün veyâhûd gök gözün kızıl ve ak noktaları olsa âdemleriñ mekirlisi ve yaramazı olmağa delîldir

*Sarı, yeşil ve siyah renge kaçır renkteki yüzün kötü huylara delil olduğu söylenir.

şaru ve yeşillüğe ve karaya mâ 'il yüz yaramaz huya delîldir

4.5 SARI

Çeşitli milletlerin mitolojisine ve simgeciliğine baktığımızda sarı renk ile sıkça karşılaşmakta ve bu rengin güneşe ait bir simge olduğunu görmekteyiz. Bu özelliğiyle sarı renk genelde olumlu manalar taşımakla birlikte bazen de olumsuz manalarıyla dikkat çekmektedir.

“Sarı renk güneşin rengi ve alametidir. Ona göre, bazı estetikçiler bu rengi ferahlandırıcı ve parlaklık ve aydınlık remzi gibi değerlendirmişler ve onu ilim, marifet, zeka, akıl ve hakikat timsali bilmişlerdir. Çin ve Garp Hristiyan medeniyetinde sarı renk mukaddeslik sembolü olmuştur. Bu yüzden kiliselerde ve mukaddes adamların resimlerinde bir ışıık hâle gibi sarı rengi kullanılmıştır. Fakat sarı renk kara ile karıştığı zaman büyük ressamların tablolarında korkaklık, kıskançlık, hile, hıyanet ve hastalık sembolü olarak kullanılmıştır. İran kültüründe birçok yerlerde sarı renk nefret ve hastalık alameti gibi tanınmıştır.”⁸⁸

Sarı renk, Türk topluluklarının İslam inancını kabul etmelerinden önceki ve sonraki dönemlerde taşıdığı manevî anlamlar ile sıkça karşımıza çıkmaktadır. Hem Şamanist hem de Müslüman Türk topluluklarında sarı renk bazen olumlu bazense olumsuz anlamlar taşımaktadır.

⁸⁸ Hey'et C., “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri,” Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.60

“Türklerde sarı renk, dünyanın merkezinin sembolü olarak kullanılmıştır. Bu anlayışın da onların en eski inançlarından olan Şamanizm’den kaynaklandığı görülmektedir. Gerçekten de hayır ilâhı Ülgen’in altın kapılı sarayı ve altın tahtı, Türklerde hep sarı renk (altın sarısı = sırma rengi) ile ifade edilmiş ve Ülgen’in tahtı nasıl devletin, ülkenin ve dünyanın merkezinde olarak algılanmış ise, tıpkı onun gibi sarı renk de dünyanın merkezinin sembol rengi olmuştur. Yine bu Şamanist dönemde Türklerin inanışları arasında Sarı albastı veya Sarı Albıs adlı koruyucu bir ruhun varlığı da anlaşılmaktadır. Bu konuda merhum Abdülkadir İnan bize şu bilgiyi vermektedir: ‘Gerek Şaman gerekse Müslüman Türklerin halk hurafelerinde bugüne kadar yaşayan ve mühim rol oynayan ruhlardan biri *Al* yahut *Albastı* ’dır. Kazak-Kırgız Türklerinin hurafelerine göre albastı iki nevi olup, biri Kara Albastı, diğeri de Sarı Albastı’dır. Buna uygun olarak, Uranha-Tuba (Tuva) ve Yakut Türklerinin Şaman dualarında Şaman (Kam) bu ruha, ‘Sarı Albıs’ diye hitap ediyor ve ondan yardım istiyordu. Diğer taraftan Kazak-Kırgız baksıları (din adamları) da galiba bu ruhu ‘derde derman olan ey sarı kız gel’ diye çağırıyorlardı ki, bu son ifadeden onların bu ruhu bir sarı kız şeklinde tahayyül ettikleri anlaşılmaktadır. Kuzey Türk destanlarında görülen sarı at kurban edilmesi de Sarı’nın Şamanist dönemdeki anlamı ile ilgili bulunmaktadır.’ ”⁸⁹

“Türklerde sarı rengin hükümlanlık rengi olarak kullanılması ile ilgili tarihî bilgilere baktığımız zaman ise:

Meselâ Uygur Türk yazılı belgelerinde ‘sarıg urunggu’ yani sarı bayrak, bir burcun adı olarak geçmektedir. Dede Korkut Destanlarında geçen ‘sarı tonlu Selcan Hatun’ (sarı elbiseli Selcan Hatun) tanımlaması, hatunluk elbisesinin de sarı olduğunu gösterir mahiyette olması bakımından dikkate değer. Buhara kuşatmasını gösteren bir İran minyatüründe Harezmsahların bayrağının da sarı renkte olduğu görülmektedir. Diğer taraftan merhum Fuat Köprülü, Kudüs fethinde Selâhaddin Eyyubî’nin ordusunda sarı bayrak kullanıldığını; esasen hükümdara mahsus sancağın renginin de sarı olduğunu; mamafih daha sonraki Eyyubî ordularında Türk geleneğine uygun olarak sarı ve kırmızı bayrakların kullanıldığını ifade ettikten sonra, “yine sarı renkte çetr kullanan Eyyubîlerin sarıyı seçmelerinde Fatımî an’anelerinin tesiri de vardır” demektedir.”⁹⁰

Türk toplulukları içersinde hükümdarlık simgesi ve mitolojik anlamda da koruyucu özelliğiyle bilinen sarı rengin aynı zamanda bazı olumsuz anlamlar taşıdığı da

89 Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı Yay., Ankara, 1999, s. 14-15

90 age

görülmektedir. Hatta bugün bile hastalık sembolü olarak halk arasında kullanılır. Sarı rengin Türk kültürü içersinde bazen de insanların kötü huylarına işaret eder şekilde kullanıldığı da görülmektedir.

“Bununla birlikte daha ziyade yer unsurlarına bağlı olarak sarı renk daha çok ateşin, albastının, hastalığın rengi olmuştur. ‘Betin benzin sarardı’ sözü buradan ileri gelir. Aslında sarı renk Türklerde daha çok olumsuz anlamlarıyla ön plana çıkmıştır. Çin’dekinin tam aksine bu renk kötülüğün ve felaketlerin habercisi sayılmıştır.”⁹¹

“Sarı renk aynı zamanda hastalık sembolüdür. Yüzün sararması bir hastalık alameti gibi görünür.”⁹²

Çeşitli görüş ve saptamalarla da anlatmaya çalıştığımız üzere sarı rengi Türk kültürü çerçevesinde bazen olumlu bazen de olumsuz anlamlarıyla görmekteyiz. Bizim çalışmamıza konu olan eserde ise sarı renk beş kez geçmektedir. Bunlardan ikisinde müstakil olarak kullanılırken üç defa ise farklı renklerle birlikte kullanılmıştır. Bununla birlikte sarı renk incelediğimiz eser içerisinde hep olumsuz anlamlar ifade eder.

*Hastaliksız sarı yüzün hıyanete delil olduğu söylenir.

‘illetsüz şarı yüz hıyānet-i bâtına delîldir

*Sarı, yeşil ve siyah renge kaçır renkteki yüzün kötü huylara delil olduğu söylenir.

şaru ve yeşillüğe ve kıraya mâ ’il yüz yaramaz hıya delîldir

*Sarıya kaçır mavi renkte olan gözün sahibinin oldukça kötü özelliklere sahip olmasına, kötülük ve hilecilik gibi kötü huylarının olduğuna delil olduğu söylenir.

gök şaruya ma ’il ola zağferân gibi çok yaramaz sıfatları olmağa delîldir ve şerre ve mekre ve gayırısı gibiye

*Bebeği sarı olan gözün fitneciliğe ve kan dökücülüğe delil olduğu söylenir.

bebegi şaru altun gibi olmağ fettānlığa delîldir ve kan dökmege

91 Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002, s.194

92 Hey’et C., “Türklerin Tarihinde Renklerin Yeri,” Nevruz ve Renkler, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Ankara 19-21 Mart 1996, haz. Sadık Tural ve Elmas Kılıç, s.⁶⁰

*Yeşil, yanık ve sarıya kaçır gözün beğenilmeyen kötü huylara delil olduğu söylenir.

yeşil göz pirûze gibi ve yañuğ göz şaru gibi evşâf-ı zemîmesi gâyet yaramazdır

Bu bölümde Türk kültürel yaşamında renklerin manevî anlamlarını ve renklerin bu anlamlarının incelememize konu olan eserde herhangi bir etkisinin bulunup bulunmadığını incelemeye çalıştık. İncelememiz sonunda renklerin manevî anlamlarının incelediğimiz eserde yer alan hükümler üzerinde kesin olarak etkisinin bulunduğunu söylemek mümkün değildir; ancak bazı benzerlikler de yok değildir. Bu yüzden bu konu hakkında kesin bir sonuca varmak için daha geniş çaplı bir araştırma yapılması gerektiğine inanmaktayız.

BEŞİNCİ BÖLÜM:

5. ESERDE YER ALAN HÜKÜMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1 AZLIK-ÇOKLUK

*Çok saçın olgunluğa delil olduğu söylenir.

çok saç yoğunluğa delîldir

*Sırtta çok kıl olmasının şehvetli olmaya delil olduğu söylenir.

arçada çok kıl bitse şehvete delîldir

*Vücudun çok kıllı olmasının yiğitliğe ve bazen de ahmaklığa delil olduğu söylenir.

gövdeniñ kıllı çok olmağı bahâdırılığa delîldir ve dirler ki hamâkâta delîldir

*Karın ve göğüste çok kıl olmasının lekeliğe (mecazi anlamda kötü şeyler yapmış olmaya) delil olduğu söylenir.

karında ve göğüste kıl çok olsa lekelige delîldir

*Vücutta kılın az olmasının zariflik ve anlayışlılığa delil olduğu söylenir.

kıl azlığı leţâfet ve zîreklige delîldir

*Ateş renkli kırmızı yüzün çokluğa ve deliliğe delil olduğu söylenir.

od gibi kızıl yüzlü çokluluğa delîldir ve delülüge delîldir

*Çok (sık) sakalın olgun tabiatlı, hırçın, sert karakterli olmaya delil olduğu söylenir.

çok şakal tabî'at-ı yoğunluğa ve huşûnete delîldir

*Asık suratlı olmanın gamsızlığa ve başkaların yaptıklarını beğenmemeye delil olduğu söylenir.

çok şahk guşşasızlığa ve muhafete ve kimse işine râzî olmamağa delîldir

*Az gülmenin fikir sahibi olmaya, tasalı ve hüznü olmaya delil olduğu söylenir.

az şahk fikre ve gama ve hüzne delîldir

5.2 BÜYÜKLÜK-KÜÇÜKLÜK

*Orta büyüklükteki çenenin akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

orta eñek ‘aqla delîldir

*Birbirine yakın büyük gözün tembelliğe ve şaşkınlığa, ahmaklığa delil olduğu söylenir.

muttaşıl ve başda iken büyük göz kâhillige ve gevdenlige delîldir

*Küçük gözün hafifmeşrepliğe delil olduğu söylenir.

küçük göz yeyniceklige delîldir

*Orta büyüklükteki gözün ağırbaşlı olmayan bir ruha sahip olmaya delil olduğu söylenir.

orta göz ve kara ve sebük rûhluğa delîldir

*Mavi ve küçük olmakla birlikte titreyen gözün utanmazlığa, hilecilığe ve şehvet-perest olmaya delil olduğu söylenir.

gök gözlü ve küçük gözlü ditregen ola hayāsızlığa ve mekre ve hîleye ve şehvet-perestlige delîldir

*Büyük ve yumru gözün ahmak olmakla birlikte bazen insaniyetli olmaya delil olduğu söylenir.

eger büyük gök tomalıç göz ahmağ olub ba'zı insāniyeti olmaqlığa delīldir

* Küçük ve yumru gözün cahilliğe ve şehvet-perestliğe delil olduğu söylenir.

küçük göz küllisi tomalıcı olsa cāhillige delīldir ve daḥi şehvet-perestlige delīldir

*Kırpikleri birbirine dokunacak ölçüde küçük olan gözün halkı aldatmaya ve yaramaz özelliklere delil olduğu söylenir.

eger küçük gözlü kipriğin birbirine doḡunur aḡın olsa ḥalkı aldatmağa ve yaramaz sıfata delīldir

* Büyük ve titreyen gözün yaramaz huylara delil olduğu söylenir.

büyük göz ditregen olmağ yaramazlığa delīldir

*Dişlerin küçük ve aralarının çok açık olmasının niyet zaafına delil olduğu söylenir.

uṣaḡ diṣ arası çok ola niyet za'afına delīldir

*İri dişlerin kötülük ve fitneciliğe delil olduğu söylenir.

iri diṣ ṣerre ve fitneye delīldir

*Orta büyüklüğe sahip olan dişlerin yalancı olmamaya delil olduğu söylenir.

orta diṣ gerçek söylemege delīldir

*Çok küçük yüzün huzura delil olduğu söylenir.

ziyāde küçük yüz ḥuzurluğa delīldir

*Büyük kulağın cehalete, tembelliğe, yiğitliğe ve uzun ömre delil olduğu söylenir.

büyük kulağ cehle ve kâhillige ve bahâdırlığa delîldir ve uzun ‘ömre dağı delîldir

*Küçük kulağın hastalığa ve gaflete delil olduğu söylenir.

küçük kulağ hastalığa ve gaflete delîldir

*Büyük ve kalın boyunun öfkeliğe ve ahmaklığa delil olduğu söylenir.

büyük yoğun boyun gâzab ve ahmaklığa delîldir

*Küçük karnın akıllılığa ve anlayışlı olmaya delil olduğu söylenir.

küçük karın ‘aqla ve fehme delîldir

*Büyük karnın nikah çokluğuna delil olduğu söylenir.

büyük karın nikâh çokluğuna delîldir

*Hayaların geniş ve büyük olmasının utanmazlığa delil olduğu söylenir.

eger zeker vâsi‘ olsa yâ‘nî beyzası büyük olsa hâyâsızlığa delîldir

*Hayaların küçük olmasının akıllı ve yumuşak huylu olmaya delil olduğu söylenir.

beyza küçük olub hurda olsa ‘aqla ve hılme delîldir

*Ayağın çok büyük olmasının kuvvetli bir kişi olmaya delil olduğu söylenir.

eger ayak katı büyük olur ise kuvvete delîldir

*Ayak ökçesinin küçük olmasıyla birlikte ayağın diğer bölümleri üzerinde durmanın mutlu, ferah olmaya delil olduğu söylenir.

eger ayak ökin uşak olub ve kalan endām üzere olmak şādlığa delīldir

5.3 DARLIK-GENİŞLİK

*Geniş olmakla birlikte üzerinde belirgin damarların bulunmadığı alının düşmanlığa delil olduğu gibi aynı zamanda da densizliğe ve tembelliğe delil olduğu söylenir.

gīn alın ki üzerinde ‘urūk olmaya huşūmete delīldir ve densizlige ve kāhillige delīldir

*Dar alının hasta olmaya ve cahil olmaya, kendini bilmezliğe delil olduğu söylenir.

dar alın nā-dānlığa ve hastalığa delīldir

*Geniş ağzın bahadır olmaya delil olduğu söylenir

giñ ‘ağız bahādırılığa delīldir)

*Orta büyüklükteki ağzın faziletli, dindar, din işleriyle uğraşan ve insani yönü kuvvetli olmaya delil olduğu söylenir.

orta ‘ağız şālīḥ mütedennī vü müteşerri‘ olub insāniyeti ziyāde olmağa delīldir

*Dar ağızlı olmanın çirkin olmaya, hileci olmaya delil olmakla birlikte çabuk anlama kabiliyetine sahip olmaya delil olduğu söylenir.

dar ‘ağız çirkinlige ve ḥīlekārılığa ve firāsetlige delīldir

*Geniş yüzün tembelliğe delil olduğu söylenir.

eñlū yüz kāhillige delīldir

*Ensiz yüzün anlayışlılık ve yardımcı olmaya delil olduğu söylenir.

ensiz yüz fehm ü himmete delîldir

*Geniş yanağın olgunluğa delil olduğu söylenir.

eñlü yañaq tabî'at-ı yoğunluğa

5.4 EĞRİLİK-DÜZLÜK

*Dişlerin eğri olmasının hileci, aldatıcı olmaya delil olduğu söylenir.

egri diş mekre delîldir

*İnce, uzun ve eğri olan zekerin vicdanlı olmaya ve kin gütmemeye, aynı zamanda ağırbaşlı olmaya delil olduğu söylenir.

eger zeker ince ve uzun olub egri olsa müterahhimü'l-kalb olub hıkd u hasedi olmayup ehl-i vakâr olmağa delîldir

*İnce ve düz zekerin az cima etmeye ve aklın iyiliğine delil olduğu söylenir.

ve eger ince olsa zeker doğru olub kıllet-i cimā'a ve letāfet-i 'aqla delîldir

5.5 HAREKETLER

*Yumru ve çok hareketli gözün hilecilığe, hıyanete ve kötü bir kişi olmaya delil olduğu söylenir.

tomalıç göz tiz tiz hareket itmek mekre ve hıyānete ve uğrı olmağa delîldir

*Gözün oldukça yavaş hareket etmesinin anlayışsızlığa ve ahmaklığa delil olduğu söylenir.

geç geç hareket itmek ve açub yummak fehimsizlige ve eblehlike delîldir

*Gözün yavaş hareket etmesinin endişeli olmaya ve hileci olmaya delil olduğu söylenir.

geç hareket itmek endîşe ve mekre delîldir

*Gözün hareketlerinin orta hızda olmasının akıllı ve anlayışlı olmaya delil olduğu söylenir.

tizde ve geçde ‘îtidâle olmak ‘aqla ve fehme delîldir

*Çocuk gibi bakmanın ve gülmenin ferah ve uzun ömre delil olduğu söylenir.

oğlancıklar gibi bakmak ve gülmek ve ferâhlık zâhir olmak uzun ‘ömre delîldir

*Mavi ve küçük olmakla birlikte titreyen gözün utanmazlığa, hileciliğe ve şehvet-perest olmaya delil olduğu söylenir.

gök gözlü ve küçük gözlü ditregen ola hayâsızlığa ve mekre ve hîleye ve şehvet-perestlige delîldir

*Kararsız gözlü olmanın tembelliğe ve kadınlara meyilli olmaya delil olduğu söylenir.

merc-çeşm olmak kâhillige ve ‘avratlara ma’il olmağa delîldir

*Çok gülmenin gamsızlığa, konuşkanlığa ve başkaların yaptıklarını beğenmemeye delil olduğu söylenir.

çok şahk guşşasızlığa ve muhafete ve kimse işine râzî olmamağa delîldir

*Az gülmenin düşünceli olmaya, tasalı ve hüznü olmaya delil olduğu söylenir.

az şahk fikre ve gama ve hüzne delîldir

*Bir kimsenin avuçlarını yumarak ve ellerini iki yanına salarak hızlıca yürümesinin tezcanlı olmaya delil olduğu söylenir.

eger bir kişinin ‘âdeti ola ki yürüdüğü zamânda avcun yummayup kolun şala şala yürümek eşnâlarında tîz ve beced yürüse tîz-murâd olduğuna

5.6 KALINLIK-İNCELİK

*Çok (kalın) kaşın dostane bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

kaşda çok kaş ülfete delîldir

*İnce kaşın ferahlığa ve şenliğe delil olduğu söylenir.

ince kaş güşâdelige delîldir ve şâd-mânlığa delîldir

*İncelik, kalınlık ve kısalıkta vasat ölçülerde olan kaşın vasat bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

incelikde ve yoğunlukda ve kısalıkda orta kaş i'tidâle delîldir

*Burnun uzun ince bir şekle sahip olmasının akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

uzun ince burun olmak 'aqla delîldir

*Dudakların kalın olmasının ahmaklığa ve yoğun yaratılışlı olmaya delil olduğu söylenir.

kalın dudak ahmaklığa ve tabî'at-ı yoğunluğa delîldir

*İnce boyunun bir kimsenin zayıf yönünün bulunmasına delil olduğu söylenir.

ince boyun za'afa delîldir

*Uzun ve ince boyunun korkaklığa, ahmaklığa ve feryad etmeye delil olduğu söylenir.

uzun boyun ince yüreksizliğe delîldir ve ahmaklığa ve feryâd itmesine delîldir

*İnce ve göğüsten yanı yassı ve kısa belli olan, aynı zamanda ayağı uzun olan bir kimsenin oldukça kuvvetli ve çok yürüeyebilen bir kişi olduğu söylenir.

bel ince olub göğsünden yanı yaşı ve kısa ayâğ cānibli uzun olsa gāyet kuvvetlü olub ve yürügen olmağa delîldir

*İnce ve göğüsten aşağısı uzun olmakla birlikte alt ve üst tarafları eşit olan belin oldukça büyük bir kişi olmaya, aynı zamanda mutlu ve hoş sözlü bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

bel ince olub göğsünden aşağısı uzun ve aşağısı ve yukarusu berāber olub incelikde ġāyet büyüklüğe şādhlığa ve laţīf sözlüğe delīldir

*Aşağı ve yukarı kısmı birbirine denk ve aynı zamanda ince olan kolun oldukça yetenekli olmaya delil olduğu söylenir.

eger koluñ aşağısı yukarusına muvāfiķ olub ince olsa ziyāde kâbiliyete ve ma‘rifete delīldir

*Alt kısmı ince ve yukarı kısmı kalın olan kolun kuvvetli olmaya ve cahilliğe delil olduğu söylenir.

eger aşağısı ince ve yukarusı yoğun olsa kuvvete delīldir ve daħi cehl-i mürekkeblige delīldir

*Aşağısı ve yukarısı kalın olan kolun önderliğe delil olduğu söylenir.

eger aşağısı yukarısı yoğun olsa kâbilliğe ve yörük olmağa delīldir

*İnce, uzun ve eğri olan zekerin vicdanlı olmaya ve kin gütmemeye, aynı zamanda ağırbaşlı olmaya delil olduğu söylenir.

eger zeker ince ve uzun olub egri olsa müterahħimü'l-ķalb olub hıķd u ġasedi olmayup ehl-i vakār olmağa delīldir

*Kalın ve uzun zekerin cimadan haz almasına, cehalete ve ahmaklığa delil olduğu söylenir.

eger yoğun ve uzun cimā‘ vaktında ġāyet lezzet bulup ġamāķata ve cehle delīldir

*Kısa ve kalın zekerin şehvetli olmaya, gaflete, çok konuşup her şeye inat etmeye delil olduğu söylenir.

eger kışa olub yoğun ola şehvet-perestlige ve gaflete delîldir ve laf urup muṭṭali‘ olmayup her şeye ‘inād itmeğe delîldir

*Kısa ve ince zekerin oldukça zeki ve insafli olmaya, inatçı olmamaya ve çok cima etmeye delil olduğu söylenir.

eger kışa olub ince olsa gāyet zekî ve ehl-i inşâf olmağa ve ‘inād itmeyüp ehl-i teşeyyuhdan kaçmasına ve ziyāde cimā‘ olmasına delîldir

*Ayağın ökçesinin ince olmasının kötü kalpli olmaya delil olduğu söylenir.

ökçe ince olmak göñül yaramazlığına delîldir

5.7 SERTLİK-YUMUŞAKLIK

*Yumuşak saçın korkaklığa delil olduğu söylenir.

yumuşak saç yüreksizlige ve korkuluğa delîldir

*Yumuşak dudağın anlayışlı, nazik, mülayim yaratılışlı olmaya delil olduğu söylenir.

yufka dudak fehm ü latîf-i ṭabî‘ate delîldir

*Yumuşak sakalın hoş yaratılışlı olmaya delil olduğu söylenir.

yufka şakal fehm ü leṭāfet-i ṭab‘a delîldir

*Yumuşak etin anlayışlı olmakla birlikte güzel yaratılışlı olmaya delil olduğu söylenir.

yumuşak et fehm ve leṭāfet-i ṭab‘a delîldir

*Sert etin anlayışlılık bakımından zayıflığa ve bulanık bir tabiata delil olduğu söylenir.

katı et za'af-ı fehme ve kesâfet-i tabî'ate delîldir

*Orta sertlikte etin iyi olmaya delil olduğu söylenir.

orta et eyülüge delîldir

*Tırnağın yumuşak ve düz olmasının çok konuşmaya, bazen de olgunluğa, çekememezliğe delil olduğu söylenir.

eger tırnağ yufka ve silke mâ'il olub leffâf ola ba'zı kemâle ve hasede delîldir

*Ayanın ve parmağın yumuşak olmasının akıllı olmaya delil olduğu söylenir

eger aya ve barmağ yumuşak ola 'aqla delîldir

*Ayağın etli ve sert olmasının ulu bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

ayağ etlü ve katı olmağ fehmiyetlülüğe delîldir

5.8 UZUNLUK-KISALIK

*İncelik, kalınlık ve kısalıkta vasat ölçülerde olan kaşın vasat bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

incelikde ve kalınlıkta ve kısalıkda orta kaş i'tidâle delîldir

*Burnun uzun ince bir şekle sahip olmasının akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

uzun ince burun olmağ 'aqla delîldir

*Uzun sakalın akıl azlığına delil olduğu söylenir.

uzun şağal kıllet-i 'aqla delîldir

*Uzun kulağın hafızlığa ve gaflete delil olduğu söylenir.

uzun kulağ hıfz u gâflete delîldir

*Uzun boyun mutluluğa ve mübarek bir kişiliğe delil olmakla beraber gaflete düşmeye delil olduğu söylenir.

uzun boy şādhlğa ve mübāreklige delīldir ammā ğafletden hālīdir

*Orta boyun anlayışlı ve çabuk kavrayışlı olmaya, hikmete ve boş sıfatlara vasat derecede sahip olmaya delil olduğu söylenir.

orta boy hikmete ve zīreklige ve bāṭıl şıfatların i‘tidālīne delīldir

*Kısa boyun düşmanlığa, fitneciliğe, kinli ve husumetli olmaya delil olduğu söylenir.

kısa boy düşmānlığa ve fitneye ve kīne ve ‘adāvete ve yaramazlığa delīldir

*Uzun nefesin himmete delil olduğu söylenir.

uzun nefes yüce himmete delīldir

*Kısa nefesin gizli bir zaafa delil olduğu söylenir.

kısa nefes za‘af-ı bāṭına delīldir

*Kısa boyunun hain olmaya delil olduğu söylenir.

kısa boyun hıyānete delīldir

*Uzun kolun kibirliğe delil olduğu söylenir.

eger kol ve baldır uzun olsa a‘tāya ve kibre ve manşıb sevgüsüne delīldir

*Aşağı ve yukarı kısmı birbirine denk ve aynı zamanda ince olan kolun oldukça yetenekli olmaya delil olduğu söylenir.

eger kolun aşağısı yukarusına muvāfiķ olub ince olsa ziyāde kâbiliyete ve ma‘rifete delīldir

*Uzun parmağın çabuk kavrayışlılığa ve cömertliğe delil olduğu söylenir

uzun parmak tîz fehm ve saḥāvete delîldir

*Uzun ve düz olmakla birlikte her yeri eşit kalınlıkta olan parmağın söz söyleyebilmeye ve gerçek söyleme delil olduğu söylenir

eger doğru olsa ve eger uzun olub et miner olsa ya' nî ardına kaykî olmasa olmaz yere el uzadup laf urmağa ve adını nesne 'i ḥaḥ söze delîldir

*Kısa ve kalınlığı her bölgesinde birbirine eşit olan parmağın insanîyetli olmaya, cömertliğe ve yumuşak huylu olmaya delil olduğu söylenir

eger güdük olub etlü olsa incelikde ve yoğunlukda berāber olsa ba' zı saḥāvete ve insāniyete ve ḥalīm olmağa delîldir

*Kısa parmağın sersemliğe, ahmaklığa delil olduğu söylenir

kısa parmak gevdenlige delîldir

*Ayak başparmağının orta parmaktan kısa olmasının çabucak sinirlenip çabucak sakinleşen bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

eger büyük parmak orta parmağdan kısa olsa ma'rifeti ve ğazabı tîz gelüb ğitmesine delîldir

*İnce, uzun ve eğri olan zekerin vicdanlı olmaya ve kin gütmemeye, aynı zamanda ağırbaşlı olmaya delil olduğu söylenir.

eger zeker ince ve uzun olub egri olsa müteraḥḥimü'l-ḳalb olub ḥıḳd u ḥasedi olmayup ehl-i vaḳār olmağa delîldir

*Kalın ve uzun zekerin cimadan haz almasına, cehalete ve ahmaklığa delil olduğu söylenir.

eger yoğun ve uzun cimā‘ vaktında gāyet lezzet bulup hamāḳata ve cehle delīldir

*Kısa ve kalın zekerin şehvetli olmaya, gaflete, çok konuşup her şeye inat etmeye delil olduğu söylenir.

eger kıṣa olub yoğun ola şehvet-perestlige ve gaflete delīldir ve laf urup muṭṭali‘ olmayub her şeye ‘inād itmeğe delīldir

*Kısa ve ince zekerin oldukça zeki ve insafli olmaya, inatçı olmamaya ve çok cima etmeye delil olduğu söylenir.

eger kıṣa olub ince olsa gāyet zekī ve ehl-i inṣāf olmağa ve ‘inād itmeyüp ehl-i teşeyyuhdan kaçmasına ve ziyāde cimā‘ olmasına delīldir

5.9 ZAYIFLIK-ŞİŞMANLIK

*Çevresi şişik yüzün öfkeye ve kötü huylara delil olduğu söylenir.

çevresi şişik yüz gāzaba ve yaramaz huya delīldir

*Fazla kalın olmayan, vasat kalınlıktaki parmağın cömertliğe, zekat vermeye ve ulu kişiliğe delil olduğu söylenir

eger etsüz vasaṭ olsa zekāta ve saḥāvete ve ḳuta delīldir

*Kısa ve kalınlığı her bölgesinde birbirine eşit olan parmağın insaniyetli olmaya, cömertliğe ve yumuşak huylu olmaya delil olduğu söylenir

eger güdük olub etlū olsa incelikde ve yoğunlukda berāber olsa ba‘zı saḥāvete ve insāniyete ve ḥalīm olmağa delīldir

*Ayağın etli ve sert olmasının ulu bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

ayaḳ etlū ve ḳatı olmaḳ fehmiyetlülūge delīldir

5.10 RENKLER

*Ateş renkli kızıl yüzün deliliğe delil olduğu söylenir.

od gibi kızıl yüzlü çokluluğa delîldir ve delûlüğe delîldir

*Ortası kızıl yüzün utanma duygusuna delil olduğu söylenir.

miyânı kızıl yüz hayâyâya delîldir

*Hastalıksız sarı yüzün hainliğe delil olduğu söylenir.

‘illetsüz sarı yüz hıyânet-i bâtına delîldir

*Sarı, yeşil ve siyah renge kaçır renkteki yüzün kötü huylara delil olduğu söylenir.

şaru ve yeşillüğe ve karaya mâ’îl yüz yaramaz huya delîldir

*Esmer buğday renkli yüzün anlayışlı, çabuk kavrayışlı olmaya delil olduğu söylenir.

esmer buğdây renklü yüz zîreklige delîldir

*Mavi gözün utanmazlığa delil olduğu söylenir.

gök göz hayâsızlığa

*Açık mavi gözün cahilliğe ve korkaklığa, yüreksiz olmaya delil olduğu söylenir.

göklükden aklığa mâ’îl olmak cāhillige ve korkuluğa ve yüreksizlige delîldir

*Koyu siyah olmayan gözün çabuk kavrayışlı, anlayışlı ve akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

ikin katı kara olmayan göz zîreklige ve ‘aqla delîldir

*Mavi ve küçük olmakla birlikte titreyen gözün utanmazlığa, hileciliğe ve şehvet-perest olmaya delil olduğu söylenir.

gök gözlü ve küçük gözlü ditregen ola hayāsızlığa ve mekre ve hîleye ve şehvet-perestlige delîldir

*Ateş gibi kızıl gözün öfkeli olmaya, kötülük yapmaya, yiğitliğe ve çok cima etmeye delil olduğu söylenir.

od gibi kızıl göz ğazaba ve şer koparıcılığa ve bahâdırlığa ve cimā' çok itmege delîldir

*Sarıya kaçır mavi renkte olan gözün sahibinin oldukça kötü özelliklere sahip olmasına, kötülük ve hilecilik gibi kötü huylarının olduğuna delil olduğu söylenir.

gök şaruya ma'il ola zağferân gibi çok yaramaz şıfatları olmağa delîldir ve şerre ve mekre ve ğayrısı gibiye

*Bebeği sarı olan gözün fitneciliğe ve kan dökücülüğe delil olduğu söylenir.

bebegi şaru altun gibi olmağ fettānlığa delîldir ve kan dökmege

*Yeşil, yanık ve sarıya kaçır gözün beğenilmeyen kötü huylara delil olduğu söylenir.

yeşil göz pirûze gibi ve yañuğ göz şaru gibi evşâf-ı zemîmesi ğâyet yaramazdır

*Yeşil veya mavi gözün kızıl ve beyaz noktaları olan gözlere sahip kişinin insanların hilecisi ve yaramazı olduğuna delil olduğu söylenir.

yaşıl gözün veyâhûd gök gözün kızıl ve ak noktaları olsa âdemleriñ mekirlisi ve yaramazı olmağa delîldir

*Kızıl renkli gözün değerbilmezliğe, cahilliğe, zarar verici olmaya ve mestliğe delil olduğu söylenir.

kızıl göz ağın deprenici ve kırkınga bakıcı şıgır gibi ola nâ-dānlığa ve ziyāna ve mestliğe ve ğaflete delīldir

*Dudakların renginin beyaza yakın olmasının uğursuz, kötü kişiliğe ve yaramaz huylara delil olduğu söylenir.

aķ dudak yatluluğa ve yaramaz huya setrlığe delīldir

*Siyah sakalın iyiliğe delil olduğu söylenir.

digeri şaķal ki ķara ola eyülik delīldir

*Beyaz renkli tırnağın mübarek olduğu söylenir.

aķ tırnaķ mübārekdir

*İnce ve renkleri hoş olan veya uzun ve kızıl olan tırnakların akıl ve huyların hoşluğuna delil olduğu söylenir.

eger tırnaķlarıñ ince ve renkleri laţif olub yāhūd kızzılıķ olub uzun olsa ‘aķlñ ve huylarñ hoşluğuna delīldir

5.11 SES

*Kalın sesin yiğitliğe delil olduğu söylenir.

yoğun āvāz bahādırlığa

*İnce sesin yumuşak olmasının korkaklığa, yumuşak huya, iyi huylara ve bazen yaramaz huylara delil olduğu söylenir.

ince āvāz nerm ola yūreksizliğe ve hılme ve eyü huya ve ķorķaķlığa ve yaramazlığa delīldir

*Orta kalınlıktaki sesin iyi ahlaka delil olduğu söylenir.

orta āvāz ahlāk-ı hamīdeye delīldir

*Kötü sesin hastalığa ve kibirliliğe delil olduğu söylenir.

ikin āvāz hasta ve tekebbürlüğe delīldir

*Kısık sesin akıllı olmaya delil olduğu söylenir.

alçak āvāz ‘aqla delīldir

*Güzel sesin akıl azlığına delil olduğu söylenir.

hoş āvāz ‘aql azlığına delīldir

*Yüksek sesin (....) , hızlı konuşmanın kötü huylara ve öfkeli olmaya delil olduğu söylenir.

yüce āvāz onulu ki ve tiz söylemek iyümege yaramaz huya ve ğazaba delildir

*Hızlı konuşmanın kibirli olmaya ve aceleciliğe delil olduğu söylenir.

tiz tiz söylemek tekebbürlüğe ve tiz fehm iveceklige delīldir

5.12 DİĞER ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

*İki kaş arasının buruşuk olmasının yanı sıra kaş başından kulağa kadar kırışıkların olmasının kederli ve sinirli olmaya; bir kulaktan diğer kulağa kadar kırışıklıkların bulunduğu alnın ise anlayışlı ve uyanık olmaya delil olduğu söylenir.

kaş arası buruşuk başdan tuvuna gelince guşşaya ve ğazaba alın buruşuk kulağdan kulağa zireklige delīldir

*Alında belirgin bir hat olmasının bir anda sinirlenmeye ve gelip geçici kızgınlıklara sahip olmaya delil olduğu söylenir.

alında haṭ anlık huşūmete delīldir

*Alında birçok hat bulunmasının karşındaki insana laf vurmaya delil olduğu söylenir.

alın yol yol olmak laf urmaçlığa delîldir

*Ayak parmaklarının birbirine dolanmış durumda olmasının bir suç işlemiş olmaya ve yüzüzlüğe delil olduğu söylenir.

eger barmağı sarmaşık olub yüzüzlüğe ve kabâhâte delîldir

*Ayak başparmağının kısa ve sivri olmasının kahramanlığa, bazen de keramet sahibi ve cömert olmaya delil olduğu söylenir.

imdi eger kışa olub sivri olsa bahâdırlığa delîldir ve ba‘zı eyyâmda kerâmetle saḥâvete delîldir

*Dolgun bir şekle sahip burunun akıl ve anlayışlılık azlığına delil olduğu söylenir.

yoğun ve dolu burun ‘aql u fehm azlığına delîldir

*Burun üstünün yassı olmasının yaratılış güzelliğinden mahrum olmaya ve kalles, değer bilmez kişiliğe delil olduğu söylenir

burun üstü yaşı olmak ḥüsn ü ḥalk azlığına ve daḥi kalleslige ve ‘ahdsizliğe delîldir

*Yay şeklindeki eğri burunun kötülüğe delil olduğu söylenir.

burun yay gibi olsa şerre delîldir

*Yassı burunun şehvetli bir kişiliğe delil olduğu söylenir.

yaşı burun şehvete delîldir

*Biraz dik şekildeki burunun insaniyet duygusunun çok olmasına ve kişinin malı mülkünün çok olmasına delil olduğu söylenir.

az dikilü burun insāniyeti var mülki çokluğuna delîldir

*Toparlık çenenin kibirli olmaya delil olduğu söylenir.

yüş eñek tekebbürlüğe delîldir

*Çıkık göğsün umumi yoldan ayrılmış olmaya ve oldukça yüz­süz­lü­ğe delil olduğu söylenir.

gögsü çıkub olsa şâzlığa ve katı yüz­süz­lü­ğe delîldir

*Vasat ölçülere sahip olan göğsün yetenekli olmaya, insaniyete ve yumuşak huya delil olduğu söylenir.

ne enlü ve ne uzun yoğun ola ma‘rifete ve hilme şayruluğa ihsāna ve insāniyete delîldir

*Ensiz ve düz göğsün anlayışlı olmaya, ayrıca daha önceden yaptığı işlerde başarılı olunmasına rağmen daha sonra bu işlerde başarısız olmaya delil olduğu söylenir.

gögsü ensüz tahta gibi olmak zîrek olub ve tutdığı işde dün himmet olub başa çıkamayup orta hâl olmağa delîldir

*Yüz tarafı alçak kulaktan tarafı yüksek olan kaşın kibirli­liğe ve lafçılığa delil olduğu söylenir.

kaşın yüzünden yanı alçağ olub kulağdan yanı yüksek olsa kibre ve lafa delîldir

* Arka tarafına doğru eğik olan parmağın olgunluğa, anlayışlı, cömert ve fikir sahibi olmaya delil olduğu söylenir.

eger barmağ hurda olub ardına egri olsa ba‘zı kemālāt ve idrāke delîldir ve laf ile ‘abeş yerde saḥāvete ve fikre delîldir

*Yassı sırtın kuvvetli, öfkeli olmaya delil olduğu söylenir.

yaşşı arka kuvvete ve gâzaba delîldir

ALTINCI BÖLÜM:

6. TRANSKRİPSİYONLU METİN

hāzā kitāb-ı kıyāfet-nāme

bismi'llāhir'rahmāni'r-rahīm

el-hamdü li-men istehakka li-hüviyyetihi ve yestevcibü's-şükra li-ülühiyyetihi ve's-salātü ve's-selāmü alā nebiyyihī muhammedini mahsūsi bi-risāletihī ammā bādü bil ki ilm- i kıyāfet ve firāset kitāblarının Arabī ve Farsī risālesi Türkīye terceme eyledim ve bir muḳaddime ve bir bāb üzerine müstemil kıldım ḳalb-i rāsdan tā aḳdeme ā'zā-yı zāhireniñ delāletleriçün bir faşıl zıkr kıldım tā kim sen daḳı bu 'ilm-i kıyāfetde ve firāsetde bu risālesinden ahlāḳ-ı zāhiriden aḳvāl-i bātına ve şüretten şıfatı istizlāl edüb şıfat-ı ḥamīde ve zemīme ile muttaşif olanlara muṭṭali' olub bunuñla 'amel idesin ḥāşıl-ı kelām her şahşın mevlūdundan vefātına varınca başına ne gelir ve ne gelecekdir bu 'ilm-i firāset sebebi ile temām ma'lūm olur imdi kütüb-ü sīrede meşṭurdur ki selātin-i māzīlerde vüzerā-yı seleflerde nefislerini ta'mir itmekiçün kemāl-i insāniye meşḡul olub ḥavāşlarına emrider imiş tā ki ne zemīme benden şadır ola bana kim ki 'ilām iderse şol ḳadar mal ve menāl i'ṭā ideni eger görüp setr ide şol aşılıra 'iḳāb ve 'azāb iderdi deyü tehdid iderlerdi ḥavāşlar daḳı böyle şıfatları bulmaḳda ta'cıl iderler imiş tā ki şıfat-ı zemīmesini ḥamīdeye tebdil idüb tekmil olsun deyü imdi muḳaddime-i delil-i nakille ve 'aḳılla bu fūnūn beyānındadır insānıñ evşāfıñ ve aḳvālīñ bilmeklik üç nesne ile olur birisi vahy-i rabbāniyle ḥāşıl olur nitekim enbiyādan Mūsā Peyḡamber ve Ḥazret-i Muḥammed Mustafā şallallāhu 'aleyhi vessellem ilhām-ı ilāhī bilüb temennā iderdi ümmetinden ola nitekim Peyḡamber 'aleyhi's-selām buyurur ki *le-ḳad temennā isnā aşere nebiyyen innehüm kânū min ümmet-i mūsā bin 'umrân* ve 'İsā 'aleyhi's-selām Ḥabību'llāh ḥazretiñ daḳı pādīşāh ile bilüb haber verdi ki *innī resulu'llāhi ileyküm muşaddiḳan li-mā beyne yedey(hi) , mine't-tevrāti ve mübeşşiran bi-rasūli ye'ti min ba'di ismihū ahmed şalla'llāhu 'aleyhi ve-sellem* ve daḳı evliyādan nitekim Selmān-ı Fārisī ve Veys el-karānī ve daḳı bu iki evliyādan ḡayrı Peyḡamber ḥazretiniñ mübārek sūreti zāhir yüzünden görmeyüb ḡururlardı keşf-i kerāmetle aña mütāba'at itmişler idi ammā buncılayın ma'rifet-i enbiyādan ve evliyādan nitekim Ḥabibu'l-lah vardır ḡayrıya

olmaz ikinci insānın evşāfı ve aḥvālīn bilmek ‘ulviyet-i ḥavāş ma‘rifetiyle daḥi müyesser olur nitekim Ḥakīm Ḥāsib ḥazret-i risāletin Kāmer devrinde şāh olub ve burc-ı ‘aḳreb kıranında māh ola yanağıñ ve şerī‘atliñ ve keyfiyetiñ ve milletiñ bilüb ḥalḳa bildirdi ve Danyal Peyğamber ḥazretleri ‘ilm-i nücūm ile ‘amel iderdi aḥkāmıyla ḥūkm idüb didi ki seb‘ā-i seyyāreden devr-i Kāmerden beşer cinsinden bir kāmīl vücūd ma‘rifete yetiše hiç naḳīri gelmiş ve gelecek olmaya deyü ḥaber verdi Ḥazret-i Resūlūñ nübüvvetini bildirdi ve üçüncü insānıñ evşāfıñ ve aḥvālīn bilmeklik ‘ilm-i kıyāfet ve firāset ile ḥāşıl olur imdi bu ‘ilm-i kıyāfet sebebiyle Abdu’llāhı selām Peyğamber ‘aleyhi’s-selām ḥazretiñ bilüb teşḥīs idüb bu teşḥīs sebebiyle dālāletden ferāğat idüb ‘īmān getürdi aña şeklinden ve şemāyilinden ḥāşıl ola aña kıyāfet ve firāset dirler bilki firāset dirler bilki firāset aḥlāk-ı zāhirin aḥvāl-i bātına istidlāl itmek içün ‘ibārettir eger su‘āl itseler ki aḥlāk-ı zāhiri aḥvāl-i bātınīye nice delīl olur cevāb ideriz ki nefis ya mizācdır ya mizāc nefsiñ altıdır ef‘alde her ḳaḅıısı olursa mizāc ‘illet olur zāhiriñ ve bātınıñ aḥvālīne zāhir ve bātın aña ma‘lūmdur mizāca bir ma‘lūm ḥāşıl olduḡu vaḳtiñ bu ma‘lūle ṭarīḳıdır enbiyā ve evliyā şıfatıdır bu ‘ilim ki şerī‘atdır ma‘rifet-i laṭīfdır ‘aḳıl ile ve naḳlile delīlleri vardır delīl –i ‘aḳlī oldur ki Ḥaḳḳ Ta‘ālā ‘azze ve cell kelām-ı ḳadīmīnde buyurur *inne fī zālīke’l-āyāt* ve daḥi bir rivāyetde buyurur *sīmāhūm fī vücūhihim min eşeri’s-sücūd* ve daḥi bir āyetde buyurur *ta‘rifūhūm bi-sīmāhūm* ve daḥi āyetde buyurur ve *le-ta‘ri fennehūm fī laḥni’l-ḳavl* ve daḥi Peyğamber ‘aleyhi’s-selām buyurur ki *üṭlibu’l-ḥavāyic inde külli ḥisāni’l-vücūh* ve daḥi buyurur ki *el-bereketü fī ṭul-i ümmetī vel-‘izāmi vel- hikmeti fī vasāṭat-i ümmetī vel-fitneti vel-‘adāveti fī ḳıṣār-ı ümmetī* ve daḥi buyurur ki *el-mü’minū yenzuru bi-nūri’llāhi* ve daḥi buyurur ki *külli aşḳaru mel‘ūnun* ya‘ni kılı ḳatı ziyāde kızıl olan mel‘ūndur ammā mey-gün kıllarıñ eyüsidür ve İmam Şāfi‘ī raḳıya’llāhu ‘anhdan menḳūldür ki ba‘zı seferlerinde bir kimseniñ evine ḳonaḳ oldu ol kişiniñ şeklini ‘ilm-i kıyāfetde yatlu idi ammā İmām ḥazretine daḥi şahsıñ şūreti ‘ilm-i firāsetde mezmūm gördü ve gördü sīret-i ziyāfetde maḥmūd bulduḡuna melālet büründü itdi meger teşḥīs idemedim zıddı çünkü rıḥlet vākı‘ oldu ol kişi ne ki ḥarc itmişdi birin iki yazub ḥarcıñ ṭaleb idüb İmāma şundu fil-ḥāl İmāmıñ melāleti gitdi ḳendi aşḥābı ta‘cīl idüb su‘āl itdiler ki melālet vaḳtinde

şâzlık ve şâzlık vaktinde melâlet neden vâkı‘ oldu buyurdu ki firâsetde bu şâhîş
 şeklinden bana bir şübhe gelmişti çünkü şübhem kendi melâletim daği bu aşl-ı rivâyet-i
 selefden çok vâkı‘ olmuşdur delîl-i naklî oldur ki her kimin ki fazîleti ebnâyı ve şerefi
 ol ‘ilm kadarıncadır imdi ‘ilm-i kıyâfetde her nesne muhtâcdır zîrâ ma‘lûmdur ki
 âdemîniñ ma‘âşî maşlahatı ebnâyı cinsiyledir muhâlağa ve mu‘âmele kılmayınca
 müyesser olmaz ve bunlar daği elbetde müsâhibleri olmayınca olmaz Hâzret-i Kûtüb’l-
 Akşâb Seyyîd ‘Alî Hemadânî rahmetu’l-lâh –i ‘aleyh Zâhîretü’l- Mülûkde dimiştir ki
 gök gözlü ve kızıl kıllu ince eğiklü saç çok olsa ef’iden hâzer gibi hâzer itmek gerek
 imdi bu aşıl kişiden yaramaz kimseler bu şıfatlulardan ğayrı şıfatlarla mevşûfdur bu
 ‘ilm sebebi ile hâzer itmek gerek ki zararı yetişmeye nev’-i beşer-i huşûşâ ki iki
 kısımdan ve ba‘zı ehl-i hayır ve emânet ve şadâkat üzerine ve ba‘zı ehl-i şerr ü hıyânet
 ve mekir ve hile ve fitne ve hâsed üzerinedir şimdiki zamânda belki şer ehli çokdur ehl-
 i şadâkat azdır dimelü olmuşdur imdi her kişiye lâzımdır ki ‘ilm-i kıyâfeti ve firâseti
 bilmek ve bu ‘ilm sebebi ile iyiyi yaramazdan fark idüb ‘amel ideler ve delîl-i ‘aqlî
 oldur ki çünkü huşdan ve tıyûrdan begler için bâz-nâme yazılmışdır ki doğanların ve
 şahinlerin vesâ’ir yırtıcı canavar kuşların şûretlerinden ve eşkâllerinden eyüsiñ ve
 yaramazın bilüb añlarınla ‘amel itmek mücerrebdır ve muğadderdir ve daği añlar için
 esb-nâme yazmışlardır ki şu şıfat ile muttaşîf olan yügrük at yügrükdür şu şıfat ile
 muttaşîf olan at yürügendir deyü cemi‘ atın hünelerin ve ahvâllerin beyân itmişlerdir
 bu daği mücerrebdır imdi Hâk Ta‘âlâ hayvânı â‘zâsında eyüsine delâlet ider ‘alâmetler
 halk itmişdir huşûşân insân cemi‘ hayvânın her kangısı ‘uzvunuñ insân ‘uzvuna
 müşâbih olursa ol hayvân hıyuyyla muttaşîf olub bu fenniñ edillesinde birisi ‘ale’t-tafşîl
 mezkûrdur ve daği cemi‘ hayvânât insân için mahlûkdur Hâk Sübhâne ve Ta‘âlâ
 hayvânın â‘zâsında eyüsine ve yaramazına delâlet ider ‘alâmetler halk idecek insânda
 itmek tîrîkı evlâdır zîrâ Bârî Ta‘âlâ ‘azze ve cell ve *leğad keremnâ benî âdem*
 buyurmuşdur ki adamın dahi Allâh u Ta‘âlâ zâhir â‘zâsından eyüsine ve yaramazına
 delâlet ider nesneler halk itmişdir tâ anın sebebi ile adamın eyüsi ve yaramazı biline
 huşûşân ki üzerine naklî delîllerden ba‘zı daği yazılmış mastûrdur imdi ma‘lûm oldu ki
 insânı daği ilhâmla bilmek ve enbiyânın ve evliyânın tîlî-i mevlüdiyle bilmek ve

hükemā ve ‘ulemānındır ve ‘ilm-i firāsetle bilmek pādīşahlarıñ ve vüzerānıñdır nitekim esb-nāmeler ve bāz-nāmeler begler için yazılmışdır imdi ‘ilm-i kıyāfet ve firāset insāna verilmişdir eyüden yavuzı fark idüb yaramazdan perhīz ideler imdi ‘ulemā görmüşlerdir ki bu ‘ilmiñ hūşülü her kişıye tecrübe ile gelmişdir ehl-i zāhirden İmām Fahrü’r-Rāzī rahmetu’l-lāh-i āleyh ve ehl-i bātından Şeyh Muhyi’d-dīn Arabī rahmetu’l-lāh-i ‘aleyh gāyetle sefkatlerinden eyünün ve yavuzuñ ‘alāmatıñ zabt idüb kitāblarda şābit itmişlerdir ki hāş ve ‘ām bu ‘ilm ile ‘amel ideler her kişıye āsān ola ve firāset ehline ki ihtiyāt itmek vācibdir teşhīs-i ā‘zādan gālaṭ itmeye bir kimseniñ iki ‘uzvu şecā‘ate ve bir ‘uzvu yūreksizlige delālet iden ‘uzvu artıḳ olsa sen aña bahādır deyü hüküm eyle zīrā ki bahādırlıḡa delālet ider ‘uzvu ile yūreksizlige delālet iden ‘uzvu mu‘āraza idüb bahādırlıḡa delālet ideniñ birisi artıḳ geldi Hāḳḳ Sübhāne ve Ta‘ālā kelām –ı mecīdinde buyurmuşdur ki *inne’l ḥasenātü yüzhıbnı seyyi’āt* pes bunda ma‘lūm olduḡu bahādırlıḡa hüküm itmek gerek bākī delīllerden daḡı buña göre kıyās idüb hükmi gālibedir ve daḡı ehl-i firāsete şol kimseniñ şüretinden şıfatına istidlāl itmek āsān olur ki fıtrat –ı cibīliyeti ve tıynet-i aşılyeti üzerine ḡalub mürebbīlerden terbiyetle ve naşuḡlar naşīḡaṭle tertīb olmayub ḡalmış ola mürebbīleriñ terbiyeti ile mürebbā olub terbiyet ḡabūl eylememiş ola ol aşıḳ kimselerden şüretinden şıfatına istidlāl itmek müte‘azzır ola nitekim Eflātūn kendi şüretiñ taşvīr idüb şāḡirdlerinden birine yazub virüb Hind ḡakīmlerine gönderdi añlar daḡı nice zemāim-i evşāfiyla ol şüreti tavşīf itdiler şāḡirdleri Eflātūn’a gelüb ḡaber verdiler ki Hind ḡakīmleriñ ‘ilm-i firāsetde usalādır üstleri yokdur seniñ naḡşından nefsine evşāf-ı zemīme ile vaşḡ kıldılar ki ḡiç birisin biz senden görmedik dediler Eflātūn inşāf idüb dediki ḡakīmā’yı hind ‘ilm-i firāsetde māhirlerdir ve ḡāzıḳ kāmiller imiş zīrā her şıfat ki demişler anıñla mevşūf idim ve likin ḡikmet ve riyāzata heves itdigim birle mezmūme’-i maḡmūdiye tebdīl etmiştir *ve ulāike tebedellāhü seyiyātihum hasenāt* eger tebdīl-i aḡlāḳ mümkün deḡil imişse enbiyānıñ da‘veti ve bī‘atı kāsıd ve fāsıd olacak idi bilki Ḳur’ān bu tebdīl için olmuşdur ammā evşāf-ı mezmūme’-i aḡlāḳ-ı maḡmūdiye tebdīl itmişmidir dedigi terbiyet ve naşīḡat ḡabūl idenler vāşıl olanlardır bī-aşıl olan kimseye ne kadar terbiyet olunsa ḡabūl idüp mürebbīniñ terbiyeti mürebbā olmaz bilki terbiyet ḡabūl itmek ehline göredir nitekim

Şeyh Sa‘dî rahmetu’llâh-i aleyh Gülistânında buyurur ki beyt *Pertu nigân negird her ki būnyādeş bedest terbiyet-i nâ-ehl rācūn gerd-kāndır künbedest* imdi bilki ‘amel-i firāset şāhibi mizācı bilmek ola diyeler aña aḥvāl-i zāhirde ve bātında mü’essser mizācdır ve ‘ilm-i uşulde muḳarrerdir ki ‘ilmi temām birisine olvaḳit müyesser olur ki esbābı ma‘lūm ola mizācı bilmek ṭarīḳıdır ki neden mürekkebdır ve mürekkebe daḫi dört sebep gerekdir biri bādī ve biri sūrī ve fā‘ilī ve biri ḡā‘ibī pes-bedeniñ sebep-i maddesi iki kısmet bir ḳarīb ve bir ba‘īd ḳarīb ‘uzuvla rūḥdan bā‘id –i aḥlāṭdır ki ḳan ve şafrā ve balḡam ve sevdādır bunlar eb‘ad dört rükündür ki od ve yel ve toprak ve şudur ve sebep-i şūrīsi ḳuvvādır ki Ḥaḳḳ Sübhāne ve Ta‘ālā bedende yaratmışdır sebep-i ḡā‘ibesi ḳuvvādan ḥāşıl olan ef‘āldır ve sebep-i fā‘ili oldur ki ḥadd-i i‘tidāl mevcūd olub beden-i selīm olmaḳdır çün ḥadd-i i‘tidālden tecāvüz ide beden saḳīm olur şāhib-i firāsete bilmek vācibdir her rengi ve her ḥulḳu ve mizācıña ne ḥāletdedir ve her ‘azābı ve her şekli ve her cinsi erkek midir veyāḥūd dişi midir her ‘ādetini ki ne halṭı muḳtezādır ki her kimse bu cümle’i zabṭ ve ḥıfz ide ‘ilm-i firāsetde māhir olur bu zıkr itdigimiz mücerreblere göredir her mes‘ele’-i edillesi ile bileler İmām Faḥru’r-Rāzī ve Şeyḫ Muhyi’d-dīn Arabī raḥimeḥümü’l-lāh bunlardan artıḳ kimesneler ile bilüb kitāblarda işbāt itmişlerdir ki bu risālede ekserī maşṭūrdur bu risāleniñ içinde olan mesā’lileri ḥıfz idüb zabṭ itse mezkūrları zabṭ u ḥıfz itmek sözine ‘ilm-i firāsetde temām māhir ve ḥāzıḳ olur bāb-ı insāniñ zāhirini şūretinden ve şekl-i şemāyilinden ve cevāriḥ ā‘zāsı ma‘rifetindendir ki her ‘uzvun keyfiyetini ne şıfatına delīldir ki her ‘uzuv bir faşıl ile mübeyyen ḳılınmışdır faşıl büyük baş himmet-i ‘āliye delīldir orta baş şıfatlarıñ i‘tidāline delīldir küçük baş ‘aḳılsızlıḡa delīldir faşıl iri saç yokluḡa delīldir yumuşaḳ saç yūreksizlige ve ḳorḳuluḡa delīldir çok saç yoğunluḡa delīldir ve arḳada çok ḳıl bitse şehvete delīldir gövdeniñ ḳılı çok olmaḡı bahādırılıḡa delīldir ve derler ki ḥamāḳata delīldir ḳarında ve göḡüste ḳıl çok olsa lekeliḡe delīldir ḳıl azlıḡı laṭāfet ve zīreklige delīldir faşıl od gibi kızıl yüzlü çokluluḡa delīldir ve delūlüḡe delīldir miyānı kızıl yüz ḥayāya delīldir ‘illetsüz şarı yüz ḥıyānet-i bātına delīldir şaru ve yeşillüḡe ve ḳaraya mā’il yüz yaramaz ḥuya delīldir esmer buḡdāy renklü yüz zīreklige delīldir faşıl kīn alın ki üzerinde ‘urūk olmaya ḥuşūmete delīldir ve tensizlige ve kāhillige delīldir dar alın

nā-dānlığa ve hastalığa delîldir büyük alın kâhillige delildir ve dimişler ki nā-dānlığa delildir orta alın i‘tidāle delîldir ve kaş arası buruşuk başdan tuvuna gelince guşşaya ve ğazaba alın buruşuk kulağdan kulağa zîreklige delîldir alında haţ anlık huşūmete delîldir alın yol yol olmak laf urmağığa delîldir faşıl kaşda çok kaş ülfete delîldir kaşın yüzünden yanı alçağ olub kulağdan yanı yüksek olsa kibre ve lafa delîldir ince kaş güşādelige delîldir ve şād-mānlığa delîldir incelikde ve yoğunlukda ve kısalıkda orta kaş i‘tidāle delîldir faşıl muttaşıl ve başda iken büyük göz kâhillige ve gevdenlige delîldir ve küçük göz yeyniceklige delîldir orta göz ve kara ve sebük rūhlığa delîldir tomalıç göz tiz tiz hareket itmek mekre ve hıyānete ve uğrı olmağığa delîldir geç geç hareket itmek ve açub yummak fehimsizlige ve eblehlige delîldir ve geç hareket itmek endîşe ve mekre delîldir tizde ve geçde ‘i‘tidālle olmak ‘aqla ve fehme delîldir gök göz hayāsızlığa göklükden aklığa mā’il olmak cāhillige ve korkuluğa ve yüreksizlige delîldir ikin katı kara olmayan göz zîreklige ve ‘aqla delîldir ve oğlancıklar gibi bakmak ve gülmek ve ferāhlık zāhir olmak uzun ‘ömre delîldir gök gözlü ve küçük gözlü ditregen ola hayāsızlığa ve mekre ve hıleye ve şehvet-perestlige delîldir merc-çeşm olmak kâhillige ve ‘avratlara ma’il olmağığa delîldir od gibi kızıl göz ğazaba ve şer kıparıcılığa ve bahādırlığa ve cimā‘ çok itmege delîldir gök şaruya ma’il ola zağferān gibi çok yaramaz şıfatları olmağığa delîldir ve şerre ve mekre ve ğayrısı gibiye ve bebek arasında noğtalar olmak şerre delîldir eger gök gözde bebek çevresinde noğtalar gibi olsa hased ve şerîrlige delîldir eger sağır gibi baksa ahmağ olmağığa delîldir ve bebegi şaru altun gibi olmak fettānlığa delîldir ve kan dökmege kızıl göz ağın deprenici ve kırkıngā bakıcı şıgır gibi ola nā-dānlığa ve ziyāna ve mestlige ve ğaflete delîldir şehlā gözleriñ ayıksızdır bu gözlü adamdan kendi hāline koyucağ ihsān ve en‘āmdan ğayrı hiç kimseye zararı olmaya ve yeşil göz pirūze gibi ve yañuğ göz şaru gibi evşāf-ı zemīmesi ğāyet yaramazdır yeşil gözün veyāhūd gök gözün kızıl ve aq noğtaları olsa adamların mekirlisi ve yaramazı olmağığa delîldir eger büyük gök tomalıç göz ahmağ olub ba‘zı insāniyeti olmağığa delîldir bakısı çukur göz hamākata delîldir küçük göz küllisi tomalıcı olsa cāhillige delîldir ve daği şehvet-perestlige delîldir eger küçük gözlü kipriğin birbirine dokunur ağın olsa halkı aldatmağığa ve yaramaz şıfata delîldir ve büyük

göz ditregen olmak yaramazlığa delîldir şaşî gözlü bongülüge ve ziyâde uzânlığa delîldir şol göz şerm idecek yerden ğayrı vaķitde yere baķağan ola aķrânı arasında oturduğu vaķtiñ evşâf-ı zemîmeden ne var ise dersen yalan olmaya tecrîden ol deynli olmuşdur ve bulunmuşdur ki hıyânet itdikçe terk et deyü â‘zâsını bir bir budasa hıyânetiñ terk itmeye egerçi ‘uzvun evşâf-ı hamîdden bir şıfat delâlet ider ve likin elden ğayrı â‘zâdan yüz göz ziyâde delâlet ider yüzüñ ahvâl-i nefsanîye delâletini ziyâde olduğuna üç vechi var dimişlerdir ki evvel budur ki adam-ı evvel ola ki anıñ ‘aķlı ve fehmi ve fikr ü hıfzı ola ve bu kuvâķi ma‘denî dimâğdan zîrâ ki baş ve havâsıñ ve fikrin ve zıkrin şavma‘asıdır pes yüzünü delâleti bu kuvâyâ qavî olur ikinci kemâlâtıñ hûbluğa ve nokşânlığa ve zıstlıgedir şek yokdur ki maķal-i hüsn ü kabîh yüzdür qalan â‘zâñ hüsñüne ve kabîhine ziyâde iltifât itmezler üçüncü oldur ki utansa veyâ ğazaba gelse veyâ sevilense veyâ melûl olsa yüzde bir şûret zâhir olur ki qalan â‘zâda olmaz bu vücûhdan ma‘lûm oldu ki vechiñ delâleti elden ğayrı â‘zâdan ucadır ve eţfaldır elin vechiñ aşāğa zıkr ideriz İnşa’llah Ta‘âlâ faşıl yoğun ve dolu burun ‘aķlı u fehm azlığına delîldir burun üstü yaşşı olmak hüsn ü hulk azlığına ve daķı qallaşlığa ve ‘ahdsizliğe delîldir burun yay gibi olsa şerre delîldir uzun ince burun olmak ‘aķla delîldir yaşşı burun şehvete delîldir ğiñ burun hasede ve ğazaba delîldir az dikilü burun insâniyeti ve adamlığı çokluğuna var ve mülkü çokluğuna delîldir orta burun havâs-ı bâtına şıhğate delîldir faşıl ğiñ ‘ağız bahâdırlığa delîldir orta ‘ağız şâlih mütedenni ve müteşerri‘ olub insâniyeti ziyâde olmağa delîldir dar ‘ağız çirkinlige ve hîlekârlığa ve firâsetlige delîldir faşıl qalın duğağ aķmaķlığa ve tabî‘at-ı yoğunluğa delîldir yufķa dudak fehm ü latîf tabî‘ate delîldir aķ dudak yanluluğa ve yaramaz huya setrliğe delîldir uşak diş arası çok ola niyet za‘afına delîldir iri diş şerre ve fitneye delîldir orta diş gercek söylemege delîldir egri diş mekre delîldir faşıl ince eñek ‘aķla delîldir yüş eñek tekebbürlüğe delîldir orta eñek ‘aķla delîldir faşıl eger köse olub orta boylu olsa zîreklige ve leţâfete delîldir eger orta boylu olub kulluğa mâ’il olsa çok bilüb ve vezîriñ olub mekre ve hîleye meşğul olub soñra yaramaz huylarına tevbe idüb inşâfa gelüb müteşerri‘ ve mütedeyyin olub ‘adl üzerine olmağa delîldir digeri şaķal ki qara ola eyülik delîldir yufķa şaķal fehm ü leţâfet-i tab‘a delîldir çok şaķal tabî‘at-ı yoğunluğa ve huşunete

delîldir uzun şakal kıllat-i ‘aqla delîldir koyuncak kıl eyüligе delîldir faşıl enlû yüz kâhillige delîldir enlû yañak tabî‘at-ı yoğunluğa delîldir utanan yüzölölük hayāya delîldir ensiz yüz fehм ve himmete delîldir katı değri yüz kâhillige delîldir ziyāde küçük yüz hırluğa delîldir orta yüz eyü işlere delîldir açık yüz eyü hılka delîldir ekşi yüz yaramaz hılka delîldir ve dağı çirkinlik düzensizlige delîldir çevresi şişik yüz ğazaba ve yaramaz hıya delîldir faşıl büyük kılak cehle ve kâhillige ve bahādırlığa delîldir ve uzun ‘ömre dağı delîldir ve küçük kılak hastalığa ve ğaflete delîldir uzun kılak hıfz ve ğaflete delîldir faşıl uzun boy şādlığa ve mübāreklige delîldir ammā ğafletden hālîdir orta boy hikmete ve zîreklige ve bātıl sıfatların i‘tidālîne delîldir kısa boy düşmānlığa ve fitneye ve kîne ve ‘adāvete ve yaramazlığa delîldir faşıl yoğun āvāz bahādırlığa ince āvāz nerm ola yüreksizlige ve hılme ve eyü hıya ve kırkaklığa ve yaramazlığa delîldir orta āvāz ahlāk-ı hamîdeye delîldir ikin āvāz hasta ve tekebbürlüğe delîldir alçak āvāz ‘aqla delîldir hoş āvāz ‘aql azlığına delîldir yüce āvāz onulu ki ve tiz söylemek iyümege ve yaramaz hıya ve ğazaba delîldir tiz tiz söylemek tekebbürlüğe ve tiz fehм evcelige delîldir uzun nefes yüce himmete delîldir ve kısa nefes za‘af-ı bātına delîldir gonlu āvāz hasede ve söz ve kîn olmağa delîldir faşıl yumuşak et fehм ü leţāfet-i tab‘a delîldir ve katı et za‘af –ı fehme ve kesāfet-i tabî‘ata delîldir orta et eyülüğe delîldir faşıl çok dađk ğuşşasızlığa ve muhafete ve kimse işine rāzî olmamağa delîldir az dađk fikre ve ğama ve hüzne delîldir katı dađk hayāsızlığa ve sefāhate delîldir faşıl kısa boyun hıyānete delîldir ince boyun za‘afa delîldir uzun boyun ince ola yüreksizlige delîldir ve ağmaklığa ve feryād itmesine delîldir büyük yoğun boyun ğazab ve ağmaklığa delîldir faşıl büyük şadr kâhillige ve ağmaklığa delîldir göğsü çıkub olsa şāzlığa ve katı yüzölölüğe delîldir ne enlû ve ne uzun yoğun ola ma‘rifete ve hılme şayruluğa ihsāna ve insāniyete delîldir ve göğsü ensüz tahta gibi olmak zîrek olub ve dıtuğu işde dün himmet olub başa çıkamayub orta hāl olmağa delîldir faşıl küçük karın ‘aqla ve fehme delîldir büyük karın nikāh çokluğına delîldir faşıl yaşşı arka kuvvete ve ğazaba delîldir egri arka yaramaz hıya delîldir doğru arka eyü hıya delîldir ince yağrın ‘aql eyülüğüne delîldir egri yağrın fikir ve zîreklige delîldir faşıl bel ince olub göğsünden yanı yaşşı ve kısa ayāğ cānibli uzun olsa ğāyet kuvvetli olub ve yürügen olmağa delîldir ve bel ince

olub gögsünden aşağısı uzun ve aşağısı ve yukarusu berāber olub incelikde gāyet büyüklüğe şādlığa ve laṭīf sözlüğe delīldir eger belīn egüleri mu‘tedil olsa nefis kuvvetine delīldir eger belīn egüleri i‘tidāl üzere olmasa nefis za‘afına delīldir faşıl eger kol ve baldır uzun olsa a‘tāya ve kibre ve mansīb sevgisine delīldir eger koluñ aşağısı yukarusına muvāfık olub ince olsa ziyāde kâbiliyete ve ma‘rifete delīldir eger aşağısı ince ve yukarusı yoğun olsa kuvvete delīldir ve daḥi cehl-i mürekkeblige delīldir ve eger aşağısı yukarusı yoğun olsa fābilliğe ve yörük olmağa delīldir faşıl uzun parmak tiz fehmi ve saḥāvete delīldir eger doğru olsa ve eger uzun olub et miner olsa ya‘nī ardına kaykısı olmasa olmaz yere el uzadub laf urmağa ve adını nesne’-i ḥaḳsıza delīldir ve eger doğru olub ḥamāḳata delīldir faşıl eger etsüz vasaṭ olsa zekāta ve saḥāvete ve kuvvete delīldir eger güdük olub etlū olsa incelikde ve yoğunluḳda berāber olsa ba‘zı saḥāvete ve insāniyete ve ḥalīm olmağa delīldir eger tırnak yufḳa ve silke mā’il olub leffāf ola ba‘zı kemāle ve ḥasede delīldir ve kıṣa parmak gevedenlige delīldir eger aya kıṣa ve barmak uzun olub zīreklige delīldir ve delūlüğe ve saḥāvete delīldir ve eger aya kıṣa barmak kıṣa olsa ḥastalığa delīldir eger kıṣa olub uzun olmaḳda barmak münāsib olsa fikir ve firāsete ve ḥilm ve ḳalbiñ teraḥḥumuna delīldir ve eger barmak uzun ve kıṣa ucu künden yoğun olsa hırṣa ve ḥamāḳata ve ba‘zı insāniyete delālet ider ve eger aya ve barmak yumuṣaḳ ola ‘aḳla delīldir ve eger müdevver ola ‘ilme ve ḥilme ve şabırsız olub ḥaddinden mütecāviz olmasına delīldir ve eger sebūklüğe mā’il olsa ‘adl ve insāfa ve saḥāvete ve fikre delīldir ve eger barmak ḥurda olub ardına egri olsa ba‘zı kemālāt ve idrāke delīldir ve laf ile ‘abeş yerde saḥāvete ve fikre delīldir aḳ tırnak mübārekdir eger ḳalın olsa ‘ayıpludur nāḳ-yamāndır eliñ parmaḳlarıñ ve ayaḳının bākī aḥvālleri aşağıda ḥudūṭlarıñ zıkr idüb taṣvīr itdigimiz yerde zıkr ideriz İnşa’llāh ta‘ālā faşıl eger zeker ince ve uzun olub egri olsa müteraḥḥimü’l-ḳalb olub ḥıḳd ve ḥasedi olmayub ehl-i vaḳār olmağa delīldir ve eger ince olsa zeker doğru olub kıllet-i cimā‘a ve letāfet-i ‘aḳla delīldir eger yoğun ve uzun cimā‘a vaktında gāyet lezzet bulup ḥamāḳata ve cehle delīldir ve eger kıṣa olub yoğun ola şehvet-perestlige ve ḡaflete delīldir ve laf urup öz aybına muṭṭali‘ olmayub her şeye ‘inād itmeğe delīldir ve eger kıṣa olub ince olsa gāyet zekī ve ehl-i inṣāf olmağa ve ‘inād itmeyüb ehl-i teṣeyyuḥdan ḳaçmasına ve ziyāde

cimā' olmasına delîldir faşıl eger zeker vâsi' olsa yâ' nî beyzası büyük olsa hâyâsızlığa delîldir ve beyza küçük olub hurda olsa 'aqla ve hılme delîldir ve eger kıtı zâhir büyük ve iyice vasi' olsa hamâkâta ve kâhillige va bâ' zı ma' rifete delîldir ve eger vasa'ü'l-hâl olub hayanın zâhiri ve bân eyü huylara delîldir faşıl ayak etlü ve kıtı olmak fehmiyetlülüğe delîldir ve eger ayak kıtı büyük olur ise kuvvete delîldir ve eger ayak ökin uşak olub ve kalan endâm üzere olmak şâdlığa delîldir eger barmağı sarmaşık olub yüzüzlüğe ve kabâhâte delîldir ayak ve topuk sinîrlü olmak kuvvete delîldir ökçe ince olmak gönül yaramazlığına delîldir ökçe yoğun olmak kuvvete delîldir eger ayağın baş parmağından küçük parmağa varınca birbirinden aşağılığı 'adl üzere olub saḥâvete ve şâfî kâlbe ve ehl-i inşâf ve zekî olmağa delîldir eger büyük parmak orta parmağdan kısa olsa ma' rifeti ve ğazabı tiz gelüb gitmesine delîldir ve baş parmak müdevver olub tırnağın hâli taraflı cānibi eşkarlık olsa parmaklar taraflı cānibi yüksek olsa zekâvete ve saḥâvete ve ğazabı az olub tiz gelüb geç gitmesine ve fikre ve ba' zı mekre delîldir eger bunun 'aksi olsa buḥla delîldir imdi eger kısa olub sūdi olsa bahâdırlığa delîldir ve ba' zı eyyâmde kerâmetle saḥâvete delîldir imdi bilki bir mezmûme ile bir yan fuşûllerin başdan ayağa varınca her faşıl ile bir 'uzvun fuşûlün ve 'alâmetlerin bildirüb ve anın daḥı ba' zı 'alâmetlerin zıkr itdigimizden sonra dest-i kefe müte'allik olan risâle daḥı müstaḳil bu risâle kılınub bunun âhîrinde ḥatm olduğuna sebep budur ki kefiñ delâletlerin sâ'ir â' zânın şıfat-ı hamîdeye ve zemîmeye delâletlerinden ekşer vâzi' ve efşah olduğuna ecilden el için müstaḳil bir muḳaddime altı bâb taşvîr-i zıkr idüb ba' zılarında el aḳsâmın ve el ḥatlarını adlarını ve elin nişânlarını zıkr idüb ve ba' zılarında daḥı cimâ' ve ğidâ ve 'ömür ve baş ḥatlar ile adam yıldızın ve cüz'iyât delâletlerin zıkr idüb ve ayanın içinde olan ḥudûṭun güçleri âsân olmağıçün taşvîrler zıkr ettim imdi elin sâ'ir â' zâlardan delâleti ziyâde olduğunun sebebi budur ki 'ibâdet ve ḥasenât ve ḥayır veche ma'âş olsun ve her 'uzuv ele muḥtâçdır ve insân daḥı şıfat-ı hamîde ile muttaşif olur idi olmaz ise olmazlar idi şimdiki zamânda daḥı şıfat-ı hamîde ve zemîmeyi bilmekde sâ'ir â' zâlardan buña ihtiyâcî artık oldu ḥattâ görmez misin ki bir kimse kul ve karavaş alır olsa elin görmeyince almazlar ide ol zamânda şıfat-ı hamîde vü zemîmeyi görmek için elin görürler idi ol zamâniye taḳâyyüd idüb görürler illâ aşlın

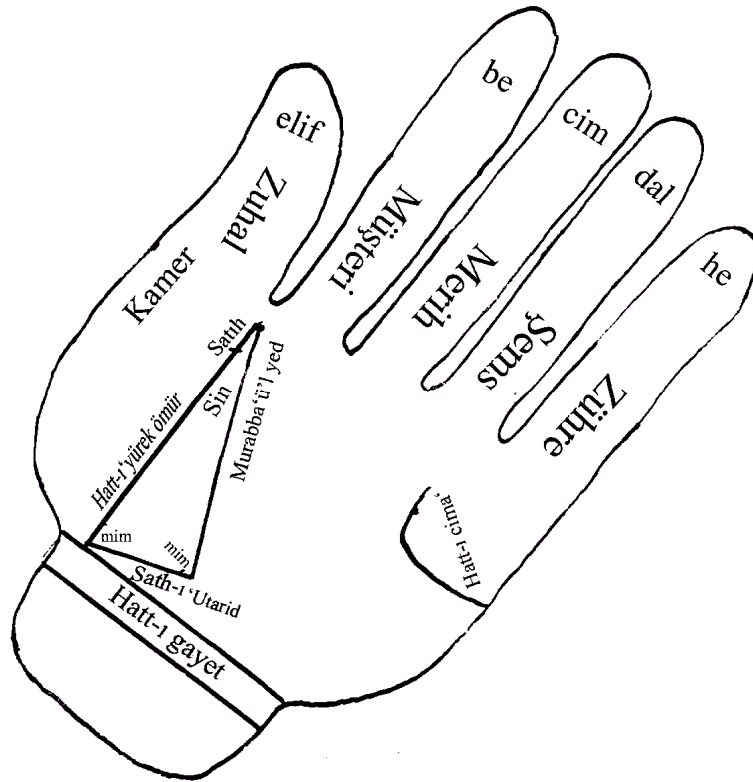
bilmezler ve daḥi budur ki sâ'ir â'zâyı göz her dâ'im göremez el dâ'im gözün manzûrudur Ḥaḫḫ Sübhâne ve Ta'âlâ âdem oḡlanı elinde olan şıfat-ı mezmûmelerini görüp şıfat-ı ḥamîdeye mübeddel için itmiştir her nâs birbiriniñ eliñ görmek âsândır sâ'ir â'zâsıñ görmekden eliñ ḥuḍûtlarını görüb yaramaz şıfatlu kişilerden ihtirâz itsün için elde 'alâmetler çok eyledi zîrâ elde olan ḥuḍûtu ker-âb degildir 'alâmetler için vaz' eylemiştir ḥuşûşân biñ el bir araya cem' olursa birindeki muḡâyirdir zîrâ Ḥaḫḫ Sübhâne ve Ta'âlâ yedi kevkeb-i seyyâreyi insânıñ iki yüz kırk sekiz â'zâsına mü'essir kılmıştır ki adam doğduḡu vaḫtîñ ol kevkeb-i seyyâreniñ aḥvâlleri ne aşıl bulunur ise aña göre â'zânıñ aḥvâlleri olur imdi mevlüdü ḥıyninde kevkeb-i seyyâreniñ aḥvâlleri ma'lûm olmayub ḫaḅḅı kevkebirdir kevkebi ḫaḅḅısıdır bilinir ve sâ'ir aḥvâlleri daḥi temâm ma'lûm olur imdi bilki muḫaddime-i el-aḫsâmıñ ve el ḥuḍûtunuñ adlarını beyân ider bâb-ı evvel eliñ nişânları delâletiñ ve aḫkâmıñ bildirir bâb-ı düyüm eliñ cimâ' ve ḡidâ ḫatlarınıñ delâletiñ beyân ider nefsi-i ṭabî' ate müte'allıḫdır bâb-ı seyüm 'ömür ḫatıñ delâletleriñ beyân ider ki nefsi-i ḫayvâna müte'allıḫdır bâb-ı cehârım baş ḫatıñ delâletlerin bildirir ki ḫuvvâ-yı nefsâniyete müte'allıḫdır bâb-ı pencim âdemiñ ṭalî'ini yâ'nî elinde olan ḫatlardan bildirir bâb-ı şeşim cüz'ıyyâtî delâletlerini beyân ider ve nice siyerler bilinir ki ehli ḫatında meşhûrlardır muḫaddime bil ki dört parmaḫlarıñ üçer kemikleri vardır ve avuçda neḫadar parmaḫdan girer ise ol giren barmaḫ ḥükmündedir baş barmaḫ yüksekdir kevkebe yâ'nî Zuḫale nisbet itmiştir ve buña ırmaḫ deyü ad vermiştir ve yanındaki şahâdet barmaḡıdır Müşteri ḥükmündedir “be” barmaḫ deyü ad vermiştir ve yanındaki orta parmaḫdır Merîḫ ḥükmündedir “cim” parmaḫ deyü ad vermişlerdir ve yanındaki parmaḫ ki aña 'Arabça pınsır dirler Şems ḥükmündedir “dal” parmaḫ deyü ad vermişlerdir serçe parmaḫdır Zühre ḥükmündedir “he” barmaḫ deyü ad vermişlerdir ve avucuñ âḫirindeki küçük ḫat ki ḫol tarafından yaña ḫolı arḫuru gitmiştir “ḡayın elif ye te” ḫatı deyü ad vermişlerdir ve o “be” bir barmaḫ aralıḡında iki ḫat birisi ḫatı tarafından yaña vardır ve bu ḫatıñ yürek ve 'ömür ḫatı deyü ad vermişlerdir ve birisi “he” barmaḫdan yaña vardır baş ḫatı deyü ad vermişlerdir ḫol tarafından üçüncü bir ḫat çıkar bir tarafı baş ḫatına ve bir tarafı 'ömür ḫatına ulaşub bunlar ile müşelles şekil bağlar aña ḡidâ ḫatı deyü ad vermişlerdir baş ve 'ömür ḫatları itdigi zâviye “lam”

olmağa delâlet itse ol yâhūdî sultân ve vezîr olmaqlık yokdur zîrâ yâhūdî tali‘ esinden aḥkâm-ı nücûmda sultân ve vezîr olmaḡ ihtimâli yokdur zîrâ ki aḥvâlleri ednâ olmaḡ üzeredir görmezmiñ ki her milletin müstakîl kendilerinden begleri ve vezîrleri var ammâ bu tâ‘ifede yokdur bu taḡdirce demek gerek sultânlar ve vezîrler ve begler ve ağalar muşâhibi olur tâki yâhūdîler i‘tibârına göre kendülere naḡar sultân ve vezîr gibi olur ve cinsi ḥükmünde göresin ki çok yaşamaḡ delâlet yaşamaya demek yokdur ki yetmiş veyâ seksen yaşaya ammâ iklimine göre ki ekşeriye kırk yaşaya demek gerekdir eller kollar ile ol ḡadar uzun olsa ki ḡattâ adam doğru ḡurıcak dizlerine yakın yetişse yüregın kuvvetine ve yürekliğine ve cömerdliğine ve ‘izzetine ve nefsi eyilüğüne ve fi‘l-cümle aḡlâḡ-ı ḡaseneye delâlet ider eger kolları kıṡa olsa idi bunun şaḡibi ḡatı ḡavḡacı ve ḡorḡakḡdır ki Aristotalis kitâb-ı firâsetde deḡer itmişdir Ḥakîm Razî kolları kıṡa olan kimsenin nefsi inceliğine ve iştihâsın ḡâsıl itmesine ḡavî olduğuna dâldur dimişdir ki kollar uyluḡuñ yarısına dek yetişse yaramaz nesneye ihtiyâr idüb kimse ile muḡâlata olmadıḡına delâlet ider ve ḡükemâ daḡı demişdir ki ḡaçan bir kiři elleriñ iki yanlarına doğru örtse eger göbeginden eliniñ “cim” barmaḡının baři ḡarafı uzun gelse göbeginden ayaḡının orta barmaḡından uğrı olmağa delîldir miyân-ı nâsda meşḡur meşeldir ki uğrıya eli uzundur derler ve göbeginden ayaḡı ḡarafı cânibinden iki ḡaraf cânibi uzun olmaḡdan kinâyetdir eger bir kiřiniñ ‘âdeti ola ki yürüdüğü zamânda avcun yummayub ḡolun şala şala yürümek eşnâlarında tiz ve beced yürüse tiz-murâd olduğuna bir kimsenin bir nesneye yapıřdıḡı ve ḡatuñ eli ditreye ḡaḡıdıḡı vaḡit tizcek sâkin olmasına delîldir nâdirü‘l hind aytdı ḡaçan eller açıldıḡı vaḡtiñ “be” “cim” parmaḡları muttaşıl olsa aralıḡında aydınlık görünmeye ḡocalıḡında dirligi ḡuzûrunda ola eger “cim” “dal” parmaḡlarıñ aralıḡından muttaşıl olub aydınlık görünmeye ‘ömrü âḡirinde dirligi ḡuzûruyla öle ḡaçan kim parmaḡlarıñ cem‘isi muḡâbık olub aralarında görünmeye dâ‘im iyilikde olub ḡoşluḡda ola eger parmaḡ başları ḡatı yoğun olub etlü ola ‘ömrü zaḡmet ve emekle geḡdigine delâlet ider eger parmaḡları ardına ḡayḡı olub araları kırca olsa derviş âdemîlere muḡtaḡ olmağa delîldir eger elleri büyüklüğü gövdeye münâsib olub ve hem ba‘zı eczâları ba‘zıya muvâfık ve münâsib ola ḡabî‘atiñ ve ḡuylarıñ laḡıflıḡına ve ḡoşluḡuna delîldir ve ‘aksi daḡı bunun ‘aksidir eger ellerine

göre kıatı büyük olub gövdesi ince olsa mizâc-ı murâdatına ve çok söyleyegen olduğuna delîldir Calinūs Hâkīm aydur ki ayağının büyüklüğüne delîldir eger eller kışa olub parmakları dağı kıatı kışa olan ellere göre fitne ve uğrı olduğuna delîldir eger elleri kışa olsa gövdeniñ â‘zâlarına ve kendi â‘zâlarına göre kıutlu ve bahta ve zîrek olmağa delîldir eger ‘avratlar kefleri kışa olsa mizâcları gibi olur oglunu zaḥmet ile doğurur zîrâ ki ol mevzu‘uñ geykligi miḳdardır ki orta parmağının ikinci faşlından ḡâyet faşla varınca ol ikiniñ geykligi berâberdir ve ayanıñ uzunluḡu iki ol kıadardır eger avuç uzun olub barmakları yoğun ve kışa olsa ol zindelige ve kâhillige ve ‘izzetsizlige ve balḡamî mizâca ḥaḳlu olmağa delîldir eger avuçlar ve barmaklar uzun olub birbirine münâsib olacaḳ şanâ‘atler bilmekde zîrek olub ve uğrılıḳda dağı zîrek olmağa delîldir eger barmakları taḥrîk itmek ‘âdeti ise muḥâlif ve yaramaz fikirler itdigine delîldir bâb “dal” ve “mim” cimâ‘ “sin” “lam” ḥaṭlarıniñ delâletlerini bildirir eger cimâ‘ ḥaṭtınıñ rengi kıızıl ve muttaşıl ve büyük olsa cimâ‘ â‘zâlarıniñ hoşluḡuna ve eyü ḥuylara delâlet ider ve eger cimâ‘ ḥaṭtı baş ve yürek ḥaṭları ile muttaşıl olsa ki ḥaṭtâ bunlarıñ ucundan müşelleḡ gibi olsa bunun şâḥibi ol kıadar muḥâtaraya ve kıorḳuya düşer ola ki kendiden peşimân olub ne ola idi doğmaya idim diye eger bu ḥaṭtınıñ budaklardan ḥâlî olub “be” parmağının dibine dik varmaya naşîbsiz ve amânsız ve cerâḥate delîldir eger mezkûr “be” parmağının dibine dik vara ve anda muḥkemlene ve ucunda ol ṭarafdan birer budaklarına ermegin dibini gözede sa‘âdetlü ve devletlü ve cömerd adam olmağa delîldir eger bu ḥaṭtınıñ ayakları budacı baş ḥaṭtına varsalar yalancı ve aldatıcı ve âdemleriñ yüzüne gülücüdür ammâ ardıca müsâvî itmege delîldir eger bu ḥaṭtınıñ ‘ömrü ḥaṭtıyla muttaşıl olub ellerden zâviye ḥâdiḡ olsa baş ḥaṭtı olsa tizcek başı kesilüb yaḥûd büyük birisi olmağa delîldir eger bu ḥaṭ baş ḥaṭtını gözetse ölüm kıorḳusuna düşmege ve çok kıâkımağa delîldir delâlet ider ḥuşûsân ki ḥaṭ kıızıl ola eger bu ḥaṭtınıñ doğrı ve mevzûn budakları olub şahâdet parmağının dibinden yaña vara ‘izzet ve mertebe bulub mal ḥâşıl idüb edeblü ve ikrârından çıḳmadıḡına delîldir eger bu ḥaṭtınıñ ucu orta parmağının altına dik varsa kıaṭ‘ân ḡavḡasız ve melânetsiz olmaya eger bu ḥaṭtınıñ üzerine parmağın dibine yakın yerde iki buluna birisi “be” şahâdet parmağın dibine vara birisi üzerine orta parmağın dibine vara delâlet ider anıñ dirigi kesilmeye fikirsiz ya‘nî

Hak Sübhâne ve Ta‘âlâ şanmadığı yerden rızkını vere ammâ ‘avratları ile zinde-gânlık olmaya eger bu hattın ucu hemân orta parmağa dik vara ‘ömrü muhâtaralar ve zahmetlidir zahmet çeküb ve edebli olmağa delîldir eger bu hattın ucu ya bir budağ “be” “dal” “cim” parmağın aralığında temâm çıkısa ishâlden ve yüklü ‘avrat doğurmak üzerine helâk olduğuna delîldir eger ki bu hat huşûşân büyük ve kızıl ola ammâ bu hat “sin” “lam” ba‘zı kimselerde mevcûd olub ve ba‘zısında ma‘dûm olmak adamın ahvâlleri muhtelif olduğu sebebendir eger bu hat büyük ve rengi mu‘tedil olub muttaşıl ol kadar bağırın ve mi‘denin hoşluğuna ve ve ferah olmağına delîldir eger bu hattın rengi şeffâf olsa ve âhirleri olmaya mi‘denin veyâhûd yağrun zâ‘îfligine delîldir eger bu hat mevzu‘undan zâhir olmasa balgâmî mizâca delîldir eger bu hattın üzerinden yâhûd yanında küçük nokta çıkar bulunsa tabi‘atin kabızlığına ve ağırlara delîldir eger bu hat ayanın mikdârınca bir gayrı hat gelse mi‘deden hâşıl olur hastalıklara delîldir eger bu hat ‘ömür hattının yanında ziyâde kızıl ola mi‘deden hâşıl olur baş ağrısına delîldir eger baş hattının yanında kızıl olur ise göğsün zahmetlerine yazık marâzına delîldir bâb-ı seyûm bu bâbda ‘ömür haddini ve ‘ömründe vakı‘ olan emrâzları beyân ider bilki ‘ömrün uzunluğu ve kısalığı ‘ömür hattının uzunluğuna ve kısalığına göredir ‘ömür hattının ibtidâsı “mim” tarafındandır Arestâtlis Hakîm Kitâb-ı Hayvanâtında demişdir ki adamın elinde üç hatlar vardır büyük olsa ‘ömür uzunluğuna delîldir ‘ömürde vâkı‘ olan marâzlar bu vechile delâlet ider ki bu hat ne kadar hatlar keserse ol hatlar kadar hastalıklar vâkı‘ olan aşağıda mevsûm olan şekilde ma‘lûmdur “sin” hatı gâyet hattına irişse bir kişinin ‘ömrü ikliminde ve ‘âdetlerinde gâyet çok yaşamak kadar yaş yaşaya eger ‘ömrü hattını keser hatlar tarafına bakınsa ya‘nî bu hattın ibtidâsında ise ol kadar doğduğu vaktin marâzına yakın ola “mim” tarafına katı yakın olur ziyâde küçük oğlan iken hasta ola eger “sin” tarafına yakın olur ise pîrliginde hasta ola eger “mim” “sin” ortasında ola orta yaşında iken hasta ola ve “sin” tarafına yakın ise pîrliginde hasta ola eger “mim” “sin” ortasında ola orta yaşında iken hasta ola kıs ‘alâ hezâ eger keser hat yokdur “mim” “sin” hatı zâviyesi kâ‘ime yakın hat kat‘ eylese ol kadar hastalığı ziyâde ola hattâ ki zâviye‘i kâ‘ime üzerine olsa ölüm muhâtarasıdır eger kesir hat ne kadar büyük ve uzun ola ol kadar hastalık uzunluğu kuvveti ola ammâ marâzın sebebi kesir

hâttîñ geldiği ve yendigi yerden ma‘lûm olur eğer ‘ömür hâttîñiñ yoğunluğu baş hâtdan tarafa yakın müteğayyir ve naşihatlidir eğer bu hâd baş hâd tarafından yaña ise yoğunluğundan artık ola her kişi ile dost olub ve eyü naşihatler sözler ve perver olmağa delîldir eğer “sin” tarafından yaña buncılayın budağlar olsa dervîş olub kıllarından yalan sözler söylemeğe delîldir eğer “mim” tarafından buncılayın budağlar bitse şâhib-i mal şâhib-i ‘izzet olmağa delîldir eğer nekadâr “mim” tarafından yaña olsa ve incile ol kadar ‘aqlın zîrekligine delâlet ider eğer bu hâttîñ tarafından yañada olan kızılığ tarafından ola kızılığından artık olursa esirgemedigine delîldir eğer bu hâd “mim” tarafından yaña budağları biterse fikirleri yâhûd naşihatleri müteğayyir olduğuna delîldir eğer bu hâtlardan müşelles “mim” “lam” “sin” içinde bunuñ gibi budağlar bite “dal” “mim” “lam” hâd doğunsa eyülükler ola yaramazlığından şoñra bir fâsid ola eğer bu hâttîñ üç küçürcek hâd bitse ki birbiriyle muttaşıl olsa bu şekilde cüzzâm olacağına delîldir ‘ömür hâttîñiñ yanında gâyet hâttına yakın buncılayın bir şekil bulunsa iki gözü fâsid olacağına delîldir eğer mezkûr ‘ömür hâttından bir kızıl hâd bitse “dal” “he” parmağıña yakın varsa muhâtaralar yarası olmağa delâlet ider

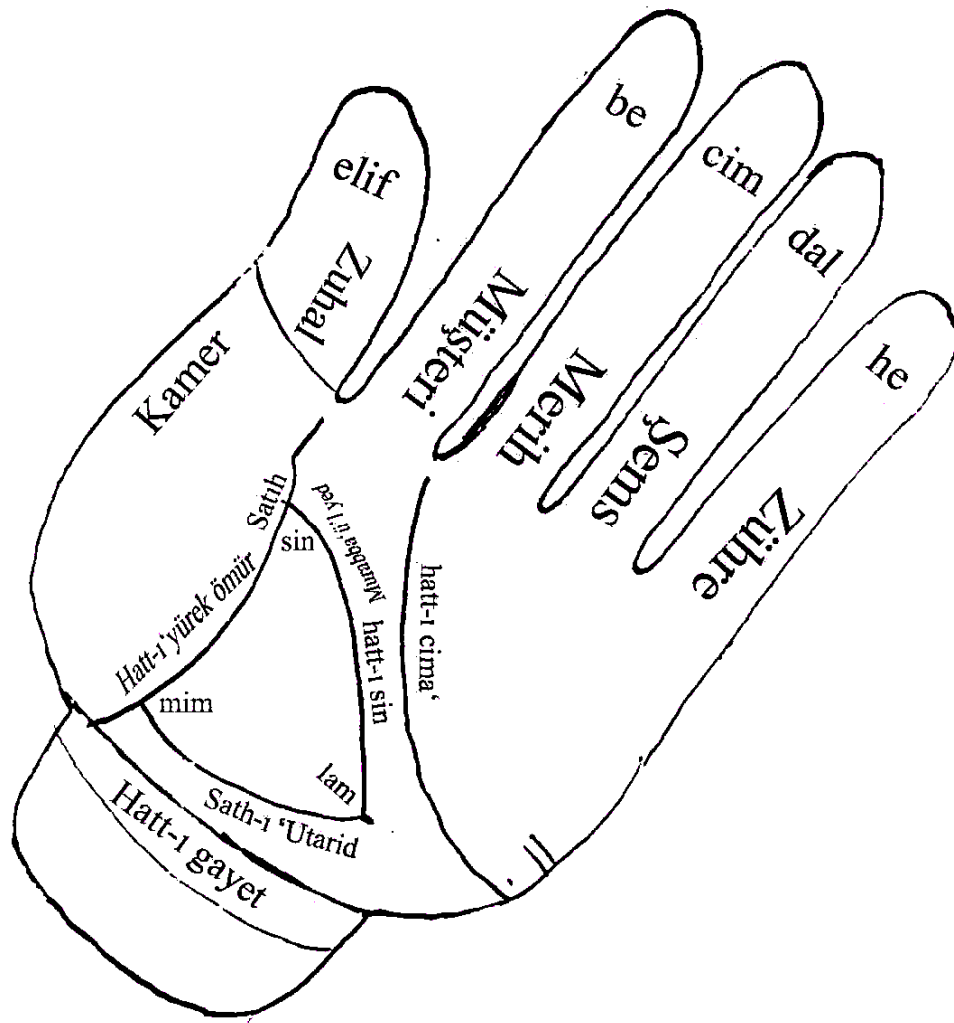

eger ‘ömür hattını bir küçürek hat keserse kol tarafına doğuna doğrusuna gide büyük muhâtaraya uğramağa delîldir eger bu hattından “mim” “lam” hattı ile doğundugu yerden bir hat çıksa “mim” “lam” hattına irişe ve aşağıya nefse delâlet ider ki okdan yarası ola gerekdir ki eger “mim” noktaya yakın iki hatlar sağ yanında uzunluğuna olsalar delâlet ider ki kendi tabî‘i ölümü ola ya‘nî doğduğu gibi ölmeye eger ‘ömür hattının şol yanında ise tabî‘i ölümü olduğuna delîldir bâb-ı cehârim baş hattı doğru ola zihnî ve dimâğın hoşluğuna ve eyü huylara delîldir eger bu hat egri olub pâre pâre olmuş ola uğrı olmağa ve kaçımağa delîldir eger bu hat hattına yakın varsa eksikliğine delîldir eger gâyet hattına baş hattı yapışa eyüzdür ve yaramaz naşîbe delîldir eger bu hat uzun olub ve parmaklar dibine yakın bite kuvvete ve ‘ömür uzunluğuna delîldir eger bu hat kısa olsa yaramaz huya delîldir eger bu hat ol kadar kısa ola ki orta parmak mukâbilesinde düğüne ilerü varmaya katı yigit iken eceli yetişe ve huşûşân ki urmağın ortasına doğru düğüne haç gibi ola eger bu hattın ucunda iki küçük hatlar yapışmış ola demürden gövdesine yara ola bâb-ı pencim ademiñ yıldızı doğduğu sa‘ati bilinmesine mizâcdan ve ahvâlden firâsetden ve elleriñ hatlarından ve iştihâd itdiği nesnelerden bilinür ammâ el-ân ellerinden bilineni zikredelim ol kim yıldızı Zuhaldir elleriñ nişânları büyükdür orta parmağda artık hatlar vardır huşûşân el uzunluğundan ya‘ni gâyet sahtından ucundan geçer ve “cim” parmağa dik gelür ol kim yıldızı Müşterîdir “be” parmağından çok hatlar olur huşûşân ki cimâ‘ ve baş hatları budaklarından yüce parmağın dibine dik varalar anıñ yıldızı Merîhdir baş ve ‘ömür hatları doğrudur ve renkleri koyudur anıñ yıldızı Şemsdir eger parmağın dibine çok incerek hatlar vardır ve ol ki yıldızı Zühredir birinde çok hatlar vardır ve ol ki yıldızı ‘Utariddir ‘Utarid yerinde çok hatlar vardır ve ol ki yıldızı Kâmerdir eliniñ murabba‘ında bunuñ gibi nişân bulunur ve Kâmer yerinde vâfir hatlar vardır ol hatlardan gayrı mestûr olan ‘alâmetler ile insânıñ kevkebleri ma‘lûmdur yalnız el hatlarıyla bilmeklik müte‘azzedir şübheden hâli degildir ammâ bu zikr olan nesneler ‘ilm-i tıbda ve hikmetde ve ahkâmı ma‘lûmdur anıñçün zikr olunmadı tedvîl-i kelâm lâzım geldiği ecilden mezkûrlarını şekli budur bâb-ı şeşim imdi bu sırrı bilki kaçan “he” parmak uzunluğu “dal” parmağın ol faşlına yetişmesine harâm-zâdedir sebep budur ki

Zühreniñ te'şiri vardır “he” parmak Zühre hükümündedir çünkü cimā' helâlden olmasa nâķış olur bu mesele nice kere tecrübe olunmuştur eger parmağın ol faşında olan cemi' haţ yol gibi çevrilse yâhūd ol haţnı üzerine buncılayın nişān olursa asla çıkmaz eger mezkūr şekiller temām olmaķdan az eksirek olursa emīn olduğuna delīldir ya' nī aşılmağa yakın ola ammā bi'l-fi' il aşılmaya eger parmağın faşına yakın buncılayın nişān olur ise anasıyla ve kız karındaşıyla itdigine delīldir yerinde haç bulunursa zinā itdigine delīldir eger edeb parmağın arasında 'ömrü haţtı kıranına Kāmer mevzu'-ı cānibine aşāğısına ķol tarafına bir haţ olursa ğulām-pāre olduğuna delalet ider huşūşān ki kızıl ola Baţlāmūsā aydur eger bu haţ ğāyet haţtına varsa cemi'-i 'ömründe māl eksik olmaya eger evvelinde bu haţnı eksikse malı 'ömrü elinde eksik ola eger şonda olursa eksik pīrliginde malı eksik ola ve fi-l-cümle bu haţta göre kıyās idesin ve daħi 'ilm-i firāsetde meşhūr delāletleri bulmuşlardır ki iki kaş arasında kıllar bite ğulām-pārelige veyāhūd görenler zinā itdigine delālet ider huşūşān ki gövdesi katı kıllu olmaya 'acāyibdendir ki bir kişi bunun gibi harām cimā'a başlasa tizcek delāletleri zāhir olur zīrā ki bu nesneler ṭabī'atı muḡālif kıılır Baţlāmūsā ḡakīm aydur bunların gibilere 'ilm-i aḡkām hüküm itmek yokdur zīrā ki yıldızları mün'is olmuş ṭabī'atleri 'ādetlerinden ḡāric olmuşdur eger bilmek dilersek bir kimseniñ 'avratları veyāhūd oğlancıkları ne kadar olur ise Zühre yerinde mü'süm olan haţlardan ma'lūm olur nazar idesin eger “he” parmağın dibinde eliñ şol taraf cānibi tarafından geçerek haţlar eliñ uzunluğuna iner ise ol kadar oğlancıklara delīldir eger ol haţlar eliñ doğru olur ise kız ve oğlan olmasına delālet ider haţlar 'adedince 'adedi olur mümkündür ki ol ķangısıdır doğduğun bilesin “dal” parmak tarafından olan haţ ol doğru mertebe ile doğarlar haţlarınıñ mertebesinden doğruluğundan ve egriliginde evvel şoñra erkek ve daħi dişi oğlanları bilesin oğlanlardan ķangısı diri olur ve ķangısı fevt olur bilesin eger haţtı münķatı' ola fevt olur ve eger münķatı' olmaya fevt olmaz ve oğlanların ķangısının 'ömrü çokdur ve ķangısının 'ömrü az olur bilesin eger haţtı uzun ola 'ömrü uzun olur eger haţtı kışa olur eger “he” parmağın dibinde parmak yaşıllığına ne kadar haţ keserse ol kadar 'avrat ala 'ömrü āḡirine dik bir haţ keserse bir 'avrat ala aña göre kıyās oluna eger 'avrat haţları parmağın yaşıllığına doğru olursa kız oğlan olmağa delīldir eger egri olursa uzun 'avrat

alub yāhūd kız oğlan çıkmadığına delîldir eger ‘avrat haṭları birbirine yakın olsa ‘avratları biribiriñ ‘aḳabince olduğuna delîldir eger birbirinden haṭlar ırak olsa şoñra alacak ‘avratlar zamāndan şoñra almağa delîldir ḥāşıl-ı kelām budur ki haṭlarıñ mesāfesi kadar olur ‘avratlar olmağın zamān müddetleri eger ‘avrat haṭtı kızıl ise aḳrabāsından almağa delîldir eger oğlancıklar haṭları inüb ‘avratlar haṭlarına ulaşırsalar ol ‘avratdan ol kadar oğlanlar doğmasına delîldir eger oğlancıklar haṭları inüb ‘avrat haṭtına ulaşmasalar ol erin ol ‘avratdan oğlu ve kızı olmaya ‘avratın haṭtı uzun olsa yaşlı büyük ‘avrat almağa delîldir eger ‘avrat haṭtı kısa ola kiçi yaşlı ‘avrat almağa delîldir ḥāşıl-ı kelām ‘avrat büyüklüğü ve küçüklüğü haṭtına göre olur eger bu zıkr olan haṭlar ‘avrat ellerinde ola yukarı ve tafşıl ve az çok erlere ve ‘adedlerine ve aḥvāllerine delālet ider ki erlere göre bunlar daḫi kıyās oluna eger ‘avratın zıkr olan haṭlardan ğayrı elin taşrasında haṭlar olsa kaçā olmağa ve oynaslarının ‘adedlerinin delālet ider eger dilerseñ bilesin er oğlan iken mi ölür veyāhūd yigit iken mi yāhūd orta yaşında iken mi ölünür yāhūd pirligin mi ölünür eger erde ve ‘avratda haṭtı “he” parmağın dibinde katı yakın olsa oğlan iken ölüne eger daḫa ırak olsa orta yaşda iken ölüne eger daḫa ırak olur ise pirligin ölüne ḥāşıl-ı kelām haṭtın kurbuna bu‘duna göre ölüne eger ğāyet haṭtına yakın ‘ömür haṭtının sağ yanında mi‘rārī haṭ olsa ğurbetde fevt olub mevlūdünde fevt itmedigine delîldir eger ‘ömür haṭtının şol yanında ‘ömür haṭtına muvāzī haṭ bulunsa ki eger ğāyet haṭtına yakın yerde olsa ṭabī‘i ölüm olmasına delālet ider ve ba‘zı ḥükemā aytdiler eger ğāyet haṭtı yanında elin yaşşılığına dört muvāzī haṭlar olsa ‘ömr-i evvelinde iyilikler görüp malı olmağa delālet ider ve eger bu haṭlar ğāyet haṭtına ırak olsalar ol kadar yaşına göre mal ve rızık pīr iken çok olmağa delālet ider eger bu mezkūr haṭlar ırmaḳ ile ğāyet haṭtının ortasında olsa orta yaşında malı ve rızık olmağa delālet ider bunun üzerine kıyās oluna Kāmer ḥükm itdigi yerde aşāğa şekilde mersūm olan nişānelerden birisi bulunsa kendi ‘avratların koyup ḥarām ‘avratlara zinā idüb yaramaz fikirler itmege delîldir eger ‘Uṭarid yerinde aşāğa şekilde bir mersūm olan nişānelerden birisi bulunsa ğayrı ḥastalıklar ve bu gereklerin yanına yāhūd nişānlardan birisi bulunsa müteğayyir ḥalde ḥastalıklara uğradığına delālet ider eger Şems yerinde aşāğa şekilde mersūm olan nişānlardan birisi bulunur ise tiz kakımağa delîldir eger Müşterī yerinde

mersûm olan nişânlardan birisi bulunur ise çok rızıklar kazanlığına delîldir ammâ teşvişleri ve dervişliği ola eger Zühre yerinde mersûm olan nişânlardan birisi bulunsa söylemesinde ‘ağız deprenür ola ammâ ehl-i fikr ü cevâbında kâhildir ve şâlihleri ve âlimleri ziyâde sevûb muhteliğ olmasına delîldir eger müşelleş içinde bu zıkr olan nişânlardan birisi bulunsa yaramaz huylu kişi olub ve cömerd olmasına delîldir bu şûret üzerinedir gâfil olunmaya ve ba‘de bilki zâviyelerin aḥkâmın zıkr idelim eger ki “mim” zâviyesi “be” “dal” “cim”

parmaklarının arasında doğru olsa küçük mülkin olub ve ḥarâm kazanmağa ziyâde ḥarîs olmasına delîldir eger bu zâviye “be” parmağın ortasında doğru olub zâviye çâre olsa zemini zîrek olub sa‘âdete delîldir eger ki “mim” “sin” “dal” “mim” “lam” ḥaṭlarından zâviye ḥâdiş ya‘nî birbirine değünmeye aralıkları zâhir olsa büyük görür esirgemez ve

iyilik bilinmez ve yalancı ve ğammāzlayıcı hāşıl-ı kelām murdar huyly ve ‘ākıbeti hayır olmaz kişiye delālet ider eger zıkr olan hatların aralıkları katı ziyāde yakın olmağa muttaşıl olmasa muhātaraya uğramağa yāhūd demürden yarası olmağa delīldir eger bu hatlar arasında ğayrı “mim” zāviyesiniñ dibinde çıkar ve gerü gelüb “mim” “sin” hatına doğunub aşığa bakarsa ‘ağızdan veyāhūd darbdan helāk olmasına delīldir eger “mim” zāviyesinin üstüne gelen hat sağ taraftan arası açılub gene egilür koşmağa yakın olub varub “mim” zāviyesiniñ üstüne koşulsa delīldir ki itdigi harçlar ve cömerdliklere peşimān ola eger müşelleş “mim” içinde buncılayın nişān olur ise alacak ‘avratdan mīrās yemege delīldir eger “sin” zāviye ve kâyime zāhir olub kızıl ola gönlün ve harāret-i ğaraziyyeniñ ve kuvvālların hoşluğuna delīldir eger mezkūr zāviye olsa olsa harāmī kişi olduğuna delīldir eger zāviye münferice olsa bunuñ ‘aksidir eger bu zāviye olsa it niyeti olub müteğayyirü’l-hāl olmasına delīldir eger zāviyede buncılayın nişān ‘avrata olsa hamelī erkek olduğuna delīldir eger mezkūr çäre ise fitnelige delīldir eger mezkūr münferice ahmaq olub insāniyeti olduğuna delīldir eger “lam” zāviyesi olmasa ma‘bede ve tağayyür ve za‘ıflığına delīldir eger mezkūr gözde buncılayın nişān olur ise yatlıdur eger elin murabba‘ inden haç gibi olsa şālīh ve mütedeyyīn ve müteşerri‘ kimse olduğuna dünyā terkin ihtiyār idüb ve huzürsuz şeyh göñülgü kişi olub ‘izzetli olmasına delīldir eger mezkūr haç egri olub ve hoş nişānlanmış olsa yatlıdur eger murabba‘ da müşelleş bulunsa gah yatlıluk gele eger iki müşelleş olsa “he”ler ki bunuñ hatı birisiniñ üzerine ola eyü olmağa delīldir eger üç olur yatlıdur eger dört olur ise eyüdür eger mezkūrda yıldız gibi nişān olub kızıl ola ‘arlığa ve ahmaqlığa ve edeblüğüne delīldir eger “dal” renge gelse tekrār devletli ola ve ‘avratları sever ola anlardan şaķınmak gerekdir andan kiçi dā’ire gibi olur ise ‘ulūmda kāmīl olduğuna ve eyü huya delīldir el murabba‘ ında müşelleş ki zāviye çäre olub ve “mim” “lam” hatınıñ ortasında vāķı‘ ola büyük düşmanları olduğuna delīldir eger mezkūrda “cim “dal” “he” aralığı muķābilesinde haç olsa seferler çeküb zahmetler görmege delīldir iki hatlar parmağın dibinde çıkub ‘ömür hatını keserler ise uzun sefer çeküb çok vilāyet görmege delīldir eger Kamer hūkmü yerinde bir yıldız şekli olsa buncılayın sevinüb feraħ olmağa delīldir eger Kamer yerinde buncılayın nişān olsa şāhib-i ‘izzet ola ve hürmet olmağa

delîldir eger Kâmer yerinde ‘ömür hattı yanında buncılayın hâdiş olsa ‘aķabince gelecek marazlara delîldir eger cimā‘ hattından bir budak bitüb “be” parmağın dibine dik gele çok nesnelerde çalışub ziyâde zahmetler çekmege delîldir eger “cim” parmağı dibinde iki kışacıķ yoğun hatlar olsa iş eri olub maşlahat bitürdüğüne delîldir eger mezkûr olan hatlar birbiriyle kesilse emek çekbp zahmetler görmege delîldir eger “cim” barmağın üçüncü boğumu dibinden geçer hatlar bitüb aşağısına ineler göğsünden ya bağrında sovuqlarda ve dem olmağa delîldir eger “dal” barmağının dibinde iki doğru hatlar bitüb elin uzunluğuna gideler ki bükülmüş olmaya ‘aklın seyrekliğine ve ‘ilm-i daķâyıķa mütâla‘a idüb ince fikirler idüb çok ‘ulûmlar bilmekdir vakit olur söyler vakit olur söylemez kişi olduğuna delîldir eger mezkûr iki hatlar kesilmiş olsa mezkûrların hilâfı olmağa delîldir eger ‘Utarid yerinden aşağıdan yukarı elin murabba‘ına varınca eger şekli hat çıksa yâd kimseler ile dost olmağa delîldir eger ‘Utarid buncılayın şekil olsa irlü varub eyü mertebe ve ulu kişi olmağa delîldir eger barmağının evvelki faşlına yakın yerde bir hat yüzük gibi temâm barmağı çevirse şularda muhâtaraya uğrayub gerü güçle halâş olmağa delîldir eger ‘Utarid yerinde buncılayın bir şekil olsa düşmanları aña galib olmak delîldir eger zikrolan hatlar gâyet yakın yerde olsalar bârid ve balgami mizâc olub tabi‘atın leyni olduğuna delîldir eger parmağının evvelki faşlı üstünde bunun gibi şekil olsa ziyâde yaramazdır ve tırnak yanında buncılayın nişân olsa aşılmaq veyâhüd boğulmağa delîldir eger barmağın evvelin faşlından üstünde buncılayın nişân olsa kız kardaşına zarar itmege delîldir mezkûr barmağın evvelki faşlında üstünde yıldız gibi nişân olsa akrazla cimā‘ olmasına delîldir eger Müşteri yerinde doğru hatlar elinin uzunluğuna irer ise neķadar barmağın dibine yakın olub çok olsalar ol ķadar ziyâde malları ve ‘izzetleri ve mertebeleri ve eyülükler olub şâhib-i hayır olmağa delîldir ammâ şart budur ki bu hattı ğayrı hat kesme ve bu hat bükülmüş olmaya eger mezkûr hattı ğayrı hattı kesmiş ola yâhüd bükülmüş ola mezkûrların hilâfine delîldir başında yâhüd elinde bir bir almağa delîldir ve eger her hat kıvıll ve büyük ola gelecege delîldir ve eger rengi hayır u güçrek olsa geçmişe delîldir ve ba‘zılar demişlerdir ki eger Müşteri yerinde haç gibi yâhüd müşelleş hatlar bulunur ise rengi ve taşviri ma‘nîdâr ola ‘izzete ve hürmete delîldir eger Müşteri yerinde buncılayın nişân olsa sinli za‘îf olub ve

muhtelif olduğına delîldir ammâ aşğa mertebe eksilmek teğayyür olmasına delîldir. eger gâyet haţtı doğru ve muttaşıl olub rengi daği ma‘ nîdâr olub yukaru olub ve ziyâde olmağı ma‘ il ola huşuşâ ki budakları doğru olub kesilmiş olmaya devletlü olub malı ziyâde olmağı delîldir eger yoğsullarda olsa eyülüğe delîldir eger gâyet haţtında bir doğru muttaşıl haţ çıkar “mim” “lam” haţtına varsa ‘ömr-i evvelinde dirliği dar ve zahmetler olub şöıra âhiri huzûruyla ola hayır olmasına delîldir eger mezkûr haţ orta barmağı varsa her ne işe başlasa rast gelüb tâlî‘ i mes‘ üd olmağı delîldir eger mezkûr haţ orta barmağı degmeye ma‘ şukısı olduğına delîldir eger mezkûr haţ “dal” barmağı varsa uzak seferlere gitmege delîldir eger mezkûr haţ “he” barmağı yakın varsa gâyetde büyük naşîb olmağı delîldir eger mezkûr haţ muttaşıl olub eyü renklü olub “elif” barmağın dibine yâhûd ‘ömür haţtının yanında çıkarsa gâyetde laţîf ola eger gâyet haţtının üstünde ‘avratlarda ‘ömür haţtının yakın üç ya dört ya daği ziyâde yıldızlar olsa gammâz ve yaramaz ere varub şöıra yine kurtulmasına delîldir eger koluñ ortasında bir haţ çıkırsa gâyet şaţhını geçse ‘Utarid hükmü yerinde đursa kendüsi dostlara şadâkat itmedigine delîldir eger mezkûr haţ koluñ dibinde çıkub egri ve aşılız ola kûl olub kendi ihtiyârında olmadığına delîldir eger haţtının önünde cimâ‘ dan muqaddem ucunda buncılayın bu haţ yetse ki parmakların taşrasında tarafa bite parmaklar dibine bağa haşmını öldürdüğüne delîldir eger koluñ ortasında bir haţ çıkub gâyet şaţhını geçse bir yerde oturağ olmayub çok yerlerde misâfir olub seyyâh olduğına delîldir eger mezkûr haţ geçüb ‘ömür haţtına yâhûd baş haţtına dokunsa def‘ aten vâfir rızık eline gire eger mezkûr haţ Kâmer hükmü yerine varsa deñiz seferiñ idüb vardığı yerde mütemekkin olub makşûd olmasına temâm delîldir eger gâyet haţtı üstünde haç olsa eyü naşîb eline girmege delîldir eger gâyet haţtından bir haţ çıkup orta parmağı yakın varsa tabî‘ atı sevdâvî olduğına delîldir ve ziyâde cömerd olduğına delîldir eger Zühre yerinde müşelleş veyâhûd murabba‘ olsa gâyetde hâli eyü ola eger ‘Utarid yerinde yıldız olsa ‘avrat malı hâşıl olmasına delîldir eger “be” “dal” “cim” parmaklarının üstünde bir haţ çıkub yay şekli gibi egilüb “be” barmağın dibine varsa mahbûs olmasına delîldir eger “cim” barmağın dibinde ya‘ nî Meriñiñ hükmü yerinde nısf dâ‘ire gibi bir haţ olsa ki yukarıya bakar evvelâ rindâne gezdigine delîldir eger Zühre yerinde mezkûr haţ gibi

olsa ugrı olduğuna delıldir eger elde kıl az olsa ‘avrat ıabı‘atlu olub teğayyürü’l-hāl olmasına delıldir eger ellerde kıl olsa yaramaz toplu ve ‘ağılsızlığa delıldir eger kıl kını ve renklü gibi ve yoğunluğu ve egriligi ve doğruluğu ı‘tidāl ola eyü huylara delıldir eger zıkr olan ı‘tidāller ‘ilm-i ııbbda ma‘lūmdur Aristatlıs nefsi kitabında demiş ki ırnağını aıvālinden ‘ağılın zırekligi ba‘zı hūkemā demişlerdir ki ırnağların sebebi gönlün def itdigi fażalātdan hādis olub ve gönlün fażalātları laıf ve lihalığa delıldir ve dağı huyların hoşluğuna delıldir eger bu zıkr olan ‘alāmetler ‘alāmetidir eger ırnağlarını ince ve renkleri laıf olub yāhūd kıızılık olub uzun olsa ‘ağılın ve huyların hoşluğuna delıldir eger ırnağ katı kısa ola adama ırışmayub hatır-nāk kimseye delıldir ve hūkemālardan ba‘zıları demişlerdir ki ırık üzerinde ufacık aqça aqça olsa ol kadar dostları olub ve bereketler bula ve halk katında nokta leh üzere libāsları ola veyāhūd halkdan ol kadar fā’ideler bula ırnağ üzerinde olacak kara noktalar olsa ol kadar aña dūşmānlık idenler olmağa delıldir

Allahü a‘lemü bi’s-şavāb ve ileyhi’l merci‘u ve’l me’āb

Mim Mim

Mim

SONUÇ

“Kenzü’l mahfî” veya “okkültizm” olarak da adlandırılan gizli ilimler içerisinde incelenen firâset ve kıyâfet ilimleri hakkında bilgiler verebilmeyi amaçlayan çalışmamıza başlamadan önce konu hakkında daha önce yapılmış çalışmalara ve eski kaynaklara mümkün olduğunca ulaşmaya çalıştık. İncelediğimiz kaynaklardan hareketle, çalışmamıza konu olan esere de ışık tutabilmek bu çalışmayı yapmamızdaki amaçlarımızın başında oldu. Elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda bazı sonuçlara da ulaşılmış olduk.

Çalışmamız çerçevesinde yapmış olduğumuz incelemelerin bir sonucu olarak diyebiliriz ki, insanoğlunun maddî varlığı olan vücudu ve vücudunun çeşitli uzuvları ile manevî varlığı olan mizacı ve ahlakî özellikleri arasında var olduğu düşünülen bağı konu edinen firâset ilmi ve onun alt dalı olan kıyâfet ilmi çerçevesinde yazılan kıyâfet-nâmeler, tıbbın benzer konuları araştıran diğer kolları gibi bir çeşit sınıflandırma olarak nitelenebilir.

Sezgi ya da tecrübe ile elde edilen genellemeler kıyâfet ilminin merkezini oluşturmakla birlikte bunlar genellikle toplumun ortak değer yargılarından, inançlarından ve geleneklerinden kaynağını alır. Bu genellemeler vardıkları sonuçlar bakımından günümüz bilim anlayışına uzak düşmektedir. Bu ters düşme hadisesi ilk başlarda modern ilim olmadığından bu anlamda olmasa bile kıyâfet-nâmeler ile dinî inanç sistemi arasında meydana gelmiştir. Bu duruma dinî inanışlar ve bu inanışlar çerçevesinde kıyâfet ilmin “falcılık” olarak algılanması yol açmıştır. Bu nedenle kıyâfet ilmi ve kıyâfet-nâmeler yavaş bir tarihî gelişim göstermiştir. Âlimler ise bu durumu çeşitli ayet ve hadislerle düzeltmeye çalışmış ve bu sayede kıyâfet ilmi kendine gelişme alanı bulabilmiştir. Bu duruma ek olarak, kıyâfet-nâmelerin vardığı genellemelerin kesinlik taşımaması ve her insanın kendine has özelliklerinin bulunması da önceleri bu ilmin fazla ilgi görmemesine yol açmıştır.

Günümüzde ise, gelişen modern tıp sayesinde her insanın gen haritasının çıkarılabilmesi ve böylece insanların kendilerine has biyolojik özellikleri olduğunun açıkça ortada olması firâset ve kıyâfet ilminin güvenilirliğini sorgulamaya zemin oluştursa da sonuç olarak insanlar birbirleriyle tıpatıp aynı olmasa bile oldukça yakın özellikler taşımaktadır. İşte firâset ve kıyâfet ilimleri de bu noktada devreye girmiş ve uzun yıllar boyunca insanların benzer özelliklerinden yola çıkarak genellemelere ulaşma yoluyla bazı çıkarımlarda bulunmuş ve bu çıkarımlar insan hayatının çeşitli safhalarında kullanılmıştır.

Bu ilimler çerçevesinde yazılmış kıyâfet-nâmelerin temel amaçları da insanların bu ortak özelliklerinin belirlenmesi ile iyi ve kötü yönlerinin farkına vararak kendini ıslah etmesini sağlamaktır. Mesela, yaratılışında bazı kötü durumlar bulunan kişilerin kesinlikle kötü huylar sergileyeceği gibi bir kural yoktur. İnsanlar farkına vardıkları kötü huylarını çeşitli kontrol mekanizmaları ile köreltebilir. İşte kıyâfet-nâmelerin yazılış amacı da insanların kötü huylarının farkına vararak bu huylarını köreltmesini sağlamaktır. Yoksa bu türde verilen eserlerin amaçları hiçbir zaman insanların kötü yönlerini ortaya koyarak onları ümitsiz bir duruma sokmak olmamıştır. Bugün için bile modern tıp çerçevesinde bazı durumların çeşitli rahatsızlıklara yol açtığı söylenmektedir. Örnek olarak, renkli gözlü olan kişilerin migren riski altında olduğu söylene de her renkli göz sahibi insanın migren ağrısı çekeceği kuralı da yoktur. Bu durum sadece ortak özelliklerden yola çıkılarak ortaya konan ancak genelgeçer bir ispat niteliği taşımayan bir sınıflandırmadır. İşte kıyâfet-nâmelerin de çalışma sistemi bu duruma benzer niteliktedir. Bu sebeple, yüzyıllardır kesin bir şekilde çözümlenemeyen ve doğadaki en mükemmel organizma olan insanoğlunu tanıma amacıyla uzun çalışmalar yapılarak hazırlanmış olan kıyâfet-nâmelerin bir nevi nefis muhasebesi gibi bir işlevi olduğu ve bu yönüyle de edebiyatımızda önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

KAYNAKÇA:

1. Altıntaş H., İbni Sina Metafiziği, Kültür Bakanlığı Yay., Ank.,2002
2. Arık S. M., Firâset ve Keramet Açısından Muvafakât-ı Ömer (r.a), Yeni Ümit Dergisi , Işık Özel Eğitim Yayıncılık, İst., 2005 ,69. sayı
3. Avşar M., Türk Kültür ve Sanatından Kesitler 1,Kömen Yay. : 26, Konya, 2007
4. Ayverdi İ., Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Mas Matbaacılık, İst., (yıl yok)
5. Çavuşoğlu A., Kıyâfet-nameler, Akçağ Yay.,Ank., 2004
6. Çoruhlu Y., Türk Mitolojisinin Anahatları, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2002
7. Devellioğlu F., Osmanlıca-Türkçe Lugat, Aydın Kitabevi, Ank., 1999
8. Devellioğlu F., Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Büyük Lugat, Türdav Basım-Yayım, İst, 1981
9. Dilçin C., Türk Şiir Bilgisi, TDK Yay. Ank., 1983
10. Duvarcı A., Türkiye’de Falcılık Geleneği Ve Bu Konuda İki Eser, Kültür Bakanlığı Yay., Ank. 1983
11. Ergin M., Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile), Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 169, Ank, 1997
12. Erzurumlu İbrahim Hakkı, Marifetname, , çev. Abdullah Aydın, Seda Yay., İst., 2005
13. Genç R., Türk İnanışları İle Milli Geleneklerinde Renkler Ve Sarı Kırmızı Yeşil, T.C. Başbakanlık AKM Başkanlığı yay., Ank, 1999
14. Gölpınarlı A., Mesnevi Tercemesi ve Şerhi, İnkılap Kitabevi, İst., 1984
15. Heyet, Kur’an-ı Kerim ve Açıklamalı Türkçe Meali, TDV Yay./86,Ank, 1983
16. İbni Kesir Tefsiri,Çağrı Yay., İst., 1988,
17. İloğlu M., Burçlar ve Yıldızname, Seda Yay., İst. (yıl yok)
18. İloğlu M., Gizli İlimler Hazinesi, Seda Yay., İst. (yıl yok)
19. İmam Gazali,Havassu’l Kur’an, Pamuk Yay., İst., 2000

20. İpekten H., Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri, Birlik Yay., Ank, 1985
21. Kalafat Y, Balkanlar'dan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları -I-, T.C. Kültür Bakanlığı Yay.,Ank., 2002
22. Kalafat Y., Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, AKM Yay., Ank, 1995
23. Kalafat Y., Türk Halk İnançları , Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 2002
24. Kaplan M., Tip Tahlilleri, Dergay Yay., İst., 1985
25. Kolektif, Drevne Tyursky Slovar (Eski Türkçe'nin Sözlüğü), Leningrad, 1969
26. Mcdonald D.B, Kıyâfet Maddesi, MEB İslam Ansk., c.6
27. Mengi M., Kıyâfet-nameler Üzerine, TDAY, Belleten, Ank, 1978
28. Seyyid Ali Paşa, Mir'atü'l-Alem, Haz. Yavuz Unat, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 2001
29. Tural S. ve Kılıç E., Nevruz ve Renkler, Ank. 1996
30. Ögel B., Türk Mitolojisi, TTK Yay., Ankara, 2003
31. Öztuna Y. – Kutlu Ş., Hayat Büyük Türk Sözlüğü, Hayat Yay., İst. 1965
32. Özyıldırım A.E., Hamdullah Hamdi ve Divanı, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 1999
33. Pala, İ., Kıyâfet Maddesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ans.,Dergah Yay.,İst., 2002
34. Sümbüllü Y.Z., “Seğir-nâme ve Seğirmek Manaları Üzerine Bir İnceleme”, Atatürk Ün., Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi sayı:32, Erz., 2007
35. Şemseddin Sâmî, Kâmûs-ı Türkî, Enderun Yay., İst., 1989
36. Türk Dili ve Edebiyatı Ans.,Dergah Yay., İst., 2002
37. Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü, AKM Yay., Ank.,2006
38. Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara, 2005
39. Uluduağ S., Kuşeyrî Risalesi, Dergah Yay., İst., 1978
40. Yerdelen C., Türk Edebiyatı'ndaki Kıyâfet-nameler ve Niğdeli Visali'nin Vesiletü'l- İrfan adlı Kıyâfet-namesi, Yüksek Lisans Tezi, Erz., 1988

41. Yeni Tarama Sözlüğü, TDK Yay., Ankara Ün. Basımevi, Ank., 1983

İNTERNET KAYNAKLARI:

1. Arık M. S., http://www.yeniumit.com.tr/yazdir.php?konu_id=404
2. <http://www.hekimce.com/?kiid=3013>
3. <http://www.dinimizislam.com/detay.asp?Aid=1714>

- SÖZLÜK -

-A-**adāvet:** düşmanlık, yağılık**aḥlāt:** 1. karışan şeyler 2. insan vücudunda farz olunan dört unsur veya**usâre :** kan, salya, safra, dalak**aḵrās :** hoş kokulu tütsü**aşkar :** kızıl**atıbbā :** hekimlik**azm :** kemik**‘ale’t-tafşīl:** daha iyisi**-B-****ba‘īd :** uzak, irak**başt :** 1. yayma, açma, uzun uzadıya anlatma 2. tas. ricâ hali [Kabûle, rahmete, ünse işaret olarak Allah tarafından tevcihin gelmesine de bast denir.]**bay:** zengin**bāz:** doğan**becidd:** 1. ciddî, gerçek 2. zf. cidden, gerçekten**bend :** kul, köle**binşar:** orta parmakla serçe parmak arasındaki parmak, yüzük parmağı**buhl :** cimrilik**-C-****cereyân:** akma, hareket etme**cibīliyet:** maya, yaradılış**cidāl:** kavga, çekişme**cūd:** cömertlik**-D-****daḵāyık:** 1. ince ve anlaşılması güç ve dikkate muhtaç olan şeyler 2. dakikalar, dakkalar**deynli :** borçlu**-E-****eblehlik :** pek, akılsız, ahmak, bön, alık**ebnā :** oğullar**ef’ī (efâ):** 1. engerek yılanı 2. s. mec. fenâ tabiatlı [adam]**en‘ām :** 1. at, deve, sığır, koyun gibi hayvanlar 2. s. hayvan gibi kimseler 3. i. Kur’ân-ı Kerîm’de bir surenin adı 4. i. bazı ayet ve sureleri de ihtiva eden dînî dua kitabı**eñek :** çene**esb:** at**eşkar :** 1. al renkli [at] 2. kızıl donlu [hayvan] 3. kırmızı yüzlü [adam]**evzân :** tartılar, ağırlıklar, ölçüler

-F-

fābil : çok gezmeyi seven

fāsīd : 1. kötü, fena, yanlış, bozuk 2.

münafık, fesat çıkaran

feh̄m: anlama, anlayış

fevt : 1. bir daha ele geçmemek üzere

kaybetme, elden çıkarma, kaçırma 2.

ölüm

fitne: karışıklık, baştan çıkarma

-G-

gammāz : ayıpları arayan

gevd̄en : ahmak, sersem

giñ : geniş

guşsa : keder, kaygı, tasa

-H-

ḥamīde : eğrilmiş, bükülmüş; kambur

ḥāşş ü ‘ām : herkes

has̄ed: kıskanma

ḥazer : sakınma, kaçınma, korunma,

çekinme

ḥāzık : hazâkatli, işinin ehli, usta, eli uz.

[dilemizde en çok doktorlar için

kullanılır]

ḥasenāt : iyilikler, iyi haller, iyi işler,

hayırlı işler

hey’et: şekil, görünüş

ḥıyre : kamaşık, donuk, fersiz

hıl̄t : 1. eski hekimlerin insan

vücudunda var saydığı : safra; sevdâ;

dem; balgam gibi dört unsorda herbiri 2.

bir şeye karışmış olan başka şey

ḥūb: güzel, hoş, iyi

ḥurda : küçük

ḥūş : 1. akıl, fikir, şuur, us 2. ölüm 3.

zehir

-İ-

İkin : sesi hoş olmayan

incerek: çok ince, nazik

inşirāh: ferahlama, rahatlama

irfān: biliş, anlayış

irlü: erken manasında

istidlāl : bir delile dayanarak bir şeyden

bir netice çıkarma, delil ile anlama

ivāz: karşılık, bedel

-K-

ḳabīḥ : çirkin, yakışsız, fena, ayıp

kābil : yetenekli

kāhil : 1. kühûlet sahibi, olgun, orta

yaşlı [kimse], 30-50 yaş arasında

bulunan [kimse], erişkin 2. hareketi

ağır, gayretsiz, tembel; durgun, râkid

ḳaḳı- : 1. öfkelenmek, kızmak 2. itiraz

etmmek, karşı gelmek 3. azarlamak,

tekdir etmek

kallaş : edepsiz, bataklık

kañgı : hangi

karavaş : carıye, hizmetçi

karīb : yakın, yakın olan, uzak olmayan, soyca yakın

kāsīd : sürümsüz, geçmez, aranmaz, helak

ker-āb : suyu olmayan arık

krkın : 1. geniş ölçüde öldürüşme ya da öldürme, kıyım 2. maktul, öldürülmüş kevkēb : yıldız

koyrıcak : koyu, koyuca

kurb : 1. yakın olma, yakınlık, yakın bulunma 2. yakın 3. tas. ezelde yani ervah aleminde Allah ile abd (kul) arasında sebkāt eden ahde vefa

kūşa- : kuşatmak, çevirmek
kūnbēd: ters çevrilmiş tas biçiminde olan bina

-M-

mekr : 1. hîle, düzen 2. hîle ile aldatma, maksadından vazgeçirme [birini]

melālet : 1. usanç, usanma, bıkmā 2. sıkılma, sıkıntı

meštūr : satırılanmış, yazılmış, çizilmiş

mey-gūn : şarap rengine olan, kırmızıya çalan

mezmūm : 1. zemmolunmuş, yerilmiş 2. beğenilmemiş; ayıp

miyān : 1. orta 2. meyan, ara, aralık 3. bel, kemer yeri, 4. şarkı ve bestelerin üçüncü mısrası

muğāyir : aykırı, uymaz, başka türlü

muḥafete : yavaş okuma; söyleme

muḥālata : 1. karışma 2. güzel uyuşma, anlaşma

muttaşif : ittisaf eden, vasıflanan, kendisinde bir hal, bir sıfat, bir vasıf bulunan

muḥarrer : 1. kararlaştırmış 2. şüphesiz, sağlam 3. anlatılmış, bildirilmiş

muḳtezā : 1. iktiza etmiş, lazım gelmiş 2. kanun icabına göre yazılan yazı, derkenar

mu‘āraza : 1. birbirine karşı gelme 2. kavga, çekişme

mübeyyen : tebeyyün etmiş, meydana çıkarılmış, açıkça söylenmiş, açıklanmış, açıklayan, bildiren

mücerreb : tecrübe olunmuş, denenmiş, sınanmış

mücerrib : tecrübe eden, deneyen, sınayan

müdevver : 1. tedvîr olunmuş, döndürülmüş 2. yuvarlak, tekerlek, değirmi 3. **eko**. yeni bilançooya geçirilen

mūn’sūm : işaretlenmiş

mūn’is : körelmiş

mürekkeb : 1. terkîb edilmiş, iki veya daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen 2. bileşik 3. yazı mürekkebi

müşābih : benzeyen, benzer

müştemil : iştîmâl eden, kavrayan, saran, içine alan

mütedennî : tedennî eden, gerileyen, aşağılayan

mütedeyyin : 1. dîne bağlı 2. borç edilen, borçlanılan 3. belirli bir dîni kabul etmiş olan

müte'allik : 1. asılı, bağlı 2. taalluk eden, ilgili, ilişkisi olan

müte'azzir : 1. taazzür eden, özür, özürü bulunan 2. mümkün olmayan, güç, zor

müteraḥḥim : merhamet eden, acıyan

müteşerri' : 1. teşerru' eden, şeri'at işleriyle uğraşan 2. şeri'at ve fıkıh işlerinde geniş bilgisi olan

müyesser : kolayı bulunup yapılan, kolay gelen, kolaylıkla olan

-N-

nahs: eti az olmak, zayıf

naşuḥ : 1. nasihatçi, öğütücü 2. hâlis, temiz 3. erkek adı

neseb: soy, ırk

nigû : güzel, iyi

-P-

Pınşır : serçe parmak

-R-

rahîm: acıyan

rıḥlet : 1. göç, göçme 2. ölme

rûkûn : can ve gönülden meyl

-S-

saḥâvet: 1. Cömertlik, el açıklığı 2.

Kadın adı

şadr: göğüs

şâdır: çıkan

saḫîm: 1. Hasta, hastalıklı 2. Yanlış 3. rivayeti doğru, sağlam olmayan (hadis)

şavma'a: 1. ibadet yeri, tekke, özel tapınak 2. Nesârâ rahiplerinin halktan inkıta ve inzivası için te'sis edilmiş olan hücre

şayru: olma, edilme, kılınma, bir

halden başka hale geçme

şûdi : daha uygun

şûrî: 1. görünürde olan, hakiki ve içtten

olmayan 2. gösterişten ibaret olan,

gösterişlilik

sebûklük : arıtılıp kalbe dökülmüş parça

setr : örtme, kapama, gizleme

silk: 1. iplik 2. sıra, dizi 3. yol, meslek,

tutulan yol

-U-

ucb: mağrur

uğrı : hırsız

-V-

vak': ağırbaşlılık

-Ş-

şâd-mân: sevinçli

şâzz: kaide (kural) dışı, kaideye (kurala)

uymayan

şecâ'at: yiğitlik, yüreklilik

şek (şekk): şüphe, zan, terddüt

şerm: utanma

-Y-

yatlu : kötü, uğursuz, adi, fena

yeynicek : 1. hafifmeşrep 2. haifçe, hafif

yoğun : katı, kalın, şişman, çok

yukarurak : daha yukarı, daha yüksek

-T-

ta'cîl : acele ettirme, çabuklaştırma

tekebbür : kibir gösterme, büyüklük

satma

tensiz : densiz

teşeyyüh : 1. ihtiyarlama 2. şeyhlik

taslama

tıynet : yaradılış, mizac, maya

ţomalıç : çıkıntı, çıkıntılı, yumru

tuv : kulak

-Z-

zâhire : dışarı fırlamış göz, lokma göz

zağferân : (tahrib ile) safran

zemâim : kötü, beğenilmeyen haller,

yerilmeye layık fena hal ve hareketler

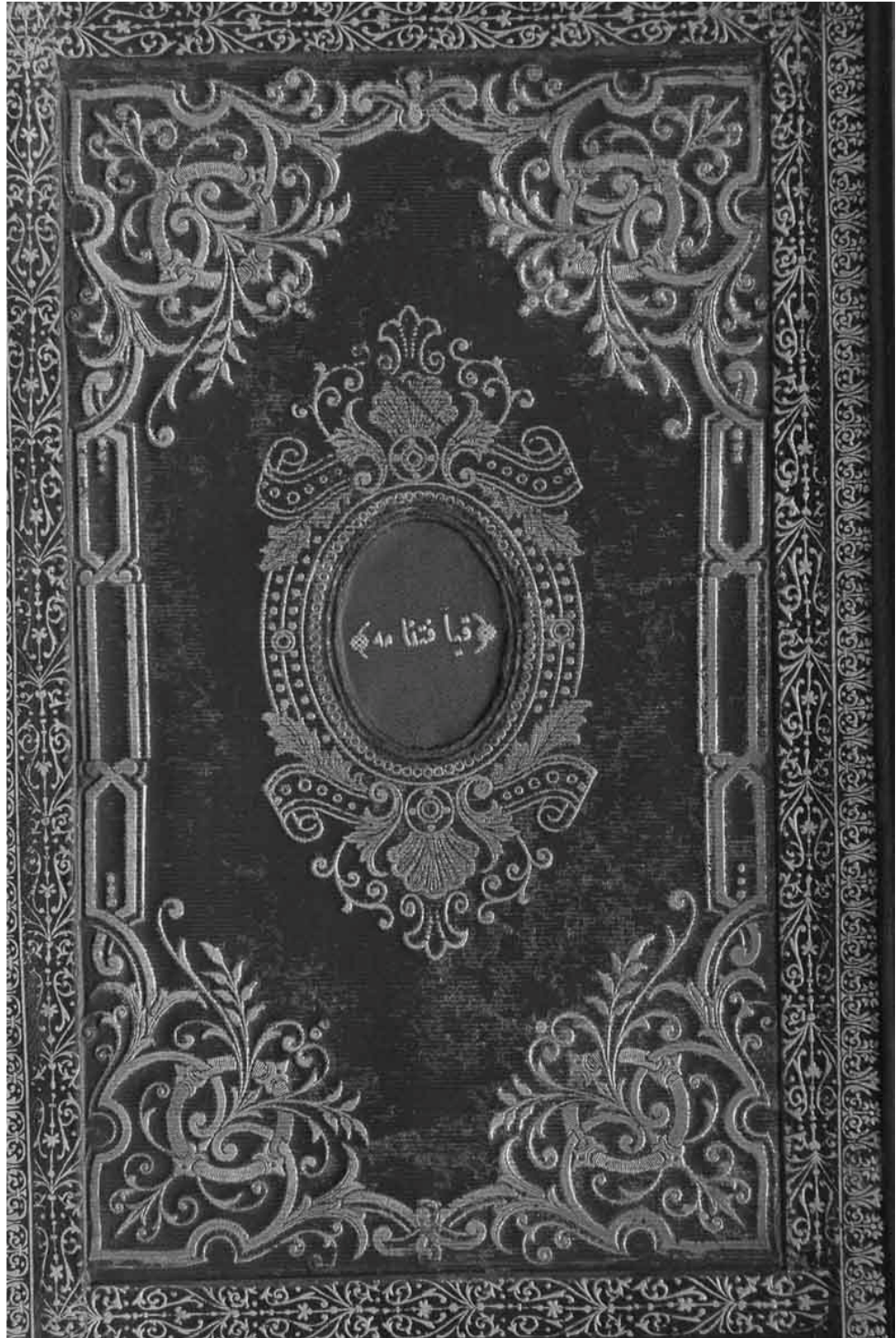
zemîme : yerilmeye layık, fena, kötü hal

ve hareketler

zinnet: cimrilik, pintilik

zîrek : zeyrek, anlayışlı, uyanık

zişt : çirkin

YA2-1373

Ders : 2/984

هذا كتاب قیافتنا

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لمن استحق لهوئیه ویتوجب الشکر لا لوهیته والصلوة
والسلام علی نبیه محمد المخصوص برسالتہ اما بعد بلکہ علم قیاف
وفراست کما بلرینک عربی وفارسی رسالہ سی تویک توجہ
ایلم و بومقدمه و بویابا و ذریہ مشتمل قیلدم قلب راسدن
تا اقدمه اعضای طاهره نک دلالت لریجون بوفصل ذکر قلدم
تایکم سندخی بو علم قیافندہ وفراستہ بورسالہ سندف
اخلاق طاهریدن احوال باطنہ و صورتدن صفت استدلال
ایدوب صفت حمیدہ وزیمہ ایلم متصف اولیاء مطلع اولیاء
بونکله عمل ایلم سن حاصل کلام هر شخصک مولودندن
وفاتنه وارنجہ باشنه نه کلور ونه کلا جک در بو علم فراست
سیبی ایلم تمام معلوم اولور ایمک کتب سیورده مسطور در که

سلاطین

سلاطین ماضی کرده و وزرای سلف کرده نصیری نی تعمیراتی می چون
 کمال انسانیه مشغول اولوب خواصلرینه امراید و ایتمش تا که نه
 ذمیه بندن صادر اوله بکایمکه اعلام ایدرسه شولقد در مال
 و منال اعطا ایدنه ای اگر کوروب سترا اید شول اصلاره عقاب
 و عذاب ایدردی و تهدید ایدر لور ک خواصلردخی بویه صفت
 لری بولقده تعجیل ایدر لور ایتمش تا که صفت ذمیه سنی حمیده یه
 تبدیل ایدوب تکمیل السون دیو امد مقدمه دلیل نقله و عقله
 بوفنون بیاتده در انسانک اوصافک و احوالک بیلک لک اوج
 نسه ایله اولور بریسی و حی و بانیله حاصل اولور نه کیم انبیادن
 موسی پیغمبر و حضوت محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم الهام
 الهی بیلوب تمنا ایدردی امتدن اوله نه کیم پیغمبر علیه السلام
 بیورد که لقد تمنی اشی عشر نبیا انهم کانوا من امتی موسی بن عمران
 و عیسی علیه السلام حبیب الله حضوتک دخی پادشاهیله بیلوب
 خبر و یو دیکه انی رسول الله الیکم مصداق لما بین یدی من التو
 ریه و مبشرا برسول یأتی من بعد اسمہ احمد صلی الله علیه و
 سلم و دخی اولیادن نیکم سلمان فارسی و ویس القزانی و دخی
 بوا یکی اولیادن غیری پیغمبر حضوتک مبارک صورتی ظاهر یو

زندن کور میوب طور دلوردی کشف کواستله اکا متابعت ایتشلر
 ایتله اما بونجیلین معرفت انبیادن و اولیادن ته کیم حبیب الله
 وارد و غیره اولز ایکنی انسانک اوصافی و احوالک بلمک علویات
 خواص معرفتله دخی میسر اولور ته کیم حکیم حاسب حضرت
 رسالتک قمر و دنده شاه اولوب و جوج عقوب قرائنده ماه
 اولاینا غل و شریعتک و کیفیئتک و ملتک بیلوب خلقه بلدک
 و دانیال پیغمبر حضرتک علم نجوم ایله عمل ایدرک احکامیه
 حکم ایدوب دیدیکه سبعة سیاره دن دور قورن بشیخسند
 بر کامل وجود معرفتله یئشه هیچ تطیری کلمش و کله جک
 اولیه دیو خبر و یوردی حضرت رسولک نبوتی یلدیوردی
 و او جیجی انسانک اوصافک و احوالک بیلیمک علم قیافت
 و فراست ایله حاصل اولور امدک بو علم قیافت سببیه عبد
 الله فی سلام پیغمبر علیه السلام حضرتک بیلوب تشخیص ایدو
 و بو تشخیص سببیه ضلالتدن فواغت ایدوب ایمان کتور
 دی اکه شکلندن و شمایلدن حاصل اوله اکا قیافت و فراست
 دیلر بلکه فراست دیلر بلکه فراست اخلاق طاهرین احوال
 باطنه استدلال ایتیمک ایچون عبادتله و اکو سوال ایتسه لره که

اخلاق ظاهری احوال باطنیه به نیجه دلیل اولود جواب ایدرد که
 نفس یا مزاج دریا مزاج نفسک التیدرافعالده هوقنغیسی
 اولودسه مزاج علت اولود ظاهرک وباطنک احوالنه ظاهر
 وباطن اکامعلومدر مزاجه بومعلوم حاصل اولدیغی وقتک
 بومعلومه طریقی در انبیا و اولیا صفتیدر بوعلم که شریقتدر
 معرفت لطیفدر عقل ایله ونقل ایله دلیللری وارددر دلیل
 عقلی اولدر که حق تعالی عزوجل کلام قدیمندر بیورد ان
 فی ذلک لآیات ودخی برد وایتده بیورد سیماهم فی وجوههم
 من اثر السجود ودخی برایتده بیورد تعرفهم بسیماهم ودخی
 ایتده بیورد ولتعرفهم فی لحن القول ودخی پیغمبر علیه السلام
 بیورد که اطلبوا الخواج عند کل حسان الوجوه ودخی بیورد که
 البرکة فی طول امتی والعظام والحكمة فی وساطة امتی والفضة
 والعداوة فی قصار امتی ودخی بیورد که المؤمن ینظر بنور الله
 ودخی بیورد که کل اشقر ماعون یعنی قلبی قتی زیاده قول اولان
 ماعوندر اما میكون قبلک ایو سیدر و امام شافعی رضی
 الله عنه دن منقولدر که بعض سفر لونده بویکمه نک اوینه
 قوناق اولدی اول کشتیک شکتی علم قیافته یا تلو ایدی

اما امام حضرتنه دخی شخصک صورتی علم فراستده مذموم
 کوردی و کوردی سیرتی ضیافتده محمود بولد یغنه ملالت
 بوردی ایتدی مکر تشیخص ایده مدم ضدی چونکه رحلت
 واقع اولدی اول کشتی نه که خرج ایتشد برین ایکی یازوب خور
 جک طلب ایدوب امامه صوندی فی الحال امامک ملالتی کتده
 کندی اصحابی تعجیل ایدوب سوال ایتدی لکه ملالت وقتده
 شادلق و شادلق وقتده ملالت ندن واقع اولدی بیوردی لکه
 فراستده بوشخص شکلندن بکا بر شبهه کیمشد چونکه شبهه
 کتدی ملالت دخی بواصل روایت سلفدن چوق واقع اولشد
 دلیل نقلی اولد که هر کیمک که فضیلتی ابنای و شرفی اول علم
 قدر نجه در امد علم قیافتده هونسنه محتاجدر زیر معلوم
 در که ارمینک معاشی مصلحتی ابنای جنسیله در محالطه و
 معامله قلمنجه میسر اولماز و بکوردخی البتده مصاحبای
 اولنجه اولو حضرت قطب الاقطاب سید علی همدانی رحمه
 الله علیه ذخیره الملوكده دیمشد که کونک کوزلو و قول قلاو
 انجه اکلاو صیچی چوق اولسه افعیدن حذر کی حذر ایتما
 کونک امدی بواصل کشیدن یوازم کیمسه نوبوصفتلور دن

غیر صفتی که موصوف در بوعلم سینی ایلله حذر ایتمک کونک که
 ضروری یتشمیه نوع بشر خصوصاً که ایکی قسمدن و بعض اهل
 خیر و امانت و صداقت او ز رینه و بعض اهل شر و خیانت و
 مکر و حیله و قسه و حسد او ز رینه در شمدیکی زمانده بلکه
 شر اهل چوقدر اهل صداقت اذ در دیملا و اولمشدر امدک هر
 کشیه لازمدر که علم قیافتی و فراستی بیلیمک و بوعلم سینی ایلله
 ایوبی یوامردن فرق ایدوب عمل ایدله لر و دلیل عقلی اولدر که
 چونکه و حوشدن و طپوردن بکلر ایچون باز نامه یا اولمشدر
 که طوعا ملوک و شافینارک و سائر یرتیجی جانور قوشلرک صو
 رتلرندن و اشکال لوندن ایوسلک و یوامرک بیلوب انلرکله عمل
 ایتمک مجربدر و مقدر در و دخی انلر ایچون اسب نامه یا زشار
 در که شو صفت ایلله متصف اولان یوکونک ات یوکونک در و شو
 صفت ایلله متصف اولان ات یوکندر دیو جمیع انلر هنرلرک
 و احوال لری بیان ایتمشدر و بودخی مجربدر امدی حق تعالی
 حیوانی اعضا سنده ایوسنه دلالت ایدر علا متلر خلق ایتمشدر
 خصوصاً انسان جمیع حیوانلرک هر قنغیسی عضونک انسان
 عضونه مشابه اولور سه اول حیوان خو پیلله متصف اولوب

بوقیك ادله سنده بریسی علی التفضیل مذکور در دخی جمیع
 حیوانات انسان ایچون مخلوق در حق سبحانه و تعالی حیوانك
 اعضا سنده ایوسنه ویرامزیه دلالت ایدر علامتو خلق
 ایدیچك انسانده اتمك طریقی اولی در زیواری تعالی عزوجل
 ولقد کومنا بنی آدم بپورمشدر که ادمك دخی الله تعالی طاهر
 اعضا سندن ایوسنه ویرامزیه دلالت ایدر سنده لو خلق
 ایتمشدر تا انك سیمی ایله ادمك ایوسی ویرمازی بلنه خصو
 صا که اوزرنیه نقلی دلیلوردن بعضی دخی مسطور در امدک معلو
 اولدیکه انسانی دخی السهامله بیلیمك انبیانك و اولیانك طالع مو
 لودیله بلمك و حکما و علماك درو علم فواستله بلمك پادشاه
 لوك و وزدانك درنته کیم اسب نامه لرو باز نامه بکری ایچون
 یارلشدر امدی علم قیافت و فواست انسانه ویرلشدر ایو
 دن یا وزی فوق ایدوب یواخوردن پوهیز ایده لوامدک علما
 کورمشلوردر که بو علمك حصولی هرکشیه تجوبه ایلله کلمشدر
 اهل طاهر دن اما رفی رادی رحمه الله علیه و اهل باطن دن
 بشخ محی الدین عوبی رحمه الله علیه غایتله سفصلوردن ایونك
 ویا ورك علاماتك ضبط ایدوب کتابلورده ثابت ایتمشلور که

خاص وعام بو علم ايله عمل ايدمه لره كشيده اسان اوله و فواست
 اهلنه كه احتياط ايتكم واجبد رتشي ص اعضادن غلط ايتمه
 بركيمسه نك ايكي عضوى شجاعته و برعضو يورك سزلكه
 دلالت ايدن عضو ارتق اولسه سن كا بها در ديو حكم ايله نوا
 كه بها در لغه دلالت ايد و عضو ايله يورك سزلكه دلالت ايدن
 عضوى معارضه ايدوب بها در لغه دلالت ايدمه نك بوسي ارتق
 كلدى حق سبحانه و تعالى كلام مجيد نده يور مشدركه ان
 الحسنات يذهبن السيئات پس بونده معلوم اولديكه بها در
 لغه حكم ايتكم كوك باقى دليل لردن دخي بوكا كوه قياس ايدوب
 حكمي غالبه در و دخي اهل فواسته شول كيمسه نك صورتند
 صفتنه استدلال ايتكم اسان اولور كه فطرت جيليتي و طبيعت
 اصليتي او زنيه قالوب موبيلردن تربيله و ناصحار نصيحتله
 ترتيب اولميوب قالمش اوله موبيلوك تربيتي ايله موبيا اولوب
 تربيت قبول ايلمه مشر اوله اول اصل كيمسه لردن صورتند
 صفتنه استدلال ايتكم متعذر اوله نيكيم افلاطون كندى صو
 رتك تصوير ايدوب شاگرد لوندن بويه ياروب و يروب
 هند حكيمارينه كوندردى انلودنخى نيمجه زمائم اوصافيله اول

صورتی توصیف ایتدیلر شاگردلری افلاطونه کلوب خبر
 ویردیلر که هند حکیمارینک علم فراستده اصلا دراستلر
 یوقدر سنک نقشدن نفسنه اوصاف ذیمه ایله وصف قلده
 یلر که هیچ برین بر سندن کور مدک دیدیلر افلاطون انصاف
 ایدوب دیدیکه حکماء هند علم فراستده ماهرلورد و حادق
 کاملو ایش زینا هر صفت که دیشلر انکه موصوف ایدر
 و لکن حکمت و ریاضته هوس ایتدیکم بوله مذمومه محمودیه
 تبدیل ایتشد و اولک تبدل الله سیئاتهم حسنات اکر تبدیل
 اخلاق ممکن دکل ایشسه انبیانک دعوتی و بیعتی کاسد و قاسد
 اوله حق ایدی بلکه قرآن بو تبدیل ایچون اولشد و اما او
 صاف مذمومه اخلاق محمودیه تبدیل ایتشمیدر دیدیکه ثبوت
 و نصیحت قبول ایدلر و اصل اوللرد در بی اصل اولان کیمسه یله
 نه قدر تربیت اولنسه قبول ایدوب مربینک تربیتی بر اوللر
 بلکه تربیت قبول ایتلر اهلنه کوره درنته کیم شیخ سعدی رحمه
 الله علیه کستانده بیورد که بیت پرتو نیکان نگیرد هر که
 بنیادش بدست : تربیت نا اهل را چون کور کان در
 کینداست امد بلکه عمل فراست صاحبی مزاجی بیلمک اوله

دیلر اکا احوال طاهره و باطنه مؤثر مزاج در و علم اصوله مقدر
 در که علم تمام بر سینه اولوقت میسر اولور که اسبابی معلوم اوله
 مزاجی بیلیمک طریقی در که ندن مرکب در و مرکبه دخی درت سبب
 کر که در بری بادی و بری صودی و بری فاعلی و بری غائبی پس
 بدنک سبب ماده سی ایکی قسمت بر قریب و بر بعید قریب
 عضوله روح دن بعید اخلاط در که قان و صفرا و بلغم و سودا
 در بونلر ابعده درت رکند در که اود ویل و طپراق و صودر
 و سبب صوری سی قواد در که حق سبحانه و تعالی بدنده یراشند
 سبب غائبه سی قوادن حاصل اولان افعالد در و سبب فاعلی او
 لد که حد اعتدال موجود اولوب بدن سلیم اولقد در چون
 حد اعتدال دن تجاوز ایده بدن سقیم اولور صاحب فراسته
 بیلیمک واجب در هر دنکی و هر خلقی و مزاجیکه نه حالده در
 و هر غذایی و هر شکلی و هر جنسی ارکک میدر و یا خود دیشی
 میدر و هر عادتکی که نه خلطی مقتضادر که هر کیمسه بوجه ضبط
 و حفظ ایده علم فراسته ماهر اولور بوز کو ایتدی کمر مجربله
 کوده در هر مسئله ادلیسی ایله بیلله لرامام فخری داری و شیخ
 محی الدین عربی رحمهم الله بونلر دن ارتق کیمسنه لرایله بیلوب کتاب

نوده اثبات ایتمشورده که بور ساله ده اکثری مسطور در بور ساله
 نیک ایجنده اولان مسائلری حفظ ایدوب ضبط ایتسه مذکور
 لری ضبط و حفظ ایتیک سوزینی علم فراستده تمام ماهر و حارق
 اولور باب انسانک ظاهرینی صورتندن و شکل شمایلدن وجوا
 رح اعضاسی معرفندن در که هر عضو کیضیتی نه صفتیه د
 لیلدر که هر عضو بر فصل ایله مبین فلنشدر فصل بیوک باش
 همت عالییه دلیلد اوردته باش صفتیک اعتدالیه دلیلد کو
 جک باش عقل سز لغه دلیلد فصل ایری صاج یوقلغه دلیلد
 یوشاق صاج یور کسز لکه و قود قولغه دلیلد چوق صاج
 یوغلوغه دلیلد و اقد چوق قیل بئسه شهوته دلیلد
 کوره نیک قیلی جوق اولغی بهادر لغه دلیلد و دیر لکه حماقه
 دلیلد قرنده و کوسده قیل جوق اولسه لکه لکه دلیلد قیل
 اولغی لطافت و ذریک لکه دلیلد فصل اودکی قول یوزلو
 جوقلوغه دلیلد و دل لکه دلیلد میانی قول یوز حیایه
 دلیلد علت سوز صادی یوز خیانت باطنه دلیلد صارو
 ویشیل لوغه و قرایه مائل یوز یرامز خویه دلیلد اسمیر
 بغدای رنگو یوز ذریک لکه دلیلد فصل کین الن که اوردته

کوه

عروق اولیہ خصوصتہ دلیلدار و تنزلکہ و کاهلکہ دلیلدار داد
 الن نادانلغہ و حستہ لغہ دلیلدار بیوک الن کاهلکہ دلیلدار و
 دیشلکہ نادانلغہ دلیلدار اورتہ الن اعتدالہ دلیلدار و قاش آرا
 سی بورشق باشند تو و نہ کلنجہ غصیہ و غضبہ الن بورشق
 قولاق دن قولاغہ زیوک لکہ دلیلدار اندہ خط الملق خصوصتہ
 دلیلدار الن یول یول اوللق لاق اور مقلغہ دلیلدار فصل فاشہ
 جوق قاش الفتہ دلیلدار قاشک یوزندن یانی الحق اولوب
 قولاق دن یانی یوکسک اولسہ کبرہ و لافہ دلیلدار اینجہ قاش
 کشادہ لکہ دلیلدار و شادمانلغہ دلیلدار اینجہ لکہ و یوغونلغہ
 و قصہ لقدہ اورتہ قاش اعتدالہ دلیلدار فصل متصد و
 بسطہ ایکن بیوک کوز کاهلکہ و کودنلغہ دلیلدار و کوچک
 کوزینجک لکہ دلیلدار اورتہ کوز و قارہ و سبک روحلغہ
 دلیلدار طومالچ کوز تیز تیز حرکت ایتیمک مکہ و خیانتہ و اغری
 اولغہ دلیلدار کچ حرکت ایتیمک و اجوب یومحق فرہسز لکہ
 وابلہ لکہ دلیلدار و کچ حرکت ایتیمک اندیشہ و مکہ دلیلدار تیز
 دہ و کجہ اعتدالہ اوللق عقلہ و فرہہ دلیلدار کوز جیاسز
 لکہ کوز لکدن اقلغہ مائل اوللق جاہلکہ و قور قولغہ و یو

دكسزلكه دليلدار ايكن قتي قره اوليان كوز ديك لكه وعقله دليلدار
 واونلج قتلر كي باقمق وكولك وفواخلق ظاهراولق اوزون عمره
 دليلدار كول كوزلو وكوجك كوزلو دتوره كن اوله حيا سزلكه ومك
 وحيله وشهوت پرستلكه دليلدار مربع چشم اولق كاهل لكه
 وعورتلره مائل اولمغه دليلدار اود كي قزل كوز غضبه وشرقو
 پاريجلغه وبهادرلغه وجماع جوقا يتمكه دليلدار كول صارويه
 مائل اوله زغفران كي جوق يراخ صفتلر اولمغه دليلدار وشو
 ومكروه وغيريسي كي يه وبه بك اراسنده نقطه لراولق شرد
 ليلدار اكر كول كوزده به بك جوده سنده نقطه لركي اولسه
 حسد وشريرلكه دليلدار اكر صغركي باقسه احمق اولمغه دليلدار
 وبه بك صاروالتون كي اولق فتالغه دليلدار وقان دوكله قزل
 كوز اغين دپرينجي وقرقنغه باقجي صغركي اوله نادانلغه وزيانه
 ومست لكه وعظمتله دليلدار شهلا كوزلوك ايق سيدر بوكوز
 نوادر مدن كندى حالنه قويحق احسان وانعامدن غيري هيج
 كيمسه يه ضروري اولميه ويشيل كوز پيروزه كي ويا كول كوز
 صارو كي اوصاف زميمه سي غايت يراخ دريا شل كوزك ويا
 خود كول كوزك قزل واق نقطه لري اولسه ادملوك مكلوسي

ویرامزی اولمغه دلیلدر اگر بیوک کونک طومالچ کوزاحق اولوب
 بعض انسانیتی اولمقلغه دلیلدر باقیسی جوقور کوزحماقته دلیلدر
 کوچوک کوز کلیسی طومالچی اولسه جاهل لکه دلیلدر و دخی شهو
 پرست لکه دلیلدر اگر کوچک کوزلی کوپرکن بربرینه دو قونور
 اغن اولسه خلقی الذائمه ویرامز صفته دلیلدر و بیوک کوزدتر
 کن اولمق یرامز لغه دلیلدر شاشی کوزلو بونکولکه و زیاده اوزا
 نلغه دلیلدر شول کوز شرم ایدیجک یردن غیری و قنده یره
 باقه غان اوله اقرانی اراستنده او طور دیغی و قنک اوصاف زیمه
 دن نه و ارایسه دیر سن یلان اولیه تجریدن اول دینلی اولمشد
 و بولمشد که خیانت ایتد کجه ترک ایت دیو اعضاسنی بربر بوده
 سه خیانتک ترک ایتیمه اگر چه عضون اوصاف حمیددن بر
 صفت دلالت ایدر و لکن الدن غیری اعضا دن یوز کوز زیاده
 دلالت ایدر یوزک احوال نفسانیه دلالتی زیاده اولدیغنه
 اوج وجهی واردیمشدر که اول بودر که ادمی اول اوله لکه انک
 عقلی و فیهی و فکر و حفظی اوله و بوقواتی معدنی دماغدن
 زیواکه باش و حواسک و فکرک و ذکرک صومعه سیدر پس
 یوزینی دلالتی بوقوا یه قوی اولود ایلکینی کمالک خوبلغه

و نقصان لغه و زشتی که در شک یوقد که محل حسن و قبح یوزد
 قلان اعضا نیک حسنه و قبیحه زیاده الثفات یتولد او جنی اولد
 که اوقانسه و یا غضبه کسه و یا سولنسه و یا ماول اولسه یوزده بر
 صورت ظاهر اولور که قلان اعضاده اولمز بو و جوهدن معلو
 اولدیکه وجهک دلاقی الدن غیری اعضادن اوجه در و افضل
 در الک وجهک اشغه ذکر ایده دذاتنا الله تعالی فصل یوغون
 و طولو بودون عقل و فهم اولغنه دلیلدر بودون اوستی یسی
 اولق حسن و خلق اولغنه و درخی قلا شلغه و عهد سترلغه دلیلدر
 بودون یای کی اولسه شره دلیلدر اوزون اینجه بودون اولق
 عقله دلیلدر یسی بودون شهوته دلیلدر و یک بودون حسه
 و غضبه دلیلدر ازدکلو بودون انسانیتی وارملکی جو قلعنه د
 لیلدر اوردته بودون خواص باطنه صحتیه دلیلدر فصل یک
 اغز بهادر لغه دلیلدر اوردته اغز صالح و متدنی و منشع
 اولوب انسانیتی زیاده اولغنه دلیلدر طار اغز چرک لکه و حیل
 کار لغه و فراست لکه دلیلدر فصل قالک طوطاغ احمق لغه
 و طبیعت یوغون لغه دلیلدر یوفقه دوداق فهم و لطیف
 طبیعت دلیلدر آق دوداق ینولوغه و یرامر خویه سترلغه
 ۱۴۵

دليدار اوشاق ديش اراسى جوق اوله نيت ضعفه دليدار ايرى
 ديش شره و فنه يه دليدار اودته ديش كوجك سويلمكه دليدار
 اكى ديش مكره دليدار فصل انجه اكك عقله دليدار يوش اكك
 تكبر لكه دليدار اودته اكك عقله دليدار فصل اكك كوسه اولوب
 اودته بويلا اولسه زيرك لكه و لطافت دليدار اكك اودته بويلا
 اولوب قالمغه مائل اولسه جوق بلوب و وزيرك اولوب مكره
 و حيله يه مشغول اولوب صكره يرامز خويلر نه توبه ايدوب انصا
 فه كلوب مشرع و مقدين اولوب عدل اوزر نه اولغه دليدار دكره
 صقال كه قره اوله ايولك دليدار يوفقه صقال فهم و لطافت
 طبعه دليدار جوق صقال طبيعت يوغنلغه و حشوته دليدار
 اوزون صقال قلت عقله دليدار قويرحق قيل ايولكه دليدار
 فصل انلو يوز كاهل لكه دليدار انلو يكا ق طبيعت يوغنلغه
 دليدار اوشان يوز لولك حيايه دليدار انز يوز فهم و همته
 دليدار قتي دكرى يوز كاهل لكه دليدار زياده كوجك يوز خو
 لغه دليدار اودته يوز ايوايشلره دليدار اجيق يوز ايو خلقه
 دليدار اكشي يوز يرامز خلقه دليدار و دخی چركنك دوزنيز
 لكه دليدار چوره سى شيشك يوز غضبه و يرامز خويه دليدار

فصل بیوک قولاق جهله و کاهل لکه و بهادر لغه دلیلد و اوزون
 عمره دخی دلیلد و کوچک قولاق حسته لکه و غفلته دلیلد و
 زون قولاق حفظ و غفلته دلیلد فصل اوزون بوی شاد لغه
 و مبارک لکه دلیلد اما غفلتدن حالید اوردته بوی حکمت و
 زیوک لکه و باطل صفتلرک اعتدالنه دلیلد قصه بوی دشمن
 لکه و قسته یه و کینه و عداوته ویرامز لغه دلیلد فصل یوغون
 اواز بهادر لغه انچه اواز نرم اوله یود کسر لکه و حلم و ایو خویه
 و قود قاق قلغه ویرامز لغه دلیلد اوردته اواز اخلاق حمیده یه
 دلیلد اکن اواز خسته و تکبر لکه دلیلد الحق اواز غظه دلیلد
 خوش اواز عقل از لغه دلیلد یوجه اواز اونیلی که و تیز سولیمک
 ایومکه ویرامز خویه و غضبه دلیلد تیز تیز سولیمک تکبر
 لکه و تیز فهم و اوهجک لکه دلیلد اوزون نفس یوجه هسته
 دلیلد و قصه نفس ضعف باطنه دلیلد غنلو اواز حسده
 و سوز و کین اولمغه دلیلد فصل یو مشاق ات فهم و لطافت
 طبعه دلیلد و قتی ات ضعف فهم و کسافت طبیعت دلیلد
 اوردته ات ایو لکه دلیلد فصل چوق صبح غصه سزلغه
 و مخافته و کیمسه ایشنه راضی اولمغه دلیلد از صبح فکره

وغم و حزنه دليدار قتي ضحك حياسز لغه و سفاخته دليدار
 فصل قصه بوي حياسته دليدار انجه بوي ضعفه دليدار اوردون
 بوي انجه اوله يوز كسز لغه دليدار واحمقلغه و فرياد ايتمنه
 دليدار بپوك يوغون بوي غصب واحمقلغه دليدار فصل بپوك
 صدر كا هل لكه واحمقلغه دليدار كو كسي جيقوب اولسه شاز
 لغه و قتي يوز سز لكه دليدار نه انلو و نه اوزون و نه يوغون
 اوله معرفته و حلم و صاير و لغه و احسانه و انسانته دليدار
 و كو كسي انوز تحته كي اولق زيرك اولوب و طوقديغني ايشده
 دون همت اولوب باسته جيقيموب اوردته حال اولغه دليدار
 فصل كوچاك قارين عقله و فهمه دليدار بپوك قارين تكاح
 جو قلغنه دليدار فصل يصي ارقه قوته و غضبه دليدار اكره
 ارقه يوانر خويه دليدار طوغري ارقه ايو خويه دليدار اينجه
 يغون عقل ايو لكه دليدار اكره يغون فكر و زيرك لكه دليدار
 فصل بيل اينجه اولوب كو كسندن ياني يصي و قصه اياغ جانبلي
 اوزون اولسه غايت قوتلو اولوب و يوردكن اولغه دليدار
 و بيل اينجه اولوب كو كسندن اشغه سي اوزون و اشغه سي و
 يوقاروسي برابر اولوب اينجه لكه غايت بپوكلكه و شاد لغه

ولطيف سوز لکه دليلد اگر بيلک اکولری معتدل اولسه نفس
 قوته دليلد اگر بيلک اکولری اعتدال اوزده اولسه نفس ضعفه
 دليلد فصل اگر قول و بالدد اوزون اولسه عطايه و کبره و
 منصب سوکوسنه دليلد اگر قولک اشاغيسي يوقاروسنه موا
 فق اولوب انجه اولسه زياده قابليت و معرفته دليلد اگر اشاغيسي
 انجه و يوقاروسي يوغون اولسه قوته دليلد و درخی جهل مرکب
 لکه دليلد و اگر اشاغيسي يوقاريسي يوغون اولسه قابل لغه و
 يورک اولمغه دليلد فصل و اوزون پرمق تير فهم و سخاوت و دليک
 اگر طوغری اولسه و اگر اوزون اولوب ات من اولسه يعنى اردنه
 قيقى اولسه اولمزيره ال اوزاروب لاف اوردمغه و ادنی نسته حق
 سزه دليلد و اگر طوغری اولوب حماقته دليلد فصل اگر ات سوز
 وسط اولسه زکاته و سخاوت و قوته دليلد اگر کوتک اولوب اولو
 اولسه انجه لکه و يوغونلقد براب اولسه بعض سخاوت و انسا
 نينه و حليم اولمغه دليلد اگر طونق يوفقه و سيلکه مائل اولوب
 لفاق اوله بعض کماله و حسده دليلد و قصه پرمق کورن لکه
 دليلد اگر ايه قصه و برmq اوزون اولوب زيرک لکه دليلد
 و دلولکه و سخاوت دليلد و اگر ايه قصه برmq قصه اولسه

حسته لکه

حسته لغه دليدار اگر قصه اولوب اوزون اولمقده بومق منا
 سب اولسه فکرو فراسته وحلمه و قلبك ترجمه دليدار و اگر
 بادمق اوزون وقصه اوچي کندون یوغون اولسه حوصه و حما
 قنه و بعضا نسانیه دلالت ایدر و اگر ایا و بادمق یو مشاق اوله
 عقله دليدار و اگر مدور اوله علمه و حلمه و صبر سزا اولوب
 حد ندن متجاوز اولسنه دليدار و اگر سبوك لکه مانل اولسه
 عدل و انصافه و سخاوت و فکوه دليدار و اگر بادمق خورده
 اولوب اردینه اگری اولسه بعض کمالات و ادراکه دليدار و لاق
 ايله عبت یوده سخاوت و فکوه دليدار اق طوناق مبارکدر
 اگر قالک اولسه عیب بودر ناق یماند الک پار مقلوک و یا اعتك
 باقي احوال الی آشاغیده خطوطك ذکر ایدوب تصویر ایتدیکنز
 یوده ذکر ایده د زانشا الله تعالی فصل اگر ذکر انچه و اوزون
 اولوب اگری اولسه مترحم القلب اولوب حقد و حسدی اولوب
 اهل وقار اولغه دليدار و اگر انچه اولسه ذکر طوغری اولوب
 قلت جماعه و لطافت عقله دليدار اگر یوغون و اوزون اولوب
 جماع و قشده غایت لذت بولوب حماقت و جهرله دليدار و اگر
 قصه اولوب یوغون اوله شهوت پرستلکه و غفلتله دليدار

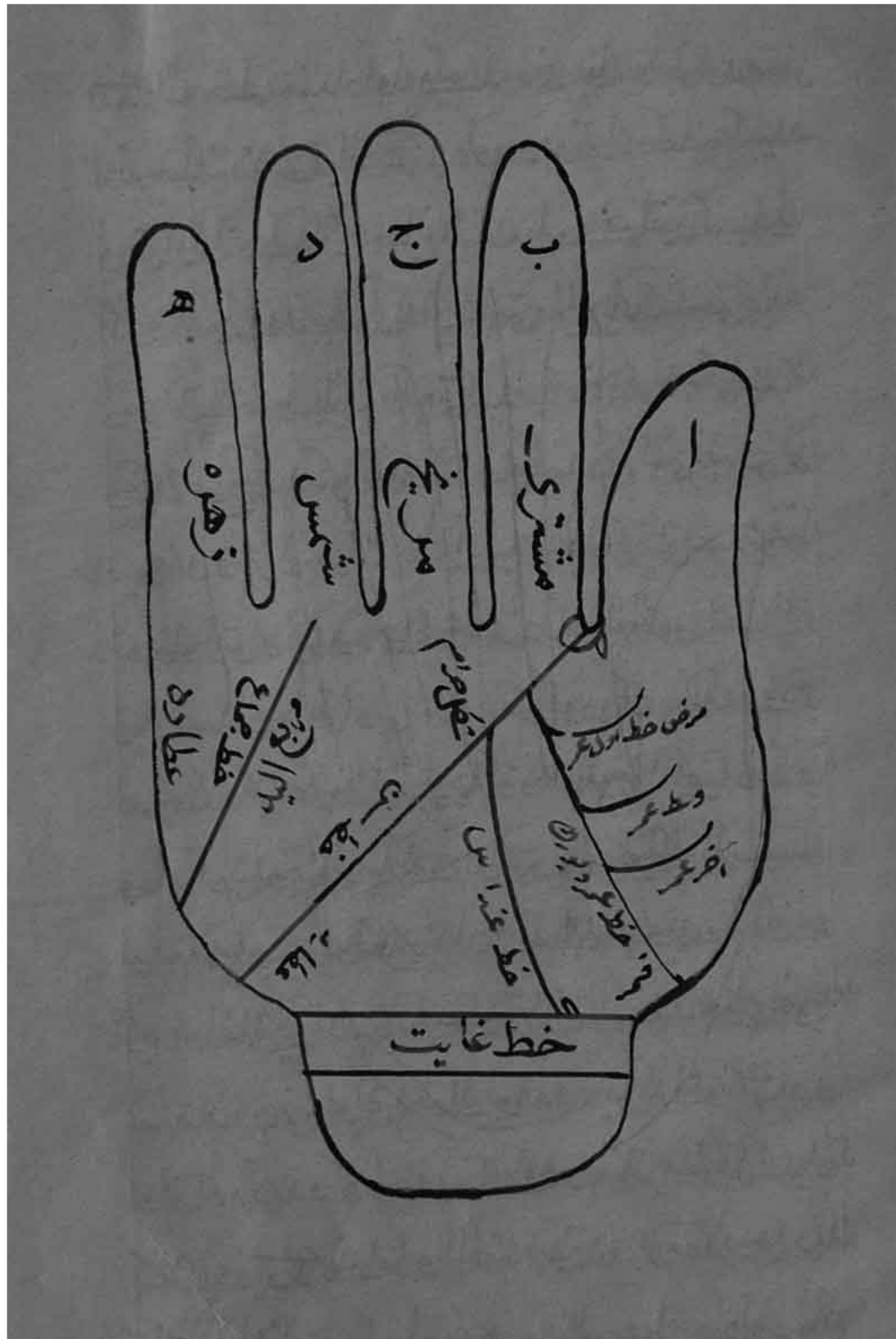
ولاق اوروب اوز عینه مطلع اولیوب هر شئی عناد ایتکه دلیلد
 واکر قصه اولوب اینجه اولسه غایت ذکی و اهل انصاف اولغه
 و عناد ایتیموب اهل تشیغدن قاجسنه و زیاده جماع اولسنه
 دلیلد فصل اگر ذکر واسع اولسه یعنی بیضه سی بون اولسه
 حیا سزلغه دلیلد و بیضه کوجک اولوب خورده اولسه
 عقله و حلمه دلیلد و اگر قاتی ظاهر بون و ایچی واسع اولسه
 حماقت و کاهل لکه و بعض معرفته دلیلد و اگر وسط الحال
 اولوب حیانت طاهری و باطنی یو خویله دلیلد فصل ایاق
 آلو وقتی اولق فهم تاولغه دلیلد و اگر ایاق قتی بون اولور
 ایسه قوته دلیلد و اگر ایاق اوکن اوشق اولوب وقلان
 اندام اوزده اولق شاد لغه دلیلد اگر بارمانی سرما شق
 اولوب یوز سز لکه و قباحته دلیلد ایاق و طوق سکر لو اولق
 قوته دلیلد اوکجه اینجه اولق کوکل یرا نلغه دلیلد اوکجه
 یوغون اولق قوته دلیلد اگر آ یاغک باش پر معندن کو
 جک پر مغه و اینجه بر بردن اشاعی یعنی عدل اوزده اولوب
 سخاوت و صافی قلبه و اهل انصاف و ذکی اولغه دلیلد اگر
 بون پارمق اورتیه پاد مقدن قصه اولسه معرفتی و غضبی

تیز کلوب کیمسنه دلیلد و باش پاد مق مد و اولوب طرفه
حالی طرفی جانبی اشتقاق اولسه پاد مقار طرفی جانبی یوکسک
اولسه ذکاوت و سخاوت و غضبی از اولوب تیز کلوب کچ کیمسنه
و فکره و بعض مکره دلیلد اگر بونک عکسی اولسه بجه دلیلد
امک اگر قصه اولوب سؤدی اولسه بهادر لغه دلیلد و بعض
ایا مده کرامتله سخاوت دلیلد امدی بلکه برمذمه ایله بریان
فصولک باشند ایا غه و آنچه هر فصل ایله بر عضون فصولک
و علا متلک بیلدیروب و انک دخی بعض علامتک ذکر ایتدیکمز
د نصیره دست کفه متعلق اولان رساله دخی مستقل بود رساله
قلوب بونک اخونده ختم اولدیغنه سبب بود که کفک
دلائلک سائر اعضا ناک صفت حمیده یه و ذیمه دلائلک
اکثر واضع و افصح اولدیغنه اجلدن ال ایچون مستقل بر مقدمه
القی باب تصویر ذکر ایدوب بعضارنده ال اقسامک و الخطایک
ادلرینی و آلک نشانرینی ذکر ایدوب و بعضارنده دخی جماع و
غدا و عمرو باش خطرا ایله ادم یلایرک و جزئیات دلائلک
ذکر ایدوب و ایانک ایچنده اولان خطوطن کوچلری اسان او
لیغجون تصویرلر ذکر اقدم امک الن سائر اعضا لودن دلائلی

زیاده اولدیغنی سببی بود که عبادات و حسنات و خیر وجهه
 معاش اولسون و هر عضو الله محتاج در انسان دخی صفت
 حمیده ایله متصف اولور لایک اولماز ایسه اولور لایک شمدیکی
 زمانه دخی صفت حمیده و ذیمه بی بیلمکه سائر اعضا لردن
 بوکا احتیاجی ارتق اولد حتی کور مزی سنکه برکیمسه قول و
 قواوش لور اولسه ان کور مینجه اولور لایک اول زمانه صفت
 حمیده و ذیمه کور مک ایچون ان کور لر لایک اول زمانه تقا
 ید ایدوب کور لر الا اصلن بالمولود دخی بود که سائر اعضا
 بی کوز هر دایم کورده مزال دایم کوزک منظور یلد حق سبحانه
 و تعالی آدم اوغلا فی الله اولان صفت مذمومه لینی کوروب
 صفت حمیده به مبدل ایچون ایتشد هر ناس بر برینک ان
 کور مک آساند سائر اعضاسک کور مکدن الک خطوطی
 کوروب یران صفت لو کشیلردن احتراز ایتسون ایچون الله
 علامتار چوق ایلدی زیر الله اولان خطوطی کراب دکلدر
 علامتار ایچون وضع ایتشد خصوصاً بنک ال بر اید جمع
 اولنسه برنده کی مغایردد زیر حق سبحانه و تعالی یدی
 کوب سیاده انسانک ایکی یوز قوق سکا اعضاسنه مؤثر
 قلم

قلمشدر که آدم طوغدنی و قنک اول کوکب سیاره نك احوالک
 نه اصل بولنور ایسه اکا کوره اعضانک احوالکری اولور امد
 مولودی حیثه کوکب سیاره نك احوالکری معلوم اولوب
 قنکی کوکبد کوکبی قنغیسیدر بیلنور و سائر احوالکری دخی
 تمام معلوم اولور امد بلکه مقدمه ال اقسامک والخطوطک
 ادلونی بیان ایدر باب اول الک نشانه دلائلک واحکامک بلایر
 باب دوم الک جماع وغدا خطرونیک دلائلک بیان ایدر نفس
 طبیعتیه متعلق در باب سیوم و عیون خطک دلائلک بیان ایدر
 که نفس حیوانیه متعلقدر باب چهارم باش خطک دلائلک
 بیلدیور که قوای نفسانیه متعلقدر باب پنجم ادمک طالعنی
 یعنی النده اولان خطردن بیلدیور باب ششم جزئیاتی دلا
 لترینی بیان ایدر و نیجه سیرلر بیلنور که اهلی قشده مشهور
 لورد مقدمه بلکه درت پار مقلرک اوچر کوکله و ادر و
 اوجه نقد پار مقدر کیور ایسه اول کیون بار مق حکمنده در
 باش بار مق یوکسکدر کوکبه یعنی دخله نسبت ایشدر و یوکا
 ایر مق دیو ادر ویر مشدر و یا تده که شهادت بار مغیدر مشر
 حکمنده در ب بار مق دیو ادر ویر مشدر و یا تده کی اورت

پارمقد در برنج حکمنده در ج، پارمق دیوآد ویرمشلودر
 ویاتنده کی پارمق که اکا عربجه بنصردیولر شمس حکمنده در
 د، پارمق دیوآد ویرمشلودر سرچه پارمقد در زهوه حکمنده
 در ه، پارمق دیوآد ویرمشلودر و اوجک اخونده که کجک
 خط که قول طوقدن یکا قولی ادقوی کتشد غ ای ت خطی
 دیوآد ویرمشلودر و اوب بر پارمق اراقنده ایکی خط برسی
 خطی طوقدن یکا وارد در و بو خطک یورک و عمر خطی دیو
 آد ویرمشلودر و برسی ه، پارمقدن یکا وارد در باش خطی
 دیوآد ویرمشلودر قول طوقدن او جینی بر خط جیقر بر طرفی
 باش خطنه و بر طرفی عمر خطنه اولشوب بونوا ایله مثلث شکل
 باغلا اکا غدا خطی دیوآد ویرمشلودر، باش و عمر خطنه ایته یکی
 زاویه ل، دیوآد ویرمشلودر م ه بر مغنک دیندن بر
 بیون خط یقروپ پارمق طوقدن وارد جماع خطی دیو
 آد ویرمشلودر و جماع خطی ایله مل الن مربعی دیوآد ویر
 مشلودر و غدا خطک اوزون لغنه اولان طرفی عطار در در
 و عمر خطک صاع یاتنده که سطح قمودر بو صورت اوزده عمل
 اولنه نیجه که بونده لازمدر و اعلم الله

امك بلكه خط معیندار اوله ویمنده دخی بونك واجزالری متصل
 اوله خطك دلالتی زیاده قوی اولور و بونلك حكمنك عكسیدر
 ودخی اولوك حكمی اكثری صاغ الدن بلنور و خاتون كشیلك
 اكثری صول الدن بیلنور كه ادر طبیعتی صاغ یانك طبیعتی كسیدر
 و خواطینك صول یانك طبیعتی كسیدر و دخی الملوك حكمی ایتدبكك
 وقتك مزاج كندی حالنده شرط اولمقدرد كه كشی قفمش و
 صومش و جوق حركت ایتمش اولیه واللك كیفیتی نسنه طومغه
 تعین اولمش اولیه و دخی الله معتدل هواده كورمك شرطه
 زیاده صادق و ایتی اولیه نكه بنض كورمكه شرطدر و دخی
 هر كیمكه حكم محكومك اعتبارینه كوره اوله یعنی اقلیمیة و عدالینه
 و عادتارینه و تمناارینه كوره اوله بر یهودی طالعی كه سلطان
 اولمغه و یا وزیر اولمغه دلالت ایتسه اول یهودی سلطان و
 وزیر اولمطلق یوقدر وزیر یهودی طالعه سندن احكام بخومه
 سلطان و وزیر اولمطلق احتمالی یوقدر زیرا كه احوال الله ادرنی
 اولمق اوزره در كور فرمیسك كه هر مللك مشقل كندیلرند
 بلكه و وزیرلر و ادا بوطائفده یوقدر بو تقدیرجه دیمك
 كوك سلطاندر و وزیرلر و بلكه و اغالر مصاحبی اولور ناكه

بهودیلر اعتبارینه کوره کندولره نظر سلطان و وزیر کی اولور
 و جنسی حکمنده کوره سنکه چوقیشامق دلالت یاشامیه دیمک
 بوقدرکه پتمش و یاسکسان یشایه اما اقلیمده کوره که اکثر یا قوق
 یشایه دیمک کورکدر الرقوللرایله اولقدرد اوزون اولسه که حتی
 ادم طوغری طوویجق دیزلرینه یقین یئشه یورکن قوتنه و بودک
 لکنه وجود لکنه و عزتته و نفسی ایلوکنه و فی الجماله اخلاق
 حسنه یه دلالت ایدر اگر قوللری قصه اولسه ایله بونک صاحبی
 قتی غوغاجی و قورقاق درکه دستطالیس کتاب فراستده در
 ایتمشدر حکیم راضی قوللری قصه اولان کیمسه ناک نفسی انجه
 لکنه و اشهراسن حاصل اتمه سنه قوی اولدیغنه دالدریشده
 که قوللر او یلوعک یار سنه رک یلشسه یا عزنسنه یه اختیار
 ایدوب کیمسه ایله مخلط اولدیغنه دلالت ایدر و حکما درخی
 دیمشد که قجن برکشی الکرک اکایا نلرینه طوغری اوردتسه اگر
 کوبکندن التک ج بارمقنک باشی طرفی اوزون کسه کوبکندن
 ایامتنک اوردته یارمقندن اوغری اولمغه دلیلدر میان ناسده
 مشهور مثلد که اوغریه الی اوزون در دیولر و کوبکندن
 ایانغی طرفی جانبندن ایکی طرف جانبی اوزون اولمق دن کنایتدر

اگر برکشید عادت اوله که یوریدیکی زمانده او جن یومیوب
 قولن صاله صاله یوریمک اثالونده تیز و بجد یورسه تیز مراد
 اولدیغنه برکیمسه نك بونسنه یه یاشد یغنی وقتک الی دتویه قا
 قدیغنی وقت تیزجک ساکن اولسنه دلیلدر نادر الهندا یتدی
 قجن الراجل دیغنی وقتک ب ج یار مقلم متصل اولسه اراغنه
 ایدنلق کورنیه قوجلقنه دریلکی حضورنده اوله اگر ج د
 یار مقلم اراغندن متصل اولوب ایدنلق کورنیه عمری آخر
 دریلکی حضور یله اوله قجان کیم یار مقلم جمعسی مطابق اولوب
 اراونده کورنیه دائم ایلکده اولوب خوشلقده اوله اگر یار مق
 باشلر قتی یوغون اولوب ائلوا اوله عمری رحمت و امکه کج دیکنه
 دلالت ایدر اگر یار مقلم ادرینه قتی اولوب ارا الی قوجه اوله
 درویش ادمیله محتاج اولغنه دلیلدر اگر الی بیوکلکی کوده یه
 مناسب اولوب وهم بعض احوالی بعضیه موافق و مناسب
 اوله طبیعتک و خویارک لطیف لکنه و خوشلقنه دلیلدر و
 عکسی دخی بونک عکسیدر اگر الی کوره قتی بیوکل اولوب
 کوده سی انجه اولسه مزاج مراد تنه و جوق سوپلیه کن اولدیغنه
 دلیلدر جالینوس حکیم ایدر که ایاغک بیوکلکنه دلیلدر اگر الی

قصه اولوب يارمقش دخی قتی قصه اولان الله كوره فشه و اوغش
 اولديغنه دليلدر اكر الله قصه اولسه كوره نك اعضالرينه وكنك
 اعضالرينه كوره قوتلو و بخته و زيرك اولمغه دليلدر اكر عورتله
 كفلري قصه اولسه مزاجله كبی اولور او غلنی زحمت ایله طوغی
 زيركه اول موضعك كيكلكی مقدار دركه اورتیه يارماعتك اكنك
 فصلندن غایت فصله و ارنجه اول ايكينك كيكلكی برابردر و
 ايانك اوردونلغی ايكی اول قدر در اكر اوج اوزون اولوب يار
 مقش بوغون و قصه اولسه اول زنده لكه و كاهلكه و غوتسز
 لكه و بالغی مزاجه حقاو اولمغه دليلدر اكر اوجلر و بارمقار
 اوزون اولوب بربرينه مناسب اولچق صناعتلر پيلمكه زيرك
 اولوب و اوغولفده دخی زيرك اولمغه دليلدر اكر يارمقش
 تحريك ايتك عادتق ايسه مخالف و يراخ فكر لرايتد يلكه دليلدر
 باب دوم جماع سول خطلرينك دلائلريني بلديور اكر جماع
 خطك رنگي قول و متصل و بيوك اولسه جماع اعضالرينك
 خوشلغنه و ايوخويلره دلائل ايدرد و اكر جماع خطی باش و
 يورك خطله ايله متصل اولسه كه حتى بونلك اوچندن مثلك
 كی اولسه بونك صاحبی اولقدر مخاطريه و قود قويه روشو

اولاً که کندیدن پشیمان اولوب نه اوله ایدک طوغه یه ایدم ریه اکر
 بو خطک بوداقلردن حالی اولوب ب پارمغک دیننه دک
 وارمیه نصیبسز و اما نسر و جراحتیه دلیلدار اکر مذکور ب پار
 مقنک دیننه دک واره و انده محکمینه و او جنده اول طرفدن برد
 بوداقلرینه ایرمغک دیننی کوزمه ده سعادتلو و دوللو و جو مرد
 ارم اولغیه دلیلدار اکر بو خطک ایافاکی بوداغی باش خطنه و له
 سه لر یلانچی و الداتی و ادمارک یوزینه کویجیدر اما اریجه مسا
 وی ایتمه دلیلدار اکر بو خطک عمری خطیله متصل اولوب الیر
 دن زاویه حادث اولسه باش خطی اولسه تیوجک باشی کسیاوب
 یا خود بپوک بریسی اولغیه دلیلدار اکر بو خط باش خطنی کوزتسه
 اولوم قور قوسنه دوشمه و چوق قایمغه دلالت ایدر :
 خصوصاً که خط قول اوله اکر بو خطک طوغری و موزون بو
 داقلر اولاب شهادت پارمغک دیندن یکا واره عوت
 و مرتبه بولوب مال حاصل ایدوب اربلو و اقارندن جقمده
 دلیلدار اکر بو خطک اوجی اود ته پارمغک الته دک و ارسه
 قطعاً غوغا سز و ملا متسر اولمیه اکر بو خطک اوزرینه پار
 مغک دیننه یقین یوده ایکی بولنه بریسی ب شهادت پارمغک

دینه واره و برسی اوزرینه اورتیه پادمغ دینه واره دلات
 ایدر ائک دیریکی کسمیه فکر سز یعنی حق سبحانه و تعالی صانع
 یرون دزق ویره اما عودت لایله زند کائک اولیه اگر بو خطک
 اوجی همان اورتیه پادمغ دئ واره عمری مخاطره نرو و حتمیلد
 زحمت جکوب واد بلوا و لمغه دلیلد اگر بو خطک اوجی یاربودا
 ب دج پادمغ ادا لغنه تمام جیقه اسره الدن و یوکو عو
 طوغرمق اوزرینه هلال اولدیغنه دلیلد اگر که بو خطک صا
 بیوک و قزل اوله اما بو خطک س ل بعض کیمسه لوده موجود
 اولوب و بعضده معدوم اولمق ادمک احوال مختلف اولدیغی
 سیدندد اگر بو خطک بیوک و دنکی مقدر اولوب متصل
 اولقدد باغریک و معدنهک خوشلغنه و فرح اولمقلغه دلیلد
 اگر بو خطک دنکی شفاف اولسه و اخروی اولیه معدنهک و
 یا خود یا غرون ضعیف لغنه دلیلد اگر بو خطک موضعندن ظا
 هر اولسه بالغی مزاجه دلیلد اگر بو خطک اوزرندن یا خود
 یاسته کوچیک نقطه جیقار بولنسه طبیعتک قبض لغنه و اغر لوه
 دلیلد اگر بو خطی آیانک مقدار نجه بر غیر خط کسه معدنه
 حاصل اولور خسته لغاره دلیلد اگر بو خطک عمر خطک یاسته

زیاده قبول اوله معده دن حاصل اولور باش اغویسنه دلیلدر اکر
 باش خطینک یاسته قبول اولور ایسه کوسک زخمترینیه یارق مرضه
 دلیلدر باب سیومر بویابده عمر حدنی و عمر نده واقع اولان امر
 ضلعه بیان ایدر بلکه عمرک اوزونلغی و قصه لغی عمر خطینک او
 زونلغنه و قصه لغنه کوره در عمر خطینک ابتداسی م طرفدن
 در اوسطا طلبین حکیم کتاب چوتنده دیمشد که ادمک الله اوج
 خطرو ادر در بونک اولسه عمر اوزونلغنه دلیلدر عمر نده واقع اولان
 مرضلر بوجمله دلات ایدر که بو خطی نقدر خطلو کورسه اول
 خطلو قدر حسته لقلو واقع اولان اشاعیده موسوم اولان شکله
 معلومدر س خطی غایت خطنه ایرشسه برکشینک عمر اقلما
 وعادتلونده غایت چوقیشامق قدر یاش یاشیه اکر عمر خطنی
 کسر خطلو طرفنه باقنسه یعنی بو خطک ابتدا سنده ایسه اول
 قدر طوعدیغی وقتک مرضه یقین اوله م طرفنه قتی یقین
 اولور زیاده کوچک اوغلان ایکن حسته اوله اکر س طرفنه
 یقین اولور ایسه پیرلکنده حسته اوله اکر م س اوردته سنده
 اوله اوردته باشنده ایکن حسته اوله اکر س طرفنه یقین ایسه
 پیرلکنده حسته اوله اکر م س اوردته سنده اوله اوردته باشنده
 یکن.

ایکن حسته اوله و قس علی هذا اگر کسر خط یو قدر م س خطی
 زاویه سی قائمه یقین قطع ایسه اولقدر خسته لغی زیاده اوله حتی
 که زاویه قائمه او ذریه اولسه اولوم مخاطره سیدر اگر کسر خط
 نه قدر بولک و اوزون اوله اولقدر خسته لق اوزون لغی و قوتی
 اوله اما مرضک سیمی کسر خطک کلدیکی ویندیکی یوردن معلوم
 اولود اگر عمر خطک یوغون لغی باش خطدن طرفه یقین متغیر
 و نصیحتیلیدر اگر بو خط باش خط طرفندن یکا ایسه یوغون
 لغندن ادرتی اوله هر کشتی ایله دوست اولوب و ایو نصیحتار
 سوزلو و پرور اولغه دلیلیدر اگر س طرفندن یکا بونجلین
 بوداقلر اولسه ددویش اولوب قولر ندن یلان سوزلو سولیکه
 دلیلیدر اگر م طرفندن بونجلین بوداقلر بتسه صاحب مال
 و صاحب غوث اولغه دلیلیدر اگر نقدر م طرفندن یکا اولسه
 و انجلاه اولقدر عقل زیر کلکه دلالت ایدر اگر بو خط طر
 فندن یکاده اولان قریلغی طرفندن اوله قریلغی ندن ادرتی
 اولود سه اسرکه دوکده دلیلیدر اگر بو خط م طرفندن یکا
 بوداقلر بیتسه فکولری یا خود نصیحتیه متغیر اولدیغه
 دلیلیدر اگر بو خط لدن مثلث مل س ایچنده بونک کی

اگر عمر خطی بر کجول خط کسنه قول طرفنه طوقنه طوغرسنه
 کیده ببول مخاطره یه اوغرمغه دلیلد اگر بوخطندن مل خطی
 ایله طوقنیدی یوردن بر خط جیقهسه مل خطنه ایرشه و اشاغنه
 نفسه دلالت ایدر که او قدن یراسی اوله کولدر که اگر مل نقطه
 یه یقین ایکی خط اصاغ یا تنده اوزونلغنه اولسه لردلالت
 ایدر که کندی طبیعی اولومی اوله یعنی طوغنیدی کی اولیه اگر
 عمر خطن صول یا تنده ایسه طبیعی اولومی اولدیغنه دلیلد
 باب چهارم باش خطی طوغرم اوله زهنک و دماغن خوشلغنه
 وایو خویله دلیلد اگر بوخط اکی اولوب یاره یاره اولمش
 اوله اوغرم اولغنه و قایمغه دلیلد اگر بوخط خطنه یقین
 وارسه اکسلیکنه دلیلد اگر غایت خطنه باش خطی یا پشه
 ایوز دیرویرا منصبه دلیلد اگر بوخط اوزون اولوب و
 پارمقار دینه یقین بته قوته و عمر اوزونلغنه دلیلد اگر
 بوخط قصه اولسه یرا منخویه دلیلد اگر بوخط اولقدرد
 قصه اوله که اورتیه پارمق مقابلسنده دوکنه ایله واریسه
 قتی ایکت ایکن اجل یتنه و خصوصاً که اوزمانن اورتیه سنه
 طوغرم دوکنه حاج کی اوله اگر بوخط اوجنده ایکی کوجل

خطری یا پیش از اوله دموردن کوده سنه یاده اوله باب پنجم املک
 یلاییزی طوغدیغی ساعتی بیلمسه مزاجدن و احوالدن فراستدن
 والیرک خطروندن و اشهاد ایتدی کی سنه لردن بیلنور اما الان
 الوندن بلنتی ذکر ایدلم اولکم یلاییزی زخلدر الیرک نشانی
 بپولکه اورتقه یار مقده ارتق خطروارد در خصوص ال اوردن
 لغندن یعنی غایت سطحندن اوچندن کج و ج یار مغه دك
 کلور اولکم یلاییزی مشتو در ب یار مغندن چوق خطرو
 اولور خصوصاً که جماع و باش خطرو بود اقلندن یوجه
 یار مغن دینبه دك واده لو انک یلاییزی مریخدر باش و عمر
 خطری طوغویدر ورنکله قویدر انک یلاییزی شمسدر
 اگر یار مغن دینبه جوق انجور خطروارد و اولکله یلاییزی
 یزی زهره در برنده چوق خطروارد و اولکله یلاییزی
 عطارد در عطارد یونده چوق خطروارد و اولکله یلاییزی
 قمر در النک مربعه بونک کی نشان بولنور و قمر یونده
 وافر خطروارد در اول خطرون غیری مستور اولان علا
 متلر ایله انسانک کوکبهر معلومدر یا لکوال خطرو ایله
 بیاممک متعدد در شبهه دن حالی دکلد اما بوز کو اولان

نشان

نسنه لر علم طیده و حکمتده و احکامده معلومدر انکون ذکر
 اولمده تطویل کلام لازم کلدیکی اجلدن مذکورلرینی شکلی بود
 باب ششم آمد بوسری بلکه قحان هر یار مق اوزونلغی دیار
 مغل اول فصلنه یثشمسنه حرام زاده در سبب بود که زهرا
 نک تاثیر و اردر هر یار مق زهره حکمتده در چونکه جماع
 حلالدن اولسه ناقص اولور بومثله نیجه کوه تجربه اولمشدد
 اگر یار مغل اول فصلنده اولان جمیع خط یول کی جورلسه یا
 خود اول خطک اوزرنیه بونجیلین نشان اولور سه اصله جفر
 اگر مذکور شکلر تمام اولمقدن از اکسرک اولور سه امین او
 لدیغنه دلیلدر یعنی اصلمغه یقین اوله اما بال فعل اصلیه کو
 یار مغل فصلنه یقین بونجیلین نشان اولور ایسه اناسیله وقر
 قوندا سیله ایتدیکنه دلیلدر یونده خراج بولنور سه دنا
 ایتدیکنه دلیلدر اگر ادب یار مغل اراسنده عمری خطی قوته
 قمر موضع جانینه اشاعیسنه قول طرفنه بوخط اولور سه
 غلام یاده اولدیغنه دلالت ایدر خصوصاً که قول اوله بطلا
 موسی ایدر اگر بوخط غایت خطنه وارسه جمیع عمرنده مال
 اسک اولیه اگر اولنده بوخطک اکوسه مالی عمری النده اسک

اوله اكر صونده اولور سه اكسك پيرلكنده مالي اكسك اوله وفي
 الجمله بو خطه كوده قياس ايديه سك ورخي علم فراستده مشهور
 دلائل بولمشور دركه ايكي قاش اده سنده قلوبته غلام ياده
 لغه ويا خود كورنار زنا ايتديكنه دلالت ايدر خصوصاً كه كو
 ده سي قتي قللي اولميه عجايب ندر كه بر كشي بونك كي حوام جما
 عه باشلسه تيزجك دلائل ناري ظاهر اولور زيرا كه بونسه لو
 طبيعتي مخالف قياور بطلا موسى حكيم ايدر بونلوك كسلوه
 علم احكام حكم ايتيمك يوقدر زيرا كه يلد يولري منعس اولمش
 طبيعوي عادتلرندن خارج اولمشدر اكر بيلمك دلسك بر
 كيمسه نك عورتلر ويا خود او غلجقمك نه قدر اولور ايسه
 زهره يرنده موسوم اولان خطلردن معلوم اولور نظر ايديه
 سك اكر ه پادمعك د بنده الك صول طرف جاني طرفندن كجك
 خطلر الك اوزونلغنه اينرايسه اولقدر او غلجقمكوه دليلدر
 اكر اول خطلر الك طوغري اولوايسه قير و او غلان اولمسنه
 دلالت ايدر خطلر عد دنجه عددي اولور ممكند كه اول قتي
 سيدر طوغديفك بله سك د پادمع طرفندن اولان خط
 اول طوغر مرتبه ايله طوغر لو خطلرينك مرتبه سندن طوغر

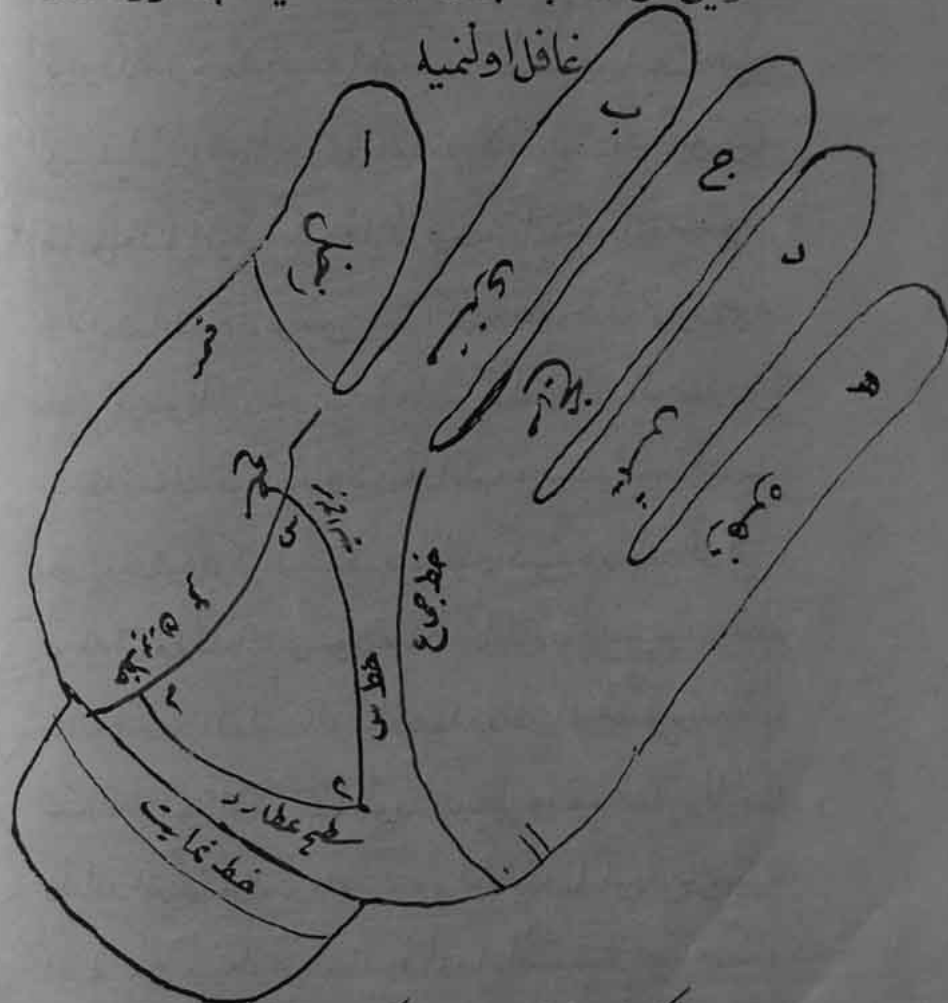
لغندن واکوی لکنده اول صکره ارکاک و دخی دیشی اوغلا ناله بله
 سن اوغلا ناردن قنغیسی دیری اولور و قنغیسی فوت اولور
 بيله سن اگر خطی منقطع اوله فوت اولور و اگر منقطع اولیه
 فوت اولور و اوغلا نالک قنغیسنک عمری چوقدر و قنغیسنک عمر
 از اولور بيله سن اگر خطی اوزون اوله عمری اوزون اولور اگر
 خطی قصه اولور عمری قصه اولور اگر هر پارمغک دیننده پار
 مق یصی لغنه نه قدر خط کسرسه اولقدرد عورت الایم احواله
 دك بو خط کسرسه بر عورت اله اکا کوره قیاس اولنه اگر عو
 رت خطاری پارمغک یصه لغنه طوغری اولور سه قز اوغلا ن
 اولغه دلیلدار اگر اکوی اولور سه اوزون عورت الوب یا خور قز
 اوغلا ن جیقمه یغنه دلیلدار اگر عورت خطار بر بونیه یقین اوله
 عورتلری بر بونیک عقبنجه اولدیغنه دلیلدار اگر بر بوندن خطار
 اراق اولسه صکره اله جق عورتلک زماند نصاکره المغه دلیلدار حا
 صل کلام بود که خطارک مسافه سی قدر اولور عورتلار اولغک
 زمان مدتک اگر عورت خطی قول ایسه اقرباسندن المغه دلیلدار
 اگر اوغلا ن خطار یانوب عورتلار خطارینه اولشسه لاول
 عورتدن اولقدرد اوغلا نار طوغسنه دلیلدار اگر اوغلا ن خطار

خطری اینوب عودت خطنه اولشمه لواول ارك اول عورتدن
 اوغلی و قیزی اولیه عودتک خطی اوزون اولسه یاشاویول عورت
 المغه دلیلدر اگر عودت خطی قصه اوله کیچی یاشاوعودت المغه
 دلیلدر حاصل کلام عودت بیوکلکی و کجوکلکی خطنه کوره اولو،
 اگر بود کراولان خطو عودت الوند اوله یوقار و تفصیل و از
 جق اولو عدد لرینه و احوال لرینه دلالت ایدر که اولو کوره بونلر
 دخی قیاس اولنه اگر عودتک ذکر اولان خطلردن غیر الی شمه
 سنده خطلر اولسه قچه اولمغه و اوینا شلرینک عدد لرینک دلا
 لت ایدر اگر دیلر سن بله سن ار اوغلان ایکنی اولور و یا خود
 ایکن ایکن می یا خود اوردته یا شنده ایکن می اولور یا خود پیر
 ایکن می اولور اگر ادرده و عودتده خطی ه یا دمغ دینده قنی
 یقین اولسه اوغلان ایکن اولنه اگر دخی ایواق اولسه اوردته یا شنده
 ایکن اولنه اگر دخی ایواق اولور ایسه پیر ایکن اولنه حاصل کلام خطک
 قربنه بعد نه کوره اولنه اگر غایت خطنه یقین عمر خطک صاغ
 یا تنده مغاری خط اولسه غوتبده فوت اولوب مولودنده فوت
 ایتمدیکنه دلیلدر اگر عمر خطک صول یا تنده عمر خطنه موادی
 خط بولنسه که اگر غایت خطنه یقین یرده اولسه طبعی اولوم
 اله

اولسه دلالت ایدر و بعض حکما ایتدیلا اکر غایت خطی یا تنه
 الک یعیلغنه درق مواری خطوا اولسه عمو اولنده ایلک کوردو.
 مالی اولغنه دلالت ایدر و اکر بو خطوا غایت خطنه اراق اولسه لر
 اولقد یاشنه کوره مال و رزق پیرایکن چوق اولغنه دلالت ایدر
 اکر بومد کورد خطوا یرمق ایله غایت خطنک اورتیه سنده اولسه
 اورتیه یاشنده مالی و رزق اولغنه دلالت ایدر بونک اوزرینه
 قیاس اولنه اکر قمر حکم ایندی کی یوده اشاعه شکله مرسوم
 اولان نشانه لردن بریسی بولنسه کندی عورتلرک قویوب حرام
 عورتلره زنا ایدوب یواخو فکولر اتمکله دلیلدر اکر عطار دیونه
 اشغه شکله مرسوم اولان نشانه لردن بریسی بولنسه غیر
 خسته لقلر و بوکر کارک یاشنه یا خود اکسروکه دلیلدر اکر چرخ
 یرنده اشغه شکله مرسوم اولان نشانه لردن بریسی بولنسه متغیر
 حالده و خسته لقلر و اوغوا ریغنه دلالت اکر شمس یرنده اشغه
 شکله مرسوم اولان نشانه لردن بریسی بولنور ایسه تیز قایمغه
 دلیلدر اکر مشتری یرنده مرسوم اولان نشانه لردن بریسی بولنور
 ایسه چوق رزقلر قوتلغنه دلیلدر اما نشویشلر و درویشلکی
 اوله اکر زهره یرنده مرسوم اولان نشانه لردن بریسی بولنسه

سویلمسندہ اغزو پرنور اولہ اما اهل فکر و جوانبندہ کاملد
 وصال الحار و عالمی زیادہ سووب مختلط اولمسندہ دلیلدر
 اگر مثلث ایجنده بود کواولان نشانزدن بریسی بولنسہ یاز
 خویلی کشی اولوب وجوورد اولمسندہ دلیلدر بوضورت اوزدہ

غافل اولنمیه

وبعدہ بلکه زاویہ لولک احکامک ذکر ایدہ لم الکولہ م زاویہ سی

جیح

ب د ج یاد مقارینک ادا سنده طوغری اولسه کوجا ملکین
 اولوب و حوام قرا نغنه زیاده حریص اولسنه دلیلد اگر بوزویه
 ب یاد مغل اوردقه سنده طوغری اولوب زاویه جاده اولسه دینی
 زیک اولوب سعاد تله دلیلد اگر که م س د م ل خط لوندن
 زاویه حادث یعنی بر برینه طوقیمیه ادا القوی ظاهر اولسه بول
 کورد واسیر کن ایلاک بیلنمز ویلا بنجی و غما زینجی حاصل کلام
 مرزا رخویلو و عاقبتی خیر اولمز کشیه دلالت اید اگر ذکر
 اولان خط لون ادا القوی قتی زیاده یقین اولغه متصل اولسه
 مخالمویه او غوامغه یا خود دموردن یاده سی اولغه دلیلد
 اگر بو خط لور ادا سنده غیرم زاویه سنک دینده جیقاد و
 کیو کلوب م س خطنه طوقنوب أشغه بقادسه اغوزدن و
 یا خود ضربدن هلال اولسنه دلیلد اگر م زاویه سنک
 اوستنه کن خط صاع طوقدن ادا سی اخیلوب کنه اکلور
 قوشمغه یقین اولوب واروب مزویه سنک اوستنه قو
 شلسه دلیلد که ایتدیکی خوجلو و جومرد لکوره پشمان اوله
 اگر مثلث میم ایچنده یونجالین نشان اولور ایسه اله حق عو
 رتدن میراث یمکه دلیلد اگر س زاویه وقایع ظاهر اولوب

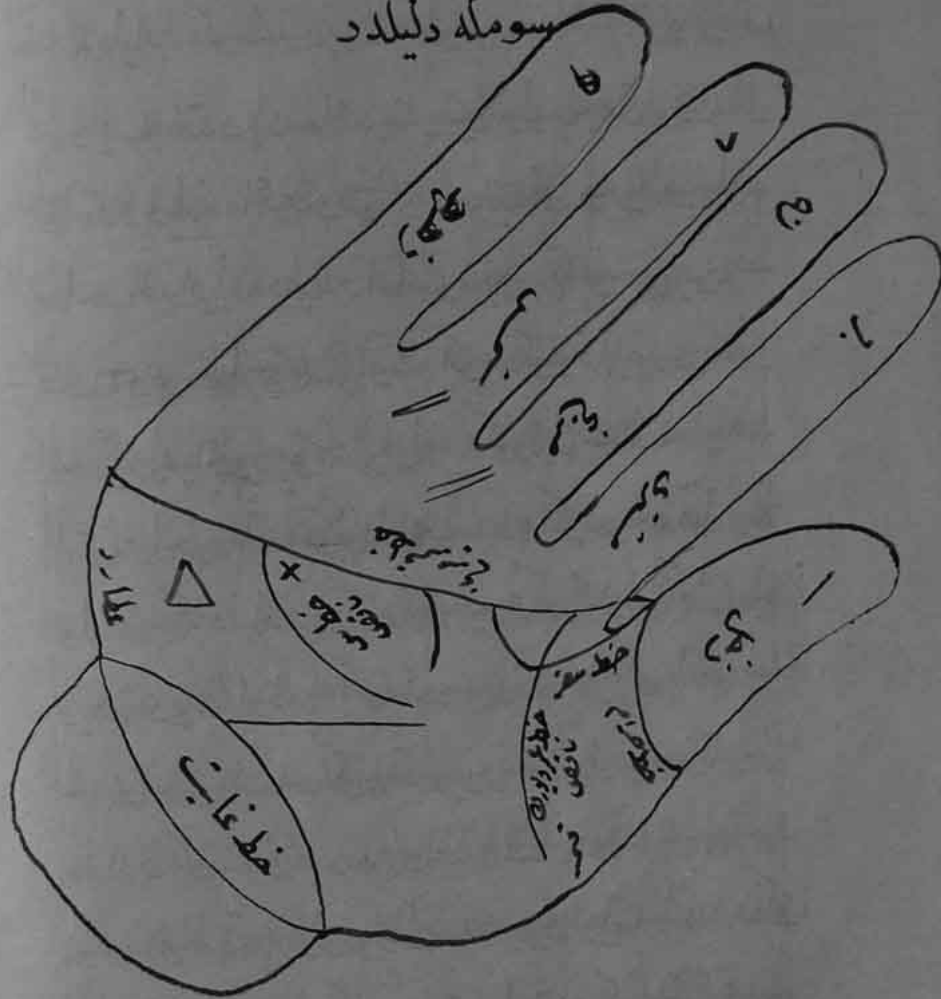
قول اوله کوکل و حوات غی زینک و قواللرین خوشلقه
 دلیلدار اکر مذکور زاویه اولسه اولسه حوامی کشتی اولدیغنه دلیلدار
 اکر زاویه منفوجیه اولسه بونک عکسید اکر بوزاویه اولسه
 ات نیتی اولوب متغیر الحال اولسنه دلیلدار اکر زاویه ده بونجاین
 نشان عورتیه اولسه حملی ارکان اولدیغنه دلیلدار اکر مذکور
 جاده ایسه فنه لکه دلیلدار اکر مذکور منفوجیه احمق اولوب ایسا
 نیتی اولدیغنه دلیلدار اکر ل زاویه سی اولسه معبد و تغیر و
 ضعیفلقه دلیلدار اکر مذکور کوزده بونجاین نشان اولور ایسه
 یا تلودر اکر الکر مربعندن خارج کی اولسه صالح و متدین و
 مشرع کیمسه اولدیغنه دنیا ترکن اختیار ایدوب و حضور
 سر شیخ کوکل کوکشتی اولوب غزلو اولسنه دلیلدار اکر مذکور
 خارج اکر اولوب و خوش نشانلمش اولسه یا تلودر اکر مربعده
 مثلث بولنسه گاه یا تلولق کله اکر ایکی مثلث اولسه هر لکه بونک
 خطی بریسنک اوزرینه اوله ایوا اولمغه دلیلدار اکر اوج اولور
 یا تلودر اکر درت اولور ایسه یا تلودر اکر مذکور ده یلیدر کی
 نشان اولوب قول اوله عارلقه و احمقلقه و ادا بلوکنه دلیلدار
 اکر درنغه کلسه تکرار دولتلو اوله و عودتله سور اوله

انلودن صاقتق کړکدر اندن کچي دانړکچي اولور ايسه علومده کا
 مل اولديغنه وايو خويه دليلدار ال مريغنده مثلث که زاويه جاده
 اولوب وم ل خطين اودته سنده واقع اوله پوړ دشمندار
 اولديغنه دليلدار اکومذکور ده ج ده ادالغی مقابله سنده خاج
 اولسه سفر لوجکوب زخمنا کور مکه دليلدار ايکي خطو پارمغان
 دیننده جيقوب عمر خطي کسولوايسه اوزون سفر جکوب جوق
 ولايت کور مکه دليلدار اکومذکور حکمي يونده بويلاينر شکلي اولسه
 بونجولين سونوب فرح اولمغه دليلدار اکومذکور يونده بونجولين
 نشان اولسه صاحب عزت اوله وحرمت اولمغه دليلدار اکومذکور
 يونده عمر خطي ياتنده بونجولين حادثه اولسه عقبينه کله جل
 مرضله دليلدار اکوجماع خطين بربوداق بتوب ب پارمغان
 دبنه دل کله جوق نسنه لوده جالشوب زياده رحمت لوجکمه دليلدار
 اکوج پارمغي دبنه ايکي قصه جوق بوغون خطو اولسه ايش
 اري اولوب مصلحت بتودريکته دليلدار اکومذکور اولان خطو
 بوبيله کلسه امک جکوب زخمنا کور مکه دليلدار اکوج پارمغان
 اوجيني بوغمي دبندن کچو خطو بتوب اشاغيسنه اينه لکوکسند
 يا باغونده صوقلوده ودم اولمغه دليلدار اکومذکور پارمغان دبنه

ایکی طوغری خطار بتوب الگ اوزونلغنه کیده لرکه بولکمش او
 لیه لر عقل سیرککنه و علم دقایقه مطالعه ایدوب انجه فکر
 لرایدوب جوق علومار بلمکدر وقت اولور سویلر وقت اولور
 سویلر کشی اولدیغنه دلیلدر اگر مذکور ایکی خطار کسملش اولسه
 مذکور لول خلاقی اولغنه دلیلدر اگر عطارد یوندن اشاعیدن
 یوقار والک مربعنه وارنجه اگر شکلی خط جیقسه یارکمه لر
 ایله دوست اولغنه دلیلدر اگر عطارد بونجیلین شکل اولسه ایرلو
 واروب ایو مرتبه و اولو کشی اولغنه دلیلدر اگر بار مقنک اولکی
 فصلنه یقین یرده بر خط یوزک کی تمام بومام غی حور سه صو
 لرده مخاطره یه اوغرایوب کیرو کوجه خلاص اولغنه دلیلدر
 اگر عطارد یرنده بونجیلین بر شکل اولسه دشمنلر اکانا لب
 اولوق دلیلدر اگر ذکر اولان خطر غایت یقین یرده اولسه لر
 بارد و بلغمی مزاج اولوب طبیعتک لینی اولدیغنه دلیلدر اگر
 بار مقنک اولکی فصلی اوستنده بونک کی شکل اولسه زیاده یار
 مزد و طوناق یاسته بونجیلین نشان اولسه اصلحق و یا خود
 بوغولغنه دلیلدر اگر بار مقنک اولک فصلندن اوستنده بونجیلین
 نشان اولسه قورق نداشنه ضرر ایتکه دلیلدر مذکور بار مقنک

اولکی فصلنده اوستنده یلایزکی نشان اولسه اقراطله جماع او
 نسنه دلیلدار اکر مشتری یونده طوغری خط اولنک اوردونلغه
 ایورایسه نقدد باریمغل دینه یقین اولوب جوق اولسه لر
 اولقدد زیاده ماللری و غوثلر و مرتبه لری و ایولکلر اولوب
 صاحب خیر اولمغه دلیلدار اما شرط بودر که بو خطی غیر خط
 کسمه و بو خط بو کلمش اولیه اکر مذکور خطی غیر خطی
 کسمش اوله یا خود بو کلمش اوله مذکور لک خلافنه دلیلدار
 باشنده یا خود النده بوجو المغه دلیلدار و اکر هر خط قول و بول
 اوله کله جکه دلیلدار و اکر دنیکی خیر و کجک اولسه کجمنه دلیلدار
 و بعضی دی مشلردر که اکر مشتری یونده خلیج کی یا خود مثلث
 خط بولنورایسه دنیکی و تصویری معنی دار اوله غوثه و حرمته
 دلیلدار اکر مشتری یونده بونجیلین نشان اولسه سنی ضعیف
 اولوب و حرکتله اولوب و در حقیقت جوق اولمغه دلیلدار مذکور
 لک تصویری بودر که صورت اولمشدر اکر بو طوغری انجه
 خط الک مربعنده زنگو اوله و اکر باریمغل دینه دل و اکر
 بو خطلورده اولسه انسانی اولوب حرامی کشیه دلیلدار اکر
 عورتلورده اولسه اولمغه و یا خود ایلولکه دلیلدار اکر بو خط

اگر ویوغون اولسه عورتلرده چومرد اولوب عورتلر جماعی
سومکه دلیلد

اگر زهره بو خطلرده اولسه کیمی کچوک و کیمی اورتیه اولسه طوغره
اولیوب مهملاو محبت ایدوب و حوامی قبول ایدوب جماعه
زیاده اشتها سی اولمغه دلیلد اگر مذکور خطلر طوغره

اولسه

اولسه عوتله بخته دليدارا كه بر مغك دبنده زهره يونده
 اكرى قول خطار اولسه يلا بنجي اولوب اوغري اولمغه دليدارا كه
 اكرى قول خطار لك مويغنده زهره بوله بر مغك دبنده وارميه
 لو قوللرده ياره اولمغه دليدارا كه بر مغك دبنده نصف دائره
 اولوب اورتيه بقه مرتبه ناك ايلوكنه و مختلفه اولديغنه دليدار
 اما اشاعه بقه مرتبه اكسملك تغير اولسنه دليدارا كه رعايت
 خطي طوغري و متصل اولوب دنكي دنكي معنى راد اولوب يوقا
 اولوب و زياد اولمغه مائل اوله خصوصاً كه بودا قلم طوغري
 اولوب كسملر اوليه دولتو اولوب مالى زياده اولمغه دليدار
 اكر يوخسوللرده اولسه ايولكه دليدارا كه رعايت خطنده بر طوغري
 متصل خط جيقيرم ل خطنه وارسه عمرى اولنده درنكي دار
 و زخميلر اولوب صكره اخري حضور يلا اوله خير اولسنه دليدار
 اكر مذكور خط اوردته بر مغه وارسه هر نه ايشه باشلسه راست
 كلوب طالعي مسعود اولمغه دليدارا كه مذكور خط اوردته بارمغه
 ديكه معشوقيسى اولديغنه دليدارا كه مذكور خط دبرمغه
 وارسه اوزاق سفولره كيمكه دليدارا كه مذكور خط بارمغه
 يقين وارسه غايتده ببول نصيب اولمغه دليدارا كه مذكور خط

متصل اولوب ايوزنگوا اولوب ابرمغك دبنه يا خود عمر خطك
 ياتده جيقورسه غايتده لطيف اوله اگر غايت خطك اوستده عو
 رتلرده عمر خطك يقين اوج يادرت يا دخی زياده يلاييز اولسه
 غماز ويراغاره واروب صكوه ينه قور تلمسنة دليلدار اگر قولك
 اورته سنده برخط جيقسه غايت سطحتي كجسه عطا د حكمي
 يونده طور سه كندوسي دوستلره صداقت ايتديكنه دليلدار
 اگر مذكور خط قولك دبنه جيقوب اكوي واصل سز اوله قول
 اولوب كندى اختيار نده اولديغنه دليلدار اگر خطك او كنده
 جماعتن مقدم اوچنده بونجايين بوخط بتسه كه پار مقارن طشه
 سنده طرفه بتنه پار مقارن دبنه بقه خصمنى اولديرديكنه دليلدار
 اگر قولك اورته سنده برخط جيقوب غايت سطحتي كجسه بر
 يرده او طورق اوليوب جوق يولرده مسافر اولوب سياح او
 لد يغنه دليلدار اگر مذكور خط كجوب عمر خطنه يا خود باش
 خطنه طوقونسه دفعه وافر دوق اله كيره اگر مذكور خط
 قمر حكى يرينه وارسه دكر سفر ك ايدوب وارد يغي يرده متمكن
 اولوب مقصود اولسنه تمام دليلدار اگر غايت خطى اوستنده
 حاج اولسه ايونصيب اله كيرمكه دليلدار اگر غايت خطن دن
 بو خط.

۷۴

برخط جيقوب اورته پادغه يقين وارسه طبيعتي سوراوی او
 لدیغه دلیلد و زیاده جو مرد اولسنه دلیلد اگر زهره یرنده
 مثلث و یا خود مربع اولسه غایتده حالی ایواوله اگر عطارد یرنده
 یلایز اولسه عورت مالی حاصل اولسنه دلیلد اگر ب دج بر
 مقلینک اوستنده برخط جيقوب یای شکلی کی ایلوب ب
 برمنک دینه وارسه محبوبی اولسنه دلیلد اگر ج برمنک دینه
 یعنی برینک حکمی یرنده نصف دائره کی برخط اولسه که پوقارویه
 بقلا اولار ندانه کزدیکنه دلیلد اگر زهره یرنده مذکور خط
 کی اولسه اوغی اولدیغه دلیلد اگر اله قیل ان اولسه عورت
 طبعی اولوب تغیر الحال اولسنه دلیلد اگر اله قیل اولسه
 یرامز طولی و عقل سلغه دلیلد اگر قیل کینی ورنکوب کی ویو
 غونلغی و اگر یلکی و طوغریلغی اعتدال اوله ایو خویاره دلیلد
 اگر ذکر اولان اعتدال علم طبعه معلومدر اوسطا طلیس نقص
 کتا بنده دیمشکه طرقل احوالندن عقل دیرک لکی بعض حکما
 دیشلدر که طرقل سیمی کوکان دفع ایتدیکی فضلا تدن
 حادث اولوب و کوکان فضلا طریف و لیحه لغه دلیلد
 ودخی خویلرک خوشلغنه دلیلد اگر بود ذکر اولان علامتار

اطبا علا متیدر اکو طرنا فک انجده ورنکای لطیف اولوب یاخود
 قوللق اولوب اوزون اولسه عقال و خویله خوشلغنه دلیلد
 اکو طرناق قتی قصه اولسه ادمه قرشمیوب خطرناک کیمسه یه دلیلد
 و حکما لردن بعضی دیمشورد که طریق اوزرنده اوفاجق اتجه
 اتجه اولسه اولقدر دوستلر اولوب وبرکاتلر بوله وخلق قند
 نقطه له اوزده لباسلر اوله و یاخود خلقدن اولقدر فائده
 لربوله طرناق اوزرنده اوله جق قوه نقطه له اولسه اولقدر
 اکا دشمنانق ایدنلر اولغنه دلیلد اعلم
 بالصواب والیه المرجع والمآب
 تم تم

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gökhan TÜRK
Doğum Yeri ve Tarihi : Aydın / 18.08.1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Türk Dili ve Edebiyatı Tezsiz Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : TEV Anadolu Lisesi - DENİZLİ
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü Türk
Dili Bölümü

İletişim

e-posta Adresi : gturk@adu.edu.tr

Tarih : 17.01.2008